

TMMOB

Elektrik Mühendisleri Odası

1954

MARDİN, ŞANLIURFA İLLERİ ENERJİ FORUMU 2011 BİLDİRİLER KİTABI

1. Baskı, Diyarbakır - Ocak 2012

ISBN: 978-605-01-0271-0

EMO Yayın No: SK/2012/3

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi

Aliemiri 4. Sokak Müge 6 Apt. No: 1/2 Yenişehir / Diyarbakır

Tel: (0412) 228 46 20 - 223 22 40 | Fax: (0412) 228 46 20

<http://www.diyarbakir.emo.org.tr> | Email: diyarbakir@emo.org.tr

Kütüphane Katalog Kartı

333.79 ELE 2012

Mardin, Şanlıurfa İlleri Enerji Forumu 2011 Bildiriler Kitabı;
Yayına Hazırlayan: Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi,
--1.bs.--Diyarbakır. Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır
Şubesi,2012

96 s.: 29 cm (EMO Yayın No: SK/2012/3; ISBN: 978-605-01-0271-0)

ENERJİ-VERİMLİLİK

Dizgi, Tasarım

Elektrik Mühendisleri Odası

Diyarbakır Şubesi

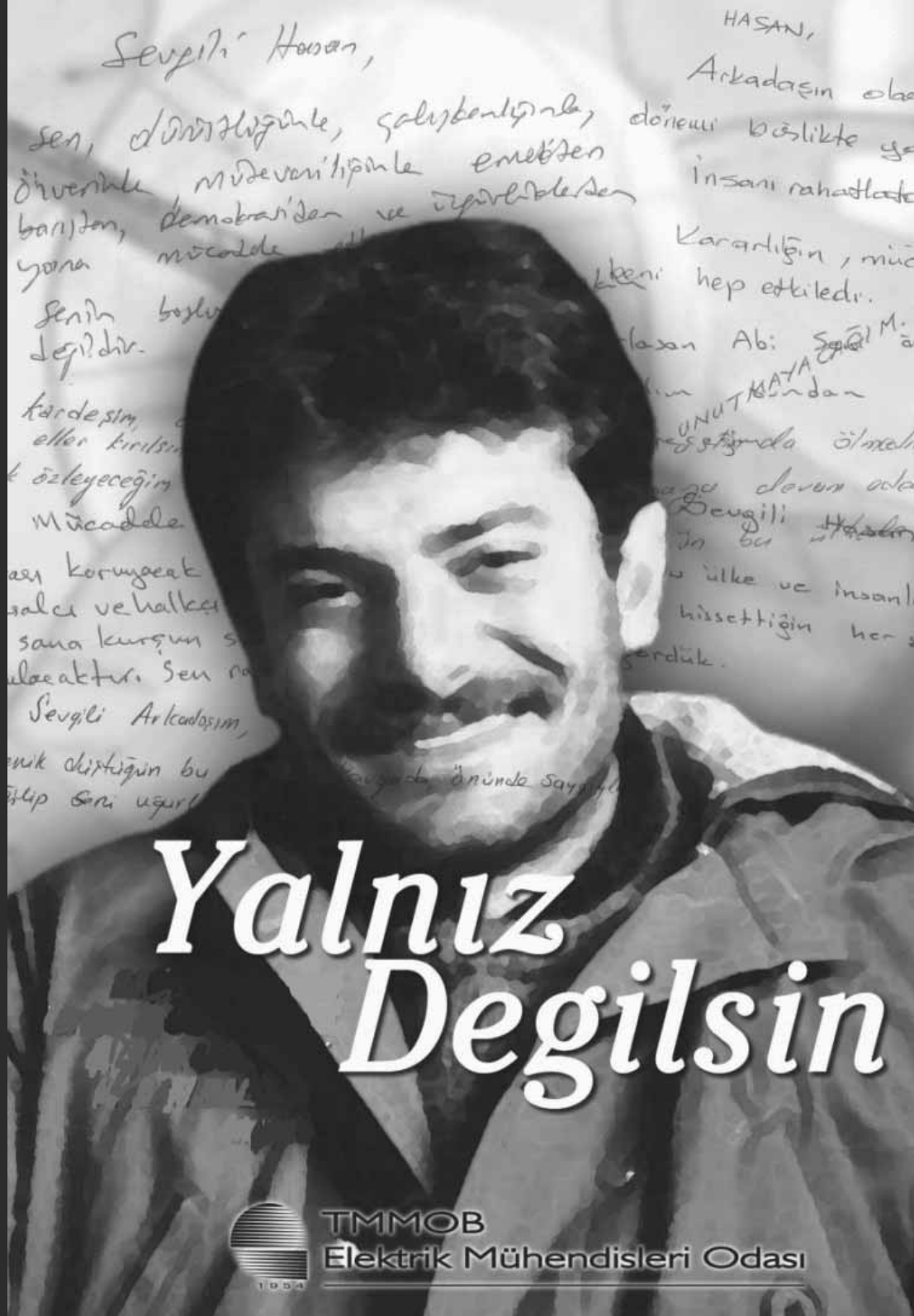
Baskı

A Grafik

Diclekent Bulvarı 83. Sokak (Nil Koleji Arkası) Şeker Apt. Altı KAYAPINAR/DİYARBAKIR

Tel: 0412 237 27 07 Faks: 0412 237 27 06

. "Mardin Şanlıurfa İli Enerji Forumu kapsamında yapılan Şanlıurfa İli Enerji Sorunları Ve Çözüm Önerileri Panelini, 18 Ekim 2002 tarihinde, kaçak elektrikle mücadelesinde, kaçak elektrik kullanan sanayiciler tarafından tutulan tetikçilerce öldürülen üyemiz Hasan BALIKÇI'ya adıyoruz".

Hasan Balıkcı'yı Saygıyla Anıyoruz

AÇILIŞ KONUŞMALARI

I. OTURUM | MARDİN

ŞÜKRÜ KARABOĞA (EMO Mardin İl Temsilcisi)

Sayın Başkan, sayın belediye başkanlarımız, sayın milletvekili adaylarımız, kurum ve kuruluşların değerli temsilcileri, sektörün değerli katılımcıları, sayın basın mensupları; Mardin, Şanlıurfa İlleri Enerji Forumuna hoş geldiniz. Sizleri Elektrik Mühendisleri Odası adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Elektrik Mühendisleri Odası olarak, ilimizde yaşanan elektrik sorunlarını irdelemek, enerji potansiyellerini belirlemek amacıyla, sektörün bütün bileşenlerinin katılmış olduğu bu Enerji Forumunu düzenledik. Bu Forumu düzenlemekteki amacımız, ilimizde hem yaşamı, hem de ekonomiyi olumsuz etkileyen enerji altyapısındaki eksiklikleri dile getirmek, enerji iletimi ve dağıtımını yapan kurum ve kuruluşlarla bu sorunları tartışmaktır.

Değerli katılımcılar; burada, ilimizde yaşanan elektrik sorunlarıyla ilgili fazla detaylara girmeyeceğim. Forumun katılımcısı olan meslektaşlarımız ve kurum temsilcileri sorunları fazlasıyla irdeleyecekler. Sadece genel bir bakış olarak şunları söylemek istiyorum: Mardin ili, son yıllarda hem turizmde, hem sanayide, hem de tarımda Türkiye'nin cazibe merkezlerinden biri olmaya başladı. Bu üç sektördeki hızlı kalkınma, ilimizdeki refah seviyesini ve yaşam kalitesini arttırdıysa da, elektrik enerji altyapısındaki sorunlar ilimize ağır bir fatura ödetmiştir. Özellikle 1991 yılından sonra GAP kapsamındaki tarımsal sulama kanalı yatırımının durdurulması, ilimizdeki çiftçileri tarımsal sulama amaçlı artezyen kuyularını yaptırmaya sevk etmiştir. Geniş tarım arazilerine sahip olan ilimizin üç ilçesi, Kızıltepe, Derik ve Nusaybin'de motopomlarla arazi sulanmaya başlanmış ve bu yatırımlar da ilimizdeki enerji altyapısının tamamen çökmesine sebebiyet vermiştir.

1991 yılından günümüze dek geçen süre içerisinde, enerji altyapısına yapılan yatırımlar tarımda ve sanayide hızla kalkınan ilimizin kalkınma hızının hep gerisinde kalmış, o günden bu yana ilimizde elektrik enerjisi sorunları çözümsüz bir sürece girmiştir. Bununla birlikte, boşaltılan köyler ve bu köylerden şehirlere göç eden insanların şehirlerde varoşlar oluşturması, zaten sıkıntılı olan enerji altyapısında daha büyük sıkıntılar yaratmıştır.

Sayın Başkan, değerli konuklar; biraz sonra panelimizdeki değerli katılımcı arkadaşlarımızın da irdeleyeceği bu sorunlar, ilimizde artık ekonomik boyutunu aşmış, yarattığı tahribatlarla sosyal bir sorun haline gelmiştir. Özellikle 2010 yılında ilk defa, Kızıltepe, Derik ve Nusaybin'le birlikte Mardin merkez de bu sorunu yaşamış ve sistem tamamen çökme noktasına gelmiştir. Sadece 2010 yılında Mardin sanayisi 25 gün süreyle çalışamaz duruma gelmiş, sulanabilen ekili arazilerin yüzde 50'den fazlası kurumuş, konutlarda yaşayan insanların elektrikli aletlerinin bir kısmı arızalanmıştır. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Mardin'deki elektrik enerjisi dağıtıcısı olan kamu kuruluşu özelleşmiş ve bu özelleşmeden sonra Mardin'deki elektrik dağıtımlarının ne şekilde olacağı belirsizleşmiştir.

Sayın Başkan, değerli misafirler; Mardin elektrik şebekesinin yetersizliğini anlamak için, Mardin'in herhangi bir ilçesinde caddelerde dolaşmak yeterlidir. Altyapısı tamamlanmış düzgün bir caddedeki elektrik direklerinin durumu, o şehrin genel yapısına uymamaktadır. Turizm şehri olan Mardin'de herhangi bir caddeye gittiğinizde ya da Kızıltepe'de Sanat Sokağı'na ya da Nusaybin'de altyapısı tamamlanmış bir caddeye gittiğinizde, oradaki elektrik şebekelerinin ve elektrik direklerinin durumunu gördüğünüzde, bunun ne kadar yetersiz olduğunu ve ne kadar çirkin bir görüntü verdiğini gözlemleyeceksiniz.

Sayın Başkan, değerli konuklar; enerji denilince, aklımıza ilk olarak elektrik gelmemelidir. Bunu daha da çeşitlendirirsek, Mardin il ve ilçelerinin hiçbirinde doğalgaz bulunmamaktadır. Doğalgaz eksikliği, kendi elektriğimizi üretmemize engeldir. Türkiye'de üretilen petrolün kayda değer bir kısmının Mardin'de üretilmiş olmasına rağmen, bu petrolün ilimize sosyal,

İDRİS EKMEN (EMO Diyarbakır Şube Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Nusaybin Belediye Başkanım, Sayın Kızıltepe Belediye Başkan Vekilim, Sayın milletvekili adayım, sivil toplum örgütlerinin ve kamu kurumlarının değerli temsilcileri, saygıdeğer üyelerimiz, katılımcılar, basınımızın saygıdeğer emekçileri; sizleri Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi adına saygıyla selamlıyorum. Düzenlemiş olduğumuz Mardin, Şanlıurfa İlleri Enerji Forumuna hepiniz hoş geldiniz, şeref verdiniz.

Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi olarak, 20-21 Ekim 2011 tarihlerinde, Diyarbakır'da, Mezopotamya Enerji Forumu adı altında bir çalışmayı düzenleme çabasını şimdiden yürütüyoruz. Bu kapsamda, Şubemize bağlı bulunan yerlerdeki enerji problemlerini, çözüm önerilerini, geleceğe dair projeksiyonları değerlendirdiğimiz birtakım yerel enerji forumları gerçekleştiriyoruz. Bu forumların ilkinin 17 Aralık 2010 tarihinde, Elazığ, Malatya, Bingöl, Tunceli İlleri Enerji Forumuyla gerçekleştirdik. Akabinde Batman'da, Batman, Siirt, Şırnak İlleri Enerji Forumunu 26 Mart 2011 tarihinde düzenledik. Bugün burada, iki ayaklı bir şekilde, yarın bir ayağını Urfa'da düzenlemek üzere gerçekleştirdiğimiz Mardin, Şanlıurfa İlleri Enerji Forumundan sonra Van'da düzenleyeceğimiz forumla Mezopotamya Enerji Forumu hazırlıklarımızı tamamlayıp, Diyarbakır'da final etkinliğini gerçekleştirmeyi hedefliyoruz. Bu hedefimiz itibarıyla bizim açımızdan bir altlık oluşturması bakımından oldukça önemli olan bu Forum, diğer taraftan da kentlerimizdeki enerji problemlerinin tartışıldığı, çözüm önerilerinin sunulduğu, enerji politikalarının kentlerimizi etkileme düzeyinin ortaya konulduğu bir platform olma işlevini de görecektir. Kentlerimizin enerji problemlerini ve enerji politikalarına dair sözümüzü buralarda söyleyerek, üreteceğimiz sonuçları karar alıcılarla paylaşacak ve halkımızın bilgisine sunacağız.

Saygıdeğer katılımcılar; enerji denilince, artık günlük yaşantımızın en vazgeçilmez ihtiyaçlarından birini konuşmuş oluyoruz. Modern çağın yaşamı kolaylaştıran en önemli aracı haline gelmiş enerjiye erişim, bizler açısından bir insan hakkı, bu hakkın kullanımının sağlanması ise kamusal bir sorumluluk alanıdır. Ancak bugün baktığımızda enerji, emperyalist/kapitalist düzen sürdürücüleri açısından, egemenliklerini devam ettirmenin en temel aracı haline gelmiş bulunmaktadır. Enerji kaynaklarına sahip olmak adına, demokrasi ihraç etmek bahanesiyle yürütülen savaşlarla yanı başımızda yerle bir edilen coğrafyalarda yaşanan trajediler, enerjinin, ülkelerin yönelimlerini belirleyen en önemli politik argüman olduğunun âdeta kanıtıdır. Konforlu yaşamın en temel ihtiyaçlarının başında gelen enerji, yaşamı tehdit edebilecek riskleri de maalesef bağrında barındırmaktadır. Bu nedenle enerji konusu en politik başlıklardan birini oluşturmaktadır. Yenilenebilir, temiz, ucuz teknolojilerle enerji üretimi dururken, küresel iklim değişikliği felaketine kapı aralamak pahasına fosil yakıtlarda ısrar etmek, son olarak Fukuşima'dan ders çıkarmak varken nükleer enerjide ısrar etmek, inat etmek; yaratacağı insani, doğal, tarihi tahribat değerlendirilmeden büyük barajlar inşa etmek, maalesef sürdürülebilir bir yaşamı tehdit etmektedir.

Bunların tamamı politik yaklaşımlarla belirlendiğinden, bizler de bu konuların tamamına bilimin yol göstericiliğinde, halklarımızın çıkarını gözetken bir bakış açısıyla politik yanıtlar vermeyi vicdani ve mesleki sorumluluğumuzun bir gereği sayıyoruz. Enerji, barışçıl bir dünyada, barışçıl amaçlarla insanlığın hizmetine sunulan bir uygarlık aracı olarak kullanılmalıdır. Bu tespiti de buradan yapmayı önemli görüyorum.

Saygıdeğer katılımcılar; enerji ihtiyacı ortaya konularak yapılmaya çalışılan İlisu gibi özellikle tartışmalı barajın da asıl hedefinin enerji üretmek olmadığı, bugün ayan beyan ortaya çıkmıştır. Hakkari ve Şırnak illeri boyunca, sınır hattı tamamen suya gömerek insansızlaştırmak ve geçişleri önlemek amacıyla yapım süreci devam eden toplam 11 adet güvenlik barajını yapan zihniyetin sahipleri, MGK toplantılarında alınan kararlar üzerine İlisu Barajı'nı yapmaya karar vererek, sözde enerji üretmeye; ama asıl olarak güvenlik ve suya hakimiyet politikalarının gereğini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Oysa

İlisu Barajı, Hasankeyf ve çevresindeki yüzlerce höyükle uygarlığın doğuşuna beşiklik etmiş bir alanı yok edecek. Resmi rakamlara göre 55 bin; ama yapılan kimi araştırmalara göre yaklaşık 80 bin insanı zorunlu göçe tabi tutacak, binlerce hektar verimli ve sulanabilir araziye maalesef suların altına gömecek. Bütün bu maliyetler, Türkiye'nin en büyük barajı olan Atatürk Barajı kadar bir alanı suların altına gömecek olan; fakat büyüklüğü Keban kadar olmasına rağmen, ancak Keban'ın yarısı kadar elektrik üretebilecek bir baraj için göze alınmaktadır.

Şunu özellikle belirtmek isterim ki: Eğer amaç enerjise ve enerjiye ihtiyaç olduğu için bu yollara başvuruluyorsa, dikkat çekilmesi gereken iki husus var. Birincisi, gelişmiş ülkelerin bilişim teknolojileri çağını yaşadıkları günümüzde, bu gelişmiş ülkeler artık enerji yoğun üretim modellerini, kirli teknoloji içeren bu modelleri terk ederek, bu kirli teknolojileri bizler gibi azgelişmiş ülkelere ihraç etmekte, sanayileştğini sanarak sevinen bizler ise enerjiye her geçen gün daha fazla ihtiyaç duymaktayız. Dünyanın en büyük çimento üreticilerinden olmamız, maalesef bu işi çok iyi yapmamızdan kaynaklanmıyor; tam tersine, gelişmiş ülkelerin çimento üretiminden vazgeçmesinden kaynaklanıyor. Benzer bir şekilde, aynı değerlendirmeye demir-çelik sektörü de tabi tutulabilir.

Ülkemiz, ağır sanayi hamlesiyle uğraşmak yerine, bilgi teknolojileri alanına yönelmeyi becerebilirse, bizler bugün konuştuğumuz enerji talep tahminlerini çok daha aşağıya çekme şansına sahip olabileceğiz. Dolayısıyla, enerji konusunun aslında sizin kalkınma politikalarınızla çok ciddi bir şekilde ilgisi bulunmaktadır. Sizler enerji yoğun sektörlere dayalı bir kalkınma modelini önünüze koyarsanız, ancak üçüncü dünya ülkelerinin standartlarına sahip olabilirsiniz ve ne kadar üretirseniz üretin, ürettiğiniz enerji size hiçbir zaman yeterli gelmeyecektir.

Yine ikinci bir husus, bugün Forum sırasında üzerinde fazlaca durulacak olan tarımsal sulama meselesi. Tarımsal sulamada elektrik enerjisi kullanma yöntemlerinden halkımızı, çiftçimizi kurtarırsanız, emin olun, ne Ilisu'ya, ne nükleer santrale bu ülkede ihtiyaç kalmayacaktır.

Saygıdeğer katılımcılar; bölgede, tarımsal sulama yapılan bütün alanlarda olduğu gibi, Mardin ve Şanlıurfa yöresinde elektrikle sulama yapmanın dezavantajları yaşanmaktadır. Elektrik enerjisiyle, sondaj yöntemiyle kuyulardan su çekerek sulama yapmak, bölge çiftçisinin kaderi haline gelmiştir. Sulama zamanlarında binlerce pompanın aynı anda devreye girip çıkmasıyla oluşan teknik problemler, ortaya çıkan talebi karşılamakta zorlanan kaynak ve şebeke sıkıntıları çiftçimizin kâbusu haline gelmiştir. Sulama zamanlarında sağlığı ve kesintisiz enerji alamadıkları için üretim kaybı yaşayan çiftçilerimiz her sene isyan etme noktasına gelmektedirler. Bu sıkıntıların giderilmesi için yürütülen çabalar maalesef yetersiz kalmakta, çiftçinin mağduriyeti giderilememektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan bir başka maliyet ise ekonomik maliyettir. Alım gücüyle kıyaslandığında, OECD ülkeleri içerisinde en pahalı elektriği kullanan bir ülkede çiftçiye, "Sulamayı elektrikle kuyudan su çekerek yap" demek, çiftçinin cebine giren paraya göz koymaktır. Nitekim, çiftçilerimiz için en önemli ekonomik maliyet elektriktir. Çiftçilerimiz, tükettikleri elektriğin parasını nasıl ödeyeceklerini hesap ederken, yaşamlarını sürdürmek için gerekli birçok ihtiyaçlarından feragat etmektedirler. Aynı zamanda sondajla çekilen su, yeraltı sularının kurumasına, toprağın çoraklaşmasına neden olmaktadır. Dünyanın en verimli toprakları, toprak olma özelliğini yitirme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Elektrikle sulama yapmanın yarattığı sıkıntıları daha da anlatabiliriz; ama önemli olan, bu sıkıntıları giderecek olan çözüm yöntemlerini ortaya çıkarmaktadır. Bize göre en önemli ve kalıcı çözüm yöntemi, sulama kanallarının tamamlanmasıdır.

Bölgenin makus talihini değiştirmek iddiasıyla hazırlanan GAP, maalesef sağlıklı bir şekilde gelişmemiştir. Türkiye'nin batısındaki ihtiyacı gidermek üzere enerji projelerine ağırlık verilmiş, bölgenin ihtiyacını karşılayacak olan sulama projeleri görmezden gelinmiştir. Enerjide gerçekleşme oranı yüzde 85 olan GAP'ın sulamadaki gerçekleşmesi ise sadece yüzde 15 civarındadır. En son AKP Hükümeti tarafından 2008 yılında açıklanan GAP Eylem Planında, 2012 yılına kadar sulama yapılarının çok büyük oranda tamamlanacağı belirtilmiştir; ancak, 2012 yılına çok az bir zaman kaldığı bugün, maalesef sulama kanalları hâlâ bitirilememiş, bu konuda siyasi irade ve ekonomik kaynak ortaya çıkmamıştır. 20-30 yıl önce yapımına başlanan kanalların sonu gelmeden, başlanan kısımlar ekonomik ömürlerini tamamlamış, çürümeye başlamıştır. Halbuki, sulama kanallarının bitirilmesiyle bölge çiftçisi rahat bir nefes alacak, sulamasını ekonomik ve sağlığı bir şekilde yapma şansına sahip olacaktır.

Bölgede çiftçinin yaşadığı sıkıntıyı çok iyi bilen siyasal iktidar -ki, Tarım Bakanı da bölgeden bir insan- konuyu sulama kanallarının tamamlanmasıyla çözeceğine, gününbirlik, palyatif yaklaşımlarla geçiştirmeye çalışmaktadır, bu da çözümsüzlüğü derinleştirmektedir. Biz, buradan hükümete seslenmeyi görev biliyoruz. Çiftçimiz eziyet çekiyor, kan ağlıyor. Sulama dönemlerinde ortaya çıkan elektrik ihtiyacı diğer tüketicileri de olumsuz etkiliyor. Bu sorunu çözmek için, artık elinizi taşın altına koymanızı bekliyoruz. Verdiğiniz sözü tutmanızı, sulama kanallarını tamamlamanızı, tamamlanan kanallardan ise çiftçiye suyu ucuz bir şekilde vermenizi bekliyoruz. 2012'ye bu kadar az bir zaman kalmışken, bugün ortaya koyacağınız iradeyle, bir sonraki yıl GAP kapsamında tarımsal sulamanın tamamının ucuz ve kanallarla yapılacağını açıklamanızı ve hayata geçirmenizi bekliyoruz. Kanalları yap-işlet-devret ile değil; DSİ eliyle yapacağınızı, suyu çiftçiye ucuza vereceğinizi açıklamanızı bekliyoruz. Bölge çiftçisinin rahat bir nefes alması için, bu çok önemli bir şarttır. Aksi takdirde, sizin de GAP'ı Kürt sorununu çözmek için bir silah olarak kullanmaya çalışan; ancak, yüzüne gözüne bulaştıran geçmiş iktidardan hiçbir farkınız olmayacaktır, kalmayacaktır. Açıkladığınız ya da açıklayacağınız paketler halkın ihtiyaçlarını gidermeye dönük olmalıdır. Bunun dışında başka arayışlar istediğiniz sonucu olmanızı sağlamayacaktır.

Bugüne kadar açılan GAP Eylem Planı İnceleme ve Değerlendirme Raporuyla birlikte, 17 paketin hiçbirisi Kürt sorununu çözmediği gibi, bu paket de çözmemiştir. Çünkü Kürt sorunu ekonomik ve/veya güvenlik temelli bir sorun değil; siyasal, sosyal, kültürel yönleri olan çok boyutlu bir sorundur.

Son günlerde Şırnak'ın Uludere ilçesinde yaşanan ve hepimizin takip ettiği, tanıklık ettiği görüntüler, oralarda yaşananlar hepimiz açısından hem dramatik, hem de öğretici bir deneyim olmuştur. Halk, artık kan ve ölüm istemiyor; hor görülme, yok sayılmak istemiyor; evlatlarının ölüsüne değil, dirisine sahip çıkmak istiyor; barış ve özgürlük istiyor ve bunun için ölümü bile göze alıyor. Oldukça trajik sonuçlarını yaşadığımızın her alanında olanca ağırlığıyla hissettiğimiz Kürt sorununun çözümü, özgürlüklerin ve demokratik standartların geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Sayın Cemil Çiçek'in verdiği rakama göre, dolaylı maliyetlerle birlikte 1 trilyon doların, çatışmalı süreçler yerine bu ülkenin kalkınmasına ayrılması durumunda yaşanacak refahı, boşaltılan binlerce köyü, kentlerde yaşamak zorunda kalan milyonları; köylerin boşaltılmasıyla, yaylaların yasaklanmasıyla et ithal eden bir ülke konumuna geldiğimizi; çok daha önemlisi, faili meçhullere kurban giden 17 bin canımızı, çatışmalarda yaşamını yitiren 40 bin insanımızı düşündüğünüzde, bu sorunun artık şiddet yöntemleriyle çözülmesinden vazgeçilmesi gerektiği; sorunun çözümünün, barışçıl, demokratik yol ve yöntemlerle, bir arada, eşit, özgür yaşam olanaklarının hayata geçirilmesiyle mümkün olduğu çok daha anlaşılır bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Saygıdeğer katılımcılar; sözlerime son verirken, barışçıl bir dünyada, insanıyla, doğasıyla, tarihiyle, çevresiyle barışık bir ülke ve yarınlar özlemiyle sizleri selamlarken, Forumun düzenlenmesinde emeği geçen il temsilciliklerimize, çalışanlarına, Mezopotamya Enerji Forumunun Yürütme Kurulu üyelerine ve katıldığınız için siz değerli katılımcılara teşekkürlerimi sunuyorum. Başarılı bir forum olması dileğiyle, hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum.

AYŞE GÖKKAN (Seroke Şaredariya Nisebîn)

Birez wekilê şaredariya meyi girti revebiremin bajêr u namzetê Mêrdinê u hemu revebiremin forumê silav dikim. Dîbêjim di ve himmetê, ez, kesên ku ev foruma amade kîrîna sîpas dikim. Serkeftin jîbo ku ev amade kîrîn.

Belê, wextaku dîbêjin enerji, ez bawerim, alternatîfe pîr mezîn jî henî. Lê, ya ku jî mera reva ditîne talaniye. Ev barajana tenê jîbo talaniya erda tuneye, talaniya civatêjî bixwer aniye.

Ez demeki navenda vezareta GAP'eda şixulim. Dî arşivên wanda bî milyon kes bunin koçber, yeku bin avêda mayî ne têda. Jiyana jînan u zarokan xezam bu, yen zîlamen destavattar u dewlemendî bîlînd bu. Ev bî serêxwe di civatkêda talaniya pîr mezîni.

Ev talaniya dîbêjin 100 saleki hatiye amadekîrîn. Lê belê, di biçukaniyamede dema ku lî Rîha'yê amedakariyên ve projên dikîrîn dikotî, "Hînik ecnebi hatîne u metro kîrîne dest xwe, hîn tîştan dîpîvî, kes nîzanî jîbo çîye." Jîbo ku projen bî gel nedabun naskîrî. Çîma nedan naskîrî; jîbo ku dewlemend herî, erdê wan erzan erzan bîgîrî u hemuyan bî xezam bîxî, bîkî karker, ewjî werî lî ser dewlemend bîvî. Ev kesên ku dîgotî ecnebi, jîbo ku gel bî Tîrki nîzanbu, Tîrki jîbo wan ecnebi bu, yanî zîmaneki xerîp bu. Bî zîmaneki xerîp ev proja ku hemu bajar talan kîrî, bî navê ecnebiyan dan meşandî. Dî nava civatêda alozî pîr mezîn derxîstî u we koçberîye jîbo ku pere dabun wan, dikotî, kîymeta erdê we derkevî. Kesên ku erdê xwe fîrotî jî nîzanîbun we herî çî kari bîkî. Çûn ew pera xwarî u dî nava wan welatan bun karker. Yanî xwedî erd bun, ama bun karker. Jîbo ku nîzanîbun wan peran çawan bîkî sermaye u xwe pexwedîkî. We demê kesê ku av hate nav erdê wan jî derî Başbakanlık GAP Merkezi, dîbêncî acep gelîra wan erdan çîqas zede bu, dîçîn lekolinêkî dikî. Lî wîr jî wan dîbêjin, "Mala ku hun tera dîjî çawayî? Zaroken we dîçîn kîjan mektebê? Lî kûderê dîxwî, vedîxwî, dîgerî, karê jiyana xwe dikî?"

Gelîra wan 50 kat zede dîbî, le disa vedîgerî, dînerî, dî perwerdariya zarokan tu bîlîndî tuneye, dî jiyana jînanda tu bîlîndî tuneye. Ama cîxara zîlam buye Marlboro, restoranta wî lûks buyî, e cîheki otelê çûne lûks buyî. Jiyana zîlamen dewlemend buyî, ne e jînan u zarokan, ne perwerde u tendurîstîyan wan.

Jîbo devlete, kesen berpîrsîyan ev tîştî hemu zanîbun, le, mûdahale nekîrî. Çîma nekîrî, jîbo ku GAP projekî politîke. Ne ku civatê dewlemend bîkî u dikarî pexwe xwedîbîkî.

Jîbo ku politîke, rêveberê TMMOB'ê got, lî sedî heftepenç ê enerji hatiye cî, le lî sedî pazde a avdana erdan çebuye. Çîma? Xeta ave ser Pîrsus'êda derbast dîbe, jîbo ku Pîrsus politik tercîxa xwe kîrîye, avdana wan çenakî. Yanî xete nijaperestîne parastîna. Kûderê avdan; Harran, Akçakale. Xwe ser Pîrsus'êda davêje u Viranşehir derbast dîke. Yanî ne ku imkânên wan ave bîdîn tuneye, jîbo ku xeta nijaperestîyê dîşopinîn ave nadîn.

Jîbo ve jî, hemu pîrsîgîrêkên ser ev foruma gelekî gîringe, Rîha u Mêrdîn xeteki taybete. Hem bî dîroki taybetî, hemjî bî politik taybetî. Gelek gel tîda dîjî. Gelên Mezopotamya hemu dî Rîha u Mêrdîn'êda dîjî. Ev ne tîştîkeki kezayî an tesadûfe. Hun jî zanî, tesadûf tunenî. Bîn mejiye mîrovda çî veşartî bî ew derdîkevî meydane, jî wîra jî dîbêjin tesadûf, jîbo ku xwe xelaskî.

Neha, Rîha u Mêrdîn jîbo ku deverêkî dî nava jîyanêda politîke u dî Mezrabotan'dajî gel tîda dîjî, lazîme bî taybet talan bîbe. Hemu der talan dîbî, le Rîha u Mêrdîn lazîme taybet talan bîkî. Jîbo ve baraj tîn çekîrî, Çawa ev barajan tîn çekîrî? Ilîsu; dînya rabuye ser nîga, dîbêjin ev talaniye. Yanî perê hun kezenç bîkî jî enerjîyêjî tîştî pera tuneye. Ev talaniya dîroken bî tîştîkeki tarif nabe, bî katrîlyona tarif nabe. Le ama kesên ku bî ber çaven wan tenê Dolar u Euro dîgerî, talaniya ku dikî bî ser dîroke bîbe, bî ser çaven wan wenda dikî.

Jîbo ve bî dembîdem pîrsîgîrêkê nezi ewê bîbe. Lî Mêrdîn'ê taybet pîrsîgîrêka ceyranê, pîrsîgîrêkek mezîne. Neha weku hun dîzanî, sulama bîrlîjî henî, sulama bîrlîjî jîbo rantê çekîrîne. Lî Nîsebîn'êjî heyî. Mîxtare ku tîn bî bîjartî, bî taybetî

kesen ku wedere rêvebır bıkın, taybetın, hemu cerdewan u kesên lı diji civatê lı wan sulama birliğıyadenı. Kırine wek kulla rante. Divurda wexta em bêjın avê ku berdidın nav zemiyan, ija dıkın grup, dibêjın erdê nasemin u ew erdaji talan dıbe zaten dı we fikre. Yani yek talaniya rantê dıbe, yekji jıbo ser erdê mırove xwe ave zêde berdın ku baştır bıbe. Dü car talan dıbe.

We demê, em bêjın, hemu enerji lı der dora wan derdıkevi, ama lı dora wan hemu xezamê enerjini. Wek Nisebinê. Dı Nisebinêda lı 85'da trafıye bajar çebune, sedi sesed nüfusa bajêr zede buye u em hin trafıyen 85'an dıxıxulının. Hemu bajêr. Wexta ku em tên avdan, pompaji tev lı dıbe, we demi tevayi ceyran dıçe. Lı Nisebinêda ev 5 salen dawiyê, çen kes jiyana xwe jıbo ceyrane wendakır. Lı sedi düsıd şewata malan zêde bunı. Dı 2005'da lı gori itfaiya me ku istatistik girtıne, dı salekida 15 mal şewıtine ji ceyranê, 2010'da 45 mal şewıtine. Yani lı sedi sesıd zêde buyı u nıha lı Nisebinê havin tê, em bêjın tırsa mezine ku, emê çawa dı malda bıjin. Makinen dı nava mala hemu şewıtandin; makina cılla bı, televizon bı. Yani talaniya pır mezın dı Nisebinêda pırsıgırêka ceyranê. Lê belê, Waliye vıra, me dıgot, ev tışt pırsıgırêkek mezine; dıgot, "Millet kaçak bıkartını, mı ve pırsıgırêkê ji rojaveya xwe derxıstiye." Ceyrana Nisebinê çıqas zêde bıkarbının, ne fabrikakek istanbolêni.

Wexta ku me pırsıgırêk meşand, ez dı Konseya Bajêrdamiji, me bı hemu mırovan peyvın u me bı hemuyan hatın cıvin jıbo pırsıgırêk werê çareserkırın, me raporeki amadekır u me dıxwest ku we rapore ji gıştıra eşkerebıkın, polis pêşiya me dıgrın, dibêjın, "Hun bedestur dımeşın." Ez dibêjim, "Ez şaredara ve derême, ma eze desturê ji te bıxwazım; ezê ji tera bêjim tê lı küderê bımeşê." Ev pırsıgırêka ve bajarêye. Le ama lı Pendikê, şaredariya Pendikê dema dıkevi pêş gel, lı limane gemi gırêdane, dıçe bı baltan wan qüt dıke, kesek naçe peşiya wan. Ewji şaredare, ezji şaredarım. Pırsıgırêkê em tinin zıman, weki mıhalefetê kabul dıbe. Jıbo we, dı mejiye wanda dijibun stratejiya wanı. Pırsıgırêk jıbo ku politike ewqas derdırej u talani teda heye.

Disa lı Nisebinê pırsıgırêkên hemu mezın jin u zarok dıxşının dı ceyranêda. Hun dızanın, zıvıstanê roj kındıbın, çar u nivanda roj tari dıbe, hıngi küçe tarını, jin u zarok dıkevın hındür, edi nıkarın derkevın; taciz zêde dıbın, zarok nıkarın pırtukekê bıxwının. Dı nava civatêda nivê civatê ji jıyanê küt dıbı. Dema ku me dıgot taciz dıbı, hemu rêvebêrên devletê rabun xwe erdêdan, gotın, "Ev çıye?!" Belê, ev dıbe. Ê zêdeji polisê we dıkın.

Weki hun dızanın, jıbo ku hun ji gelek tıştan şahidın, ez naxwazım direj bıkıım. Ev mesela ceyranê, alternatifê wan hene. Em bêjın, ên başji heye, ên ku hin civatê talan nakın hene. Em we roje derketın, lı dora bajêr dıgerın, me dit külek çebuyı. Me pırsı, "Ev çıye?" Gotın, "Lı vederê we enejriya ba çebe, jıbo ku saleki ba bıpıvın ev direga lı vır danine." Em xwediye Nisebinênin, xeberame nine. Ez hatım, mı ji Wali pırskır, mı got, "Ev çıye?" Got, "Bı Xwedê ezji nızanıım, Wezaret zanı." Me ji Wezaret pırsı, me got, "Ev çıye?" Go, "Nızanıım; ji Avrupê hınga gotiye em dıxwazın enerjiya ba çekın, me gotiye salek emê bıpıvın." Ev milleta bêxwediye?! Yani alternatifek enerjiya usa heye u em lı wederê berpırsıyarın, xeberê nadın me. Xebera tu kesi pe tüneye, hun illegal dıkın. Ma devlet illegale?

Jıbo ku hemu baraj illegal kırın, jıbo ku dirok dı bıın erdê bıhelın gışt illegal dıkın. Ka sıbe we jıbo çı kar bıni, em nızanın.

Pewıstê, peşniyaramini giring jıbo ve eylem planiya derkeve. Ev ne pırsıgırêkek bıçuke; lazımı ev talaniya were sekınandın u wek herema afetê ilan bıkınê. Lı küdere çend insan jiyana xwe jıbo tıştıki destbıdı afet dıbı, nine; belê. Hemu kes seferber dıbın, hawar dıkın jıbo xelaskırın ve pırsıgırêkê. Lı derê ku 45 mal bışewıtın, lazımı hemu kes rabı, xelasiya ve pırsıgırêkê bıxwazi. Baran dibare, mal dı bıın aveda dımini, dibêjın afet. Ji ceyranê talaniyakek mezın çebuye, kes wek afetêki nabine.

Jıbo we, peşniyaramın, taybet saziye sivil u gel lı ser ve pırsıgırêkê raweste, wek afetê ilan bıbe nav netev u bı lez u pez hewceye civatê jıbo enerji çareser bıbın. Kesên ku lı ser ve projan amede dıkın, em wek şaredariye, çı hewce ji destême werı em dıxwazın tevlêbın.

Dı ve pırsıgırêkêda heke çareseri ne bı destê saziyen bı sivil bı, vicdana devlete nine. Dibêjın devlet bevicdanı; ama heke saziyen sivil u gel vicdana xwe bı parezın, ez bawerım, ve pırsıgırêke we çareser bıbı.

AYŞE GÖKKAN (Nusaybin Belediye Başkanı)

Şahsım ve şehrimizin tutuklu belediye başkan ve yöneticileri ve Mardin milletvekili adaylarımız adına, foruma katılan siz değerli katılımcıları saygıyla selamlıyorum. Bu Forumu düzenleyenlere teşekkürlerimi sunuyorum ve başarılar diliyorum.

Evet, enerji denildiğinde, inanıyorum ki, büyük alternatifler de var. Ama bize reva görülen sadece sömürü ve talandır. Bu barajlar sadece topraklarımızı talan etmiyor, toplumumuzu da talan ediyor.

Ben, bir dönem GAP İdaresinde de çalıştım; arşivlerinde milyonlarca belge var, ama suyun altında kalan değerlere dair tek bir şey yok. Oysa bu barajlar yüzünden kadın ve çocukların hayatı altüst oldu. Buna karşılık, zenginleşip palazlanan erkekler oldu. Bu, tek başına bile bir toplumda büyük bir talandır.

Bu bahsedilen talan 100 yıldır yapılıyor. Küçüklüğümde, Urfa'da, bu projede çalışanlar derlerdi ki, "Birtakım yabancılar gelmiş, ellerine metreyi almışlar, bazı şeyleri ölçüp duruyorlar; ama kimse niye ölçtüklerini bilmiyor." Çünkü proje hakkında halkı bilgilendirmemişlerdi, bu bilgiyi halktan gizlemişlerdi. Niçin halkı bilgilendirmemişlerdi; çünkü bilgilendirselerdi, zenginler gidip insanların topraklarını ucuz satın alıp, onların hayatlarını altüst edip, hepsini işçileştirip, onların emek ve alınteri üzerinden, ucuz kapattıkları topraklar üzerinden daha da zenginleşemezlerdi. Bu yüzden halkı bilgilendirmediler, gizlediler. O "yabancı" dedikleri insanlar Türk'tü; ama yöre halkı Türkçe bilmediği için, onların bilmediği bir dille konuşan bu insanlar onlar için birer yabancıydı. Türkçe onlar için yabancı bir dildi. Şehirlerimizi talan eden bu baraj projelerini bu yabancı dille gerçekleştirdiler ve birer yabancı olarak bunu yürüttüler. Toplum içinde büyük bir yanılsama yarattılar; parayla satın aldıkları bazı insanlar tarafından, güya bu projelerle yöre halkının topraklarının değerleneceği söylentisini yaydılar. Toprakları baraj suları altında kalan insanlar topraklarını satmak zorunda kaldılar, ellerinden çıkardılar. Topraklarını satan bu insanlar, ellerine geçen parayla nereye gidip, ne iş yapacaklarını da bilmiyorlardı. Göç ettiler, ellerindeki para bir süre sonra tükendi ve yabancı diyarlarda birer işçi haline geldiler. Çünkü onlar köylüydü, çiftçilikle, hayvancılıkla geçimlerini sağlayan insanlardı; ellerindeki parayı nasıl sermayeye dönüştüreceklerini nereden bileceklerdi?!

Toprakları suya kavuşan insanlar da, topraklarının ne kadar değerlendiğini araştırıp öğrenmek için Başbakanlık GAP İdaresine gidiyorlar. Orada onlara diyorlar ki, "Şimdi oturduğunuz ev nasıl; çocuklarınız hangi okulda okuyorlar; ne yiyip içiyorsunuz, yaşam koşullarınız nasıl; onları değerlendirdiğinizde topraklarınızın ne kadar değerlendiğini anlarsınız."

Bu insanların gelirleri belki 50 kat fazlalaştı; ama yine de dönüp bakıyorlar ki, çocukların gelişiminde, eğitiminde herhangi bir ilerleme yok, kadınların yaşam koşullarında hiçbir yükselme yok. Ama erkeklerin öyle mi; onların sigarası Marlboro olmuş, gittikleri restoranlar daha lüksleşmiş, konakladıkları oteller daha lüksleşmiş. Yani erkeklerin yaşam standartları yükselmiş, kadın ve çocukların koşulları değil.

Devlette bu işlerden sorumlu tüm makamlar bütün bunları biliyorlardı, ama müdahale etmediler. Niye etmediler; çünkü GAP, politik bir projedir. Halkın yaşam koşullarını iyileştirmek, zenginleştirmek ve o sayede geçimlerini sağlamalarını temin etmek için geliştirilmiş bir proje falan değil.

Politik olduğu için, EMO Diyarbakır Şube Başkanı da söyledi, GAP kapsamında enerjiyle ilgili projelerin yüzde 75'i gerçekleştirilirken, sulamayla ilgili projelerin henüz ancak yüzde 15'i gerçekleşmiş durumda. Neden? Çünkü sulama hattı Pirsus'tan geçiyor ve Pirsus halkı politik tercihini devletten yana yapmıyor diye onların sulamalarını yapmıyorlar. Yani ayrımcılık hattını savunuyorlar. Nerelere su verdiler; Harran, Akçakale. Düşünün, sulama kanalı o taraftan geliyor, Pirsus'u atlıyor, Viranşehir'den geçiyor. Yani imkanları olmadığından değil, ayrımcılık politikası güttükleri için buraya su vermiyorlar.

Bu nedenle, bu Forumda ele alınacak olan sorunlar son derece önemli. Urfa ve Mardin, özel bir hat. Hem tarihsel açıdan özel, hem de politik açıdan özel. Bu hat üzerinde birçok halk yaşıyor. Mezopotamya'nın çok çeşitli halkları bu Urfa-Mardin hattı üzerinde yaşıyor. O yüzden, bu öyle tesadüfi bir durum falan değil. Biliyorsunuz, tesadüf diye bir şey yoktur hayatta. İnsanların zihinlerinin ardında ne saklıysa zamanla ortaya çıkıyor; ondan sonra da insanlar kendilerini sıyırmak için tesadüf diyorlar buna.

Şimdi, Urfa ve Mardin'in tarihsel-toplumsal yaşam içinde böylesi bir politik önemi olduğu ve Mezopotamya'da pek çok halk yaşadığı için, bu bölgenin özel olarak talan edilmesi gerekir mutlaka. Tamam, her yer talan ediliyor, ama Urfa ve Mardin'in özel olarak talan edilmesi gerekiyor. Barajlar bunun için yapılıyor. Bu barajlar nasıl yapılıyor? Ilisu; dünya ayağa kalkmış, "Bu bir talandır" diyor. Çünkü bu barajla enerji üretip kazanacağınız bir para falan da söz konusu değil. Tarihin talanı hiçbir şeyle tarif edilemez, katrilyonlarla da telafi edilemez. Ama gözü Dolar ve Euro'dan başka bir şey görmeyenler elbette ki tarihin talanını da görmezler, bununla da ilgilenmezler.

Mardin'de özel olarak enerji sorunu, elektrik sorunu, büyük bir sorun. Bildiğiniz gibi, sulama birlikleri var. Bu sulama birliklerini rant için kurmuşlar. Nusaybin'de de var. Halk tarafından sevilen, sayılan, halka hizmet için uğraşan muhtarların hiçbirini yanaştırmazlarken, nerede bir halk düşmanı, toplum karşıtı kişi varsa, sulama birliğinde. Sulama birliklerini rant kapısına çevirmişler. Arazilere su bırakacakları zaman, her biri, kendi dost-akraba çevresinin topraklarına daha fazla su verilsin diye koşturuyor. Yani bu sulama birlikleri bir yandan rant talanı için uğraşırken, bir yandan da içindeki her bir kişi kendi yakınlarına iltimas yaratmak için uğraş vermektedir. Bu şekilde iki defa talan gerçekleşmektedir.

Şimdi, diyebiliriz ki, neresi ki topraklarında, etrafında her tür enerji kaynağı var, enerji çıkarılıyor, Nusaybin gibi oranın halkları enerjiye muhtaç ve enerji mağduru durumunda. Nusaybin'de şehir trafoları 1985 yılında yapılmış. Şehrin nüfusu bugün yüzde 300 artmış, ama hâlâ o 1985'te yapılan trafolar kullanılıyor. Bütün şehir. Sulama dönemi geldiğinde, pompalar da bu hatta eklenince tüm şehrin elektriği sık sık kesilir hale geliyor. Bu çok sık elektrik kesintileri ve bundan kaynaklı arızalar, kazalar nedeniyle Nusaybin'de son 5 yılda pek çok insan hayatını kaybetti, yanan ev sayısı yüzde 200 arttı. İtfaiye istatistiklerine göre, 2005 yılında Nusaybin'de 15 ev yanmışken, 2010 yılında bu sayı 45'e çıkmış. Yani yüzde 300 artmış durumda ve Nusaybin'de yaz geldi mi herkesi bir korku sarmakta; "Acaba evim yanar mı, acaba ben uyurken yangın çıkar mı?" diye insanlar evlerine girmekten korkmakta. Evlerde kullanılan cihazlar, ev aletleri bu sık elektrik kesintileri ve ani voltaj değişimleri nedeniyle bozulmakta. Yani Nusaybin'de elektrik sorunu çok ciddi bir talana dönüşmüş durumda. Ama bunu Vali'ye anlattığımızda, bu sorunu dile getirdiğimizde; Vali, "Buranın halkı elektriği kaçak kullanıyor, o yüzden ben bu sorunu gündemimden çıkarttım, ilgilenmiyorum; kullanan düşünsün" diyor. Oysa tüm Nusaybinliler kaçak elektrik kullansa İstanbul'daki bir fabrikanın kullandığı kadar etmez.

Ben aynı zamanda Kent Konseyindeyim. Bu sorun gündeme gelince, muhtarlar, sivil toplum örgütleri vesaire tüm herkesle bir araya geldik, konuştuk, bu sorunun çözülmesi için bir rapor hazırladık. Ama bu raporu kamuoyuna duyurmak için bir basın açıklaması ve yürüyüş yapmak istediğimizde hemen polis engeliyle karşılaştık, "İzinsiz yürüyorsunuz" diye bize engel oldular. Yahu, ben bu şehrin belediye başkanayım, burada yürümek için senden izin mi alacağım?! Senin bana tabi olman gerekir, benim sana değil. Ama Pendik'te, Pendik Belediye Başkanı, halkın önüne düşüp, limanda bağlanan gemileri elinde baltayla parçalamaya çalışıyor, kimse sesini çıkarmıyor. Onlara hak, bize değil. Biz sorunları dile getirdiğimiz zaman hemen bunu bir muhalefet gibi kabul ediyorlar. O yüzden, temel stratejileri karşıtlık üzerine. Biz ne yapsak, ne söylesek karşılar. Bu sorun politik bir sorun olduğu için bu kadar uzuyor ve sömürüye, talana alet ediliyor.

Nusaybin'de bu elektrik sorununun acısını, sıkıntısını yine en çok kadınlar ve çocuklar çekiyor. Biliyorsunuz, kışın günler kısalmıyor, saat 16.30'da falan hava kararıyor. Bu elektrik kesintileri nedeniyle, özellikle kışın sokaklar o kadar karanlık oluyor ki, kadınlar ve çocuklar evlerine girdiler mi bir daha korkudan çıkamıyorlar. Çünkü taciz olayları artıyor. Karanlık yüzünden çocuklar bir kitap okuyamıyor vesaire. Yani toplumun yarısı yaşamdan kopuyor. Bu taciz olaylarından falan bahsettiğimizde, devlet yetkilileri bunu hiçbir şekilde kabul etmek istemediler. Ama bunlar oluyor. Hem de en çok sizin polisleriniz yapıyor.

Çoğu şeye bizzat siz de şahit olduğunuz için çok uzatmak istemiyorum.

Sizin de bildiğiniz gibi, bu enerji meselesinde alternatifler var. Yani temiz enerjiler, toplumsal yaşamı tahrip etmeyen enerjiler de var.

Geçen gün çıktık, şöyle bir şehri dolaştık; baktık, bir yerde büyük bir çukur açılmış. Sorduk: "Nedir bu?" "Burada rüzgar santrali yapılacak. Bir yıl boyunca rüzgar değerlerini ölçmek için bu direği buraya dikiyorlar" dediler. Nusaybin'in sorumlusu benim, ben bundan bihaberim. Geldim, Vali'ye sordum, "Nedir bu?" dedim. Vali dedi ki, "Vallahi ben bilmiyorum, Bakanlık

biliyor." Bakanlığa sorduk, "Bu nedir?" diye. Dediler ki, "Biz de bilmiyoruz. Avrupa'dan birileri burada rüzgar santrali yapmak istediklerini söylemişler, onun için bir yıl boyunca rüzgar değerlerini ölçeceklermiş." Bu millet sahipsiz mi?! Yani yöremizde böyle bir alternatif enerji kaynağı var ve biz buranın yerel yöneticileriyiz, bizim bundan haberimiz yok. Bilgi vermiyorlar, kimseye bilgi vermiyorlar. Sanki illegal bir iş yapıyorlar. Bu devlet illegal mi?

Tüm bu barajları yapmak için, tarihi sular altında bırakmak için bu bilgileri bizden, halktan gizliyorlar. Bu barajlar yarın bize ne fayda sağlayacak, ne zarar getirecek, bilmeyelim diye gizliyorlar.

Burada bu eylem planının hedeflerine önemle dikkat çekmek istiyorum. Bu küçük bir sorun değil; bu talanın bir an önce durdurulması ve buranın bir tür afet bölgesi ilan edilmesi gerekiyor. Nerede bir olay yüzünden yüzlerce insan hayatını kaybediyor, orası afet bölgesi ilan ediliyor, değil mi; öyle. Herkes seferber oluyor, o sorunun çözümü için yardım çağrısında bulunuyor vesaire. Peki, yılda 45 evin elektrik yüzünden yandığı bir yeri de afet bölgesi ilan etmek gerekmez mi?! Yağmur yağıyor, evler sular altında kalıyor, afet diyorlar. Ama burada elektrik yüzünden insanların malı, canı talan oluyor, kimse buna afet demiyor.

O yüzden, sivil toplum örgütleri, kurum ve kuruluşlar, halk bu sorunun üzerinde hassasiyetle durmalı ve bu enerji sorununa toplumsal olarak çözüm bulmak için hızlı ve ivedi bir biçimde, burası bir afet bölgesiymiş gibi hareket etmeli, çalışmalıdır. Bu sorunun çözümü doğrultusunda proje geliştiren, çalışma yapan herkese belediye olarak elimizden gelen her türlü katkı ve desteği sağlamaya, o çalışmalara katılmaya hazır olduğumuzu buradan ifade ediyorum.

Bu meselede eğer sivil toplum kuruluşlarından, halktan çözüm yönünde bir basınç geliştirilemezse, bilmeliyiz ki, devletin vicdanı yok, hiçbir çözüm geliştirmez. Devletlerin vicdanı olmadığı söylenir. Ama eğer sivil toplum örgütleri ve halk vicdanlarını hâlâ muhafaza ediyorlarsa, inanıyorum ki, bu soruna da mutlaka bir çözüm bulunacaktır.

I. OTURUM | MARDİN

MARDİN İLİ ENERJİ SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Panel Yöneticisi

Nedim TÜZÜN (EMO Diyarbakır Şubesi Enerji Komisyonu Başkanı)

- CENGİZ DİDİN (DEDAŞ Mardin İl Müdürlüğü)
- ABDULLAH ENSARİ (Organize Sanayi Bölge Müdürü)
- SÜLEYMAN İLHAN (TEİAŞ 16. İletim Tesis ve İşletme Grup Müdürü)
- Yrd. Doç. Dr. BİLAL GÜMÜŞ (EMO Diyarbakır Şubesi)
- SÜLEYMAN IRMAK (ZMO Mardin İl Temsilcisi)

ELEKTRİK DAĞITIM ALTYAPISI, İŞLETME SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

CENGİZ DİDİN (DEDAŞ Mardin İl Müdürlüğü)

Sayın başkanlarım, Forumda emeği geçenler ve değerli konuklar; hepiniz hoş geldiniz. Ben, 2004 yılında, Nusaybin İlçe İşletme Başmühendisliğinde vekaleten göreve başladım. Nusaybin'de 1,5 yıl İşletme Şefliği yaptıktan sonra, Mardin DEDAŞ'a tekrar geldim ve yaklaşık 5 yıldır Şube Müdürü olarak görev yapmaktayım.

Bölgemizde, özellikle sulama sezonunda yaşanan enerji sorunları, yapılmış ve yapılması gereken çalışmalar hakkında biraz bilgi vereceğim. Biz, bunları 4 aşamada değerlendireceğiz; genel sorunlar, kapasite yetersizliği, gerilim düşümü ve voltaj dalgalanmaları ve aşırı tüketim, diğer bir adıyla israf.

Alçak gerilim seviyesindeki müşterilerimiz, özellikle kış aylarında ısınma, yaz aylarında ise klima ihtiyaçlarını elektrik enerjisiyle karşılamaktadırlar. Mardin Valiliğinin Mardin merkez tarihi dönüşüm ve sokak islah çalışmaları kapsamında, Mardin DEDAŞ olarak bir pilot uygulama başlattık. Ekran da görebiliyorsunuz. Arkadaşlarımız havai hatları yeraltına almış bulunmaktalar ve onunla ilgili çalışma yaparlarken fotoğraf çekilmiş.

Bu çalışmalar esnasında, seçilen bölgede eski şebeke tamamen ortadan kaldırılmış, yerine modern yeraltı şebekesi tesis edilmiştir. Bu çalışmada, abonelerin sayaçları tek panoda toplanarak ve bunlara erişim yoluyla okuma yapılarak, kaçak kullanmaları tamamen engellenmiştir.

Ekranında üç tane fotoğrafımız var. İçerisinde 15 tane sayaç toplanmış halini görüyorsunuz. Abonelerimizin sayısını bu tip panolarda toplayarak, abonelerimizden uzak bir yerde muhafaza ederek, bunlara ulaşmalarını engellemiş bulunmaktayız. Tabii, ekranda görünen çalışmanın Yukarı Mardin'de bunun pratiği de yapılmıştır. Bu bölgede kaçacağı tamamen yok etmiş bulunmaktayız.

Sistemin amaçlarından biraz bahsedeceğim:

1. Alçak gerilim seviyesinden dağıtım sistemi kullanıcılarının kaçak elektrik tüketimlerinin tamamen engellenmesi
2. Abone tarafından yapılan tüketimlerin sağlıklı olarak tahakkuka bağlanması
3. Tahakkuka esas sayaçların uzaktan ve otomatik olarak okunmasının sağlanması
4. Borçlu kullanıcıların enerjilerinin uzaktan kesilmesi ve borcunu ödedikten sonra uzaktan bağlamalarının yapılması
5. Dağıtım şebekesinin izlenmesi ve bu sayede kayıp enerjinin azaltılması

Bu sistemin faaliyete geçen kısımlarından biraz bahsedeceğim. Mülkiyeti Mardin EDAŞ'a ait olan kullanıcılara tahsis edilen sayaçlar tesis edilerek, kullanıcıların sayaç ve ölçü sistemlerine müdahale ederek, giriş ve çıkış otomatlarına köprü atma, sayaca fiziki müdahale, elektronik sayaçların hafızasına müdahale gibi kaçak elektrik tüketimleri tamamıyla bu sayede engellenmiş bulunmaktadır.

Tesis edilen panolardan her bir kullanıcıya yeraltı ile enerji veriliyor şu an itibarıyla. Normalde havai hatlarımızla enerji sağlanıyordu, ama bu pilot bölgede şu anda tamamıyla yeraltı kablolarıyla enerji verilmektedir. Bu sayede, harici faz, şebekeye kanca atma, gizli hat gibi kaçak türleri tamamıyla ortadan kalkmış bulunmaktadır. Aşağıdaki fotoğraflardan da görebiliriz.

Resimde gösterilen panolarda kullanılan sayaçlar RS 485'li olup, GPRS modem vasıtasıyla bu panodan enerji alan kullanıcıların sayaçları 24 saat itibarıyla izlenebilmekte ve burada yük profilini 24 saat alabilmekteyiz. Yani vatandaşımız hangi saatlerde daha çok enerji harcamış, sayaca bir müdahalesi var mı, yok mu, 24 saat esasına göre izleyebilmekteyiz.

SIRA NO	PANO NO	TAKILDIGI TARİH	ABONE NO	YENİ SAYAÇ SERİ NO	ESKİ DURUMDA BAZ ALINAN TÜKETİM ARALIĞI (GÜN)	ESKİ DURUMDA BAZ ALINAN TÜKETİM (kWh)	ESKİ DURUMDA ORTALAMA GÜNLÜK TÜKETİM (kWh)	YENİ DURUMDA BAZ ALINAN TÜKETİM ARALIĞI (GÜN)	YENİ DURUMDA BAZ ALINAN TÜKETİM (kWh)	YENİ DURUMDA ORTALAMA GÜNLÜK TÜKETİM (kWh)	ARTIŞ - AZALIŞ ORANI (%)	ARTIŞ - AZALIŞ ORANI KAT
1	1109	7/6/2009	11249	16000555	801	366	0.4569	135	2,066	15.3037	3249.25	32.49
2	TÜNEL	1/6/2009	11068	16000304	687	480	0.6987	141	1,458	10.3404	1379.97	13.80
3	TÜNEL	1/6/2009	11070	16000257	203	153	0.7537	141	1,187	8.4184	1016.96	10.17
4	1110	1/8/2009	3019	16000582	397	723	1.8212	80	1,435	17.9375	884.95	8.85
5	1113	6/6/2009	11236	16000679	180	37	0.2056	136	200	1.4706	615.42	6.15
6	1109	7/6/2009	7320	16000590	712	851	1.1952	276	1,339	4.8514	305.90	3.06
7	1103	11/7/2009	11015	16000548	465	320	0.6882	212	1,221	5.7594	736.92	7.37
8	1113	6/6/2009	11329	16000620	721	3484	4.8322	280	5,866	20.9500	333.55	3.34
9	1107	22/8/2009	5034	16000529	404	424	1.0495	222	1,125	5.0676	382.85	3.83
10	1109	7/6/2009	5077	16000479	682	1982	2.9062	277	1,965	7.0939	144.10	1.44

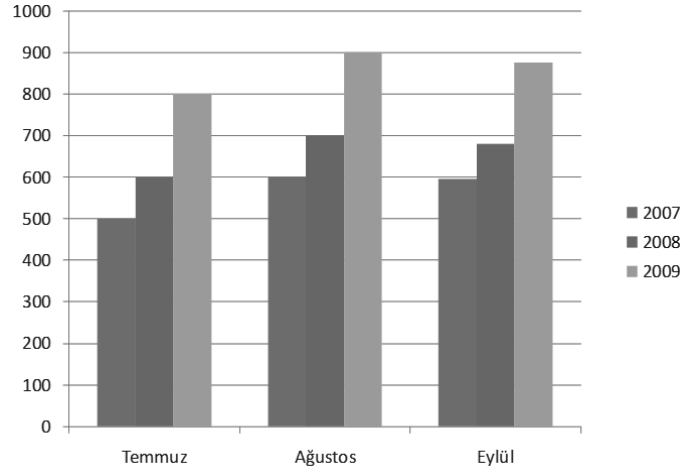
Burada önemli bir durum var; tabloda da görülebilir. Bizim abonelerimizin sıralaması var o pilot bölgede yaptığımız çalışmada. Bazı abonelerimize yüzde 3 bin 200'e kadar, diğer bir anlamıyla 32 kat verim sağlamışız. Bu, ne demek? Tablodan görebiliriz. Vatandaşımız aylık 366 kilovat harcamışken, bu çalışmadan sonra 15 bin 337 kilovat enerji sarfiyatı gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla, 32 kat enerji sarfiyatı gerçekleştirilmiştir bu sayede. Tabloda, çeşitli abonelerimizin kullandıkları kilovatlar üzerinden oranlar gösterilmektedir. Çoğunda yüzde 100'ünden fazla bir sarfiyat söz konusudur. Tablo bu şekilde devam ediyor.

Bu sistemin doğurduğu sonuçlardan biraz bahsetmek istiyorum. Bu uzaktan okuma sayesinde, kullanıcılara ait sayaçların okunması amacıyla personel görevlendirilmesine, bunun için araç ve akaryakıt tahsisine, donanım ve teçhizat teminine gerek kalmadığı gibi, bu hizmetler için herhangi bir bedel ödenmeyecektir; çünkü oraya gitmenize gerek yoktur. Bu çalışmayla, yerimizde oturarak, hangi müşterimiz ne kadar sarfiyat gerçekleştirmiş, bunu çok rahat bir şekilde görebiliriz. Dolayısıyla, klasik okuma sisteminde görevli personeller tarafından en iyi ihtimalle ayda bir defa okuma yapılırken, şu an itibarıyla 24 saat izlenebilmekte ve endeks değerlerinin yanı sıra, yük profillerine de rahatlıkla ulaşabilmekteyiz. Bu sayede, uzaktan okuması yapılamayan hiçbir abonemiz kalmayacaktır. Çoğu zaman, elemanlar gittiği zaman evler kapalı oluyor, bir şekilde ulaşılmıyor; ama bu sayede, oraya gitmemize gerek kalmayacak ve uzaktan rahatlıkla okuyabileceğiz.

Bu sistemin yaygınlaştırılmasıyla, öncelikli olarak elektrik enerjisindeki kayıp ve kaçaklar kesin olarak engellenecektir. Yukarıdaki çalışmamızda da bunu görebiliriz. Tamamıyla engellenmiştir. Bu sayede teknik kayıplar azaltılarak, şebeke kalitesi yükseltilecektir. Sayaç okuma, borçtan dolayı enerji açma-kesme, arıza onarım-bakım, işletme faaliyetleri azalacağından, bu hizmetler için harcanacak enerji ve harcamalar önemli ölçüde azalacaktır. Dağıtım şirketinin teknik ve ticari kalitesinde önemli artış meydana gelecektir. Çok önemli bir husus var; pilot bölgede ev kiralari 50 TL'ye kadar düşmüş bulunmaktadır. Çünkü vatandaş, sayaca herhangi bir müdahalede bulunmadığı için, ev fiyatları bu paralelde düşmüştür.

Asıl önemli konu olan tarımsal sulama sezonunda yaşanan sorunlar ve bunların çözüm önerilerine bakalım beraberce. 2008, 2009 ve 2010 sulama sezonu, son 50-60 yılın en kurak dönemi olarak kayıtlara geçmiştir. Bu, çok büyük bir rakam. Bölge insanının geçim kaynaklarının sınırlı oluşundan kaynaklı, 20-30 dönüm tarlası olanlar birleşerek veya tarımsal kredi alarak kuyu açmak zorunda kalmıştır. Son 3 yılda TEİAŞ trafo merkezlerinden çektiğimiz enerji yüzde 100'ün üzerinde artış göstermiş bulunmaktadır.

Yukarıdaki tabloda yıllara göre yük akış profili görülmektedir. Çok büyük oranlarda artış görebiliyoruz.

Dolayısıyla, yük artışlarının olmasıyla birçok enerji nakil hatlarımız kapasitesinin üzerinde yüklenmeye başlanmıştır. Tarımsal sulama amaçlı trafo tesislerindeki artışla birlikte ise dağıtım sistemimizde branşman sayısı ve bu branşmanların uzunluklarının artmasına yol açmıştır. Bu durum ise, önce dağıtım, sonra iletim sisteminde ciddi problemlere neden olmuştur. Yine bu yüksek orandaki yük artışlarından dolayı çoğu güç trafosu devre dışı kalmıştır ve birçok fiderlerimizde günlük 6'şar saat, kimi yerlerde 8'er saate yakın kesintiler yapılmak zorunda kalmıştır. Yük artışlarından dolayı, TEİAŞ tarafından Kızıltepe-3 indirici trafo merkezinde geçenlerde 125 MVA trafo ilavesi yapılmıştır. Bu çalışma için ayrıca teşekkür ediyoruz. Ayrıca, Alakuş köyü civarında 100 MVA gücünde geçici indirici trafo merkezi geçen gün devreye girdi ve açılışına da beraber katılmıştık. Bu çalışma için de sonsuz teşekkür ediyoruz. Her ne kadar ismi geçici trafo merkezi olsa da, kalıcı enerji sağlayarak mutluluk getirmesini diliyoruz. Çünkü bizim için çok önemli bir çalışmadı bu.

Tarımsal sulamada rastlanan ikinci bir durum, gerilim düşümü ve voltaj dalgalanmasıdır. Özellikle TEDAŞ olarak biz, bu trafo merkezinin kurulmasını çok istiyorduk. Çünkü bu trafo merkezinin kurulduğu yer, Dikmen indirici trafo merkezi, Kızıltepe-2 indirici trafo merkezi ve 380 indirici trafo merkezinden çıkış yapan fiderlerimizin son noktalarının ulaştığı yerd. Dolayısıyla, bu geçici trafo merkezi burada kurulunca, bu son noktalar orada, enerji alan vatandaşlarımız için kaynağın başı olmuş duruma geldi. Dolayısıyla, bizim bağlantı hatlarımızın bitimine müteakip, bu fiderlerimiz 10 km'ye yakın azalacak ve birçok fiderimizin yükü aynı paralelde azalacaktır; yani 30 megavat olan bir fider, bu sayede belki 15 megavata kadar inebilecektir. Dolayısıyla, bu sayede voltaj dalgalanması ciddi oranda azaltılacaktır. Fakat Derik kırsalının tamamı ve Kızıltepe kırsalının bir bölümüne enerji sağlayan Dikmen indirici trafo merkezine sulama sezonundan önce bir 100 MVA trafonun ilave edilmesi lazım. Yanılmıyorsam, daha ilave çalışması başlamamıştır. Bu çalışmayı da bekliyoruz ayrıca.

TEİAŞ'ın bu ciddi yatırımlarından sonra, geçici trafo merkezine bağlantı sağlayacak hatlar için, biz TEDAŞ olarak gerekli bütçeleri ayırdık ve bunlar için ihalelerimizi yaptık. Şu an tüm ihaleler yapılmış bulunmakta ve müteahhitlerimiz işe başlamış durumda. Bu işi müteahhitlere verirken, mısır ve pamuk sulama sezonundan önce bitirecek şekilde süre tanıdık onlara.

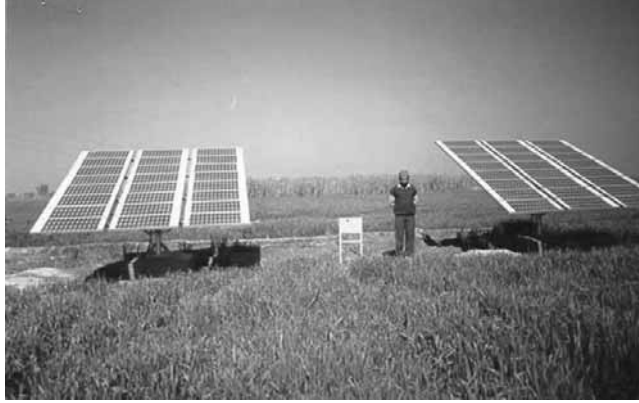
Voltaj dalgalanmasının asıl nedenlerinden biri de, kompanzasyon sisteminin işler halde olmamasıdır. TEDAŞ olarak, ilk abonelik aşamasında kompanzasyon sisteminin kurulmasını şart koşuyoruz. Yani vatandaş abone olmaya geldiği anda, kompanzasyon sistemini vatandaşa şart koşuyoruz ve vatandaş bunu kuruyor. Yalnız, aradan geçen süre zarfında bunu periyodik olarak takip etmesi gerekirken, bunu yapmadığı için sistem devre dışı kalıyor. Sistem devre dışı kaldığı için, o tesisin ürettiği reaktif enerji sistem üzerinde salınma neden oluyor. Kesinlikle kısa aralıklı periyotlarla bu üniteler sürekli olarak kontrol edilecek ve bu sistem sürekli işler halde tutulacaktır.

Son noktamız aşırı tüketim, diğer bir adıyla israf. Bölgemizde bu kadar aşırı tüketimin yapılması, sadece TEDAŞ ve TEİAŞ'ı

ilgilendirmemektedir; diğer kuruluşlar, tarım il ve ilçe müdürlükleri, DSİ gibi kurumların da bu konuya ilgi göstererek, ayrıntılı olarak bir irdeleme yapmaları gerekmektedir. Çünkü bilinçsiz ve aşırı sulamayla çok verimli arazilerimizi yok ederken, çöleşmeye doğru hızla ilerlemekteyiz. Aşırı ve bilinçsiz sulama, beraberinde aşırı su tüketimini getirmektedir. Aşırı su tüketimi ise aşırı enerji tüketimini doğurur. Su kaynakları bir daha geri gelmemek üzere ve geleceğimize darbe vuracak şekilde tükenmektedir. Su kuyularının derinliği her geçen yıl artmaktadır. Geçmişte 100-150 metreden su çıkan yerde, bugün 800-900 metreye kadar ulaşmaktadır. Buna bizzat şahidim. GAP sulama projesinin bir an önce bitirilmesi gerekmektedir. Bu konuda siyasilere çok büyük işler düşmektedir.

Diğer bir önemli konu ise, alternatif enerji kaynaklarının faaliyete geçirilmesidir. Bunlardan özellikle güneş enerjisi için, ilgili tüm birimlerin ciddi bir altyapı oluşturarak, vatandaşları bilgilendirmesi ve tarımsa sulama desteklerini bu tip projelere kaydırması gerekmektedir.

Resimde görüldüğü üzere, bir çiftçimiz güneş enerjisiyle sulama yapmaktadır.

Güneş enerjisi gibi alternatif enerji tüketimleriyle sulama yapılması konusunda destekler sağlanacak, su israfından kaçınılacak; çiftçilerimiz, seracılık gibi daha az alan kaplayarak daha çok gelir getiren alanlarda desteklenecektir. Tarımla ilgili tüm kuruluşlar sürekli olarak çiftçimize bilgi sağlamalıdır.

SANAYİDE ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMI VE ERİŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR

ABDULLAH ENSARİ (Organize Sanayi Bölge Müdürü)

Sayın Başkan, değerli konuklar; Gaziantep Sanayi Bölgesinden sonra Güneydoğu Bölgesi içerisinde en büyük sanayi kenti olan Mardin OSB'nin Müdürü olarak, enerjiden kaynaklanan sıkıntılarımızı dile getirmek istiyorum. Konuya girmeden önce, Mardin OSB ve Mardin sanayisi hakkında siz değerli katılımcılara bilgi vermek istiyorum.

Mardin Organize Sanayi Bölgesi 1976 yılında kurulmuş olup, Türkiye'nin ilk OSB'lerindedir. Mardin OSB, toplam 300 hektar alan üzerinde kurulu olup, şu anda faal olan 98 fabrika bulunmaktadır. Mardin OSB'de toplam 3 bin 500 kişi çalışmaktadır şu anda. 2010 ihracat rakamlarına baktığımız zaman, 565 milyon dolar civarında bir ihracat rakamımız görülmektedir. OSB'nin dışında, Mardin'deki çimento fabrikası, bir boru fabrikası, bir kireç fabrikası, 2 un fabrikası ve 3 tane de yağ fabrikası bulunmaktadır. Mardin sanayisi, üretiminin yüzde 90'ını Irak'a ihraç etmektedir. Bu da şuna gösteriyor ki: Mardin'de 40 bin kamyoncu esnaf, Mardin sanayicilerinin ürününü Irak'a taşımaktadır. Bu da sanayimizin indirekt olarak istihdama ve Mardin ekonomisine sağladığı katkıyı göstermektedir.

Mardin OSB'nin 1991 yılında tam faaliyete girmesinden bu yana, enerji sorunlarını bir türlü çözemedik. Gerek TEİAŞ, gerekse de TEDAŞ'ın yetersiz yatırımlarını ve gerekse de bölgemizin enerji sorunlarından dolayı sıkıntılarını tam olarak giderebilmiş değiliz. Mardin OSB, aylık olarak TEDAŞ'a ortalama 750 bin TL elektrik bedelini tek sayaç üzerinden ödemektedir. Bu rahavetten dolayıdır ki TEDAŞ, Organize için hiçbir yatırım yapmamakta ve OSB ihtiyacı olan elektriği köylere giden bir enerji nakil hattından almaktadır. OSB'de tek sayaç uygulaması olmasına rağmen, TEDAŞ, tüm ısrarlarımızı ve çabalarımızı hiçe sayarak, 5-6 km'lik mesafe için müstakil enerji nakil hattı yapmamaktadır. Biz, bu sorunu kendimiz çözebilmek için, bir enerji nakil hattı yapmaya kalktık ve şebekenin yarısını da bitirdik; fakat sorunu tam çözemedik. Çünkü mevzuat gereği, OSB'ler özel hukuk tüzelkişilik olduğu için, vatandaş kendi arazisi üzerinden yüksek gerilim hattının geçmesini kabul etmemektedir. Bu sebeplerden ötürüdür ki, enerji nakil hattımız yarım kalmıştır.

Değerli konuklar; bunlar sadece enerji teminiyle ilgili yaşadığımız sıkıntılardır. Diğer yandan, enerjideki dalgalanmalar, elektrik kesilmesi, teknik olarak tabir edilen göz kırpmalar ise cabasıdır. Rutin olarak bu işlerle uğraşırken, 2010 yılında bu sorunlar ağırlaşmış ve bir ay boyunca OSB maalesef kapalı kalmıştır. OSB'deki enerji dalgalanmaları fabrikaların çalışmasına müsaade etmemiştir. Muhatapları bilirler ki, 2010 yılında OSB'yle birlikte tüm Mardin bu sorunu yaşamıştır. Biz, bu sorunlarla uğraşırken, Mardin trafo merkezinden beslenmekte olan 50 megavatlık bir trafo sadece Mardin Çimento Fabrikasına tahsis edilmiştir. OSB ve Mardin'deki diğer tüketiciler kendi hallerine terk edilmişlerdir. Çabalarımız ve mücadelemiz sonucu, Çimento Fabrikasının haberi olmadan ve OSB bir ay kapalı kaldıktan sonra bu trafoya bağlandık. 6 ay boyunca istikrarlı çalıştık. Çimento Fabrikasının bastırmasıyla, bu ayrıcalıklı statü bizden alındı, biz de halkın kullandığı elektriği kullanmaya başladık.

Sadece Çimento Fabrikası seçkinler statüsünde kalmaya devam etti. Şu anda en büyük korkumuz, tarımsal sulamalar başladıktan sonra, enerji dalgalanmalarıyla birlikte tekrar nasıl birlikte çalışacağımızı düşünüyor olmamızdır. Bunun bize getireceği sıkıntılar şu anda bizi düşündürmektedir. 2010 yılı içerisinde Gaziantep OSB'yi ziyaret ettiğimizde, oradaki teknik arkadaşlar bana, Gaziantep OSB'de 3 ay içerisinde 4 sefer elektriğin kesildiğini söylediler. Oysa Mardin'de, günde 4-5 defa elektrik kesilmektedir. Bu da başka yerlerde OSB'lere verilen önemi göstermek açısından çarpıcı bir durumdur.

Sayın Başkan, değerli konuklar; OSB olarak sıkıntılarımız sadece yerel enerji sorunlarından ibaret değil. EPDK'nın bize yüklemiş olduğu tek sayaç uygulaması, buna bağlı olarak TEDAŞ'ın tek sayaçlara indirimli elektrik vermiyor olması, OSB içerisindeki fabrikaların OSB dışındaki fabrikalardan daha pahalı enerji kullanıyor olmasına sebep olmaktadır. Çünkü biz, TEDAŞ'tan aldığımız elektrik üzerine hat bakım ücretleri, kayıplar, personel giderlerimizi ilave ederek sanayiciye satıyoruz. Bu da sanayiciler için ilave bir maliyettir. İlimizde ve OSB'de doğalgaz olmamasından ötürü, kendi elektriğimizi de şu anda üretmiyoruz. OSB içerisindeki tüm altyapıları da kendimiz yapmak zorundayız. TEDAŞ'a bu kadar yüksek meblağlarda ödeme yapılmasına rağmen, TEDAŞ, herhangi bir altyapı bir katkı sunmamaktadır.

TEDAŞ tarafından kesilen faturalara gelince, birim fiyat içerisinde bulunan sayaç okuma bedeli diye tabir edilen

bedel, kayıp enerji bedeli gibi bedeller birim fiyattan ayrılarak, faturada ayrı bir hanede yansıtılmıştır; fakat toplamda tahakkuk eden fatura değişmemiştir. Kayıp enerji hanesindeki tutar, TEDAŞ'ın fiderinden OSB'ye kadar gelen hattaki kayıp enerji miktarını temsil etmektedir. Bu bedel, OSB'ye gelen hat uzunluğuyla enerji kayıp birim fiyat miktarıyla çarpılarak hesaplanmaktadır. TEDAŞ, OSB'lere temiz enerji vermekle yükümlü olmasına rağmen ve hat iletim bedelini de OSB'lere fatura etmesine rağmen, kayıp enerji bedelini de OSB'lerden alması düşündürücüdür aslında.

Yine sayaç okuma bedelinin kilovat sarfiyatına göre alınması, OSB'lerin sarfiyatının yüksek olması hasebiyle OSB'leri mağdur etmektedir. Çünkü OSB'lerde bir sayaç okunmakta, şehirlerde ise birden çok sayaç mevcuttur. Şehirdeki toplam sayaç okumasına yapılan masraf, OSB tüketimi fazla olduğundan ötürü, OSB'lere haksız bir şekilde fatura edilmektedir. Bu bağlamda da, bu fatura sanayiciye kesildiğinden ötürü, sanayici mağdur olmakta ve rekabet etme şansı azalmaktadır.

Sayın konuklar; en son olarak size söylemek istediğim, Hazine Müsteşarlığının bölgemize vermiş olduğu enerji teşvikleri, elektrik kesintileri ve enerji dalgalanmalarından dolayı uğramış olduğumuz zararı karşılamamaktadır. Türkiye'nin büyük marka sanayi tesisleri, Irak ve Suriye'nin pazar avantajlarına rağmen, ilimizde yaşanan elektrik sorunlarından ötürü ilimize yatırım yapmaktan kaçındıklarını açık ve net bir şekilde hem bize, hem yetkililerimize, hem de milletvekillerimize bu durumu ifade etmişlerdir. 2010 yılı mevcut yatırım projelerine baktığımızda ise, aynı enerji sorunlarını yaşayacağımız aşikârdır.

Beni dinlediğiniz için, Mardin OSB adına hepinize teşekkür ediyorum, saygıları sunarım.

ELEKTRİK İLETİM ALTYAPISI, İŞLETME SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**SÜLEYMAN İLHAN (TEİAŞ 16. İletim Tesis ve İşletme Grup Müdürü)**

Adım, Süleyman İlhan, Batman TEİAŞ Grup Müdürüyüm. 1956 yılında Batman'da doğdum. İlk ve ortaöğrenimimi Batman'da yaptım, lise ve yükseköğrenimimi Elazığ'da yaptım. 1977 yılında Diyarbakır TEİAŞ'ta göreve başladım. 32 yıldır yine aynı görevime devam etmekteyim. Görev yaptığım vilayetler, başta Diyarbakır olmak üzere, Mardin, Siirt, Şırnak, Batman, Muş, Bitlis, Hakkari, Van.

Konumuz, Mardin ilinin elektrik sorunu, altyapısı, işletme sorunlarıdır. Sunuma başlamadan önce, bazı üretim, iletim bilgilerini size arz etmek istiyorum.

Tablo 1 Mardin ve Diyarbakır İlleri 2010 yılı Elektrik Üretimi

2010 Yılı	Mardin İli	Diyarbakır İli
İl Elektrik Üretimi	113 Milyon kWh	8.5 Milyar kWh
İl Elektrik Tüketimi	4 Milyar kWh	4 Milyar kWh

2010 yılı içerisinde, Mardin ilinde sadece 113 milyon kilovat/saat üretilmiş, buna karşılık tükettiği enerji 4 milyar kilovat/saat olmuştur. Bunu Diyarbakır iliyle kıyaslırsak, Diyarbakır ilimizde ise yılda 8,5 milyar kilovat/saat üretilirken, Diyarbakır ilimiz de Mardin'den geri kalmamış, 4 milyar kilovat/saatlik bir enerji tüketmiştir.

Tablo 2 Mardin, Diyarbakır İlleri Kurulu Güçler

2011 Yılı	2010 Yılı Mardin İli	2011 Yılı Mardin İli	Diyarbakır İli
Güç Trafo Kurulu Gücü	1.150 MVA	1.470 MVA	1.150 MVA
Oto Trafo Kurulu Gücü	700 MVA	800 MVA	800 MVA
Kapasitör Kurulu Gücü	140 MVAR	200 MVAR	10 MVAR
Reaktör Kurulu Gücü	83 MVAR	83 MVAR	-

İkinci tabloya baktığımızda, şikayetlerin en yoğun olduğu 2010 yılına baktığımızda, Mardin ilinde güç trafolarımızın kurulu gücü 1150 MVAR. Biliyorsunuz, TEDAŞ kilovoltu kullanır, biz megavatı kullanırız. Diyarbakır ilinin de kurulu gücü aynı, 1150 MVAR. Oto trafo kurulu güçlerine baktığımızda, oto trafoları santral eşdeğer, çok stratejik, değerli trafolardır. Mardin ilimizde 700, Diyarbakır ilimizde de 800 MVAR'lık bir kurulu gücümüz var. Mardin'deki kapasitör kurulu gücü 140, Diyarbakır ilinde 10 MVAR'lık bir sistem vardır. Diyarbakır'da bu tür sorunlar yaşanmadı, ama Mardin ilinde çok yoğunluklu olarak sorunlar yaşadık.

Son 4-5 ay içerisinde yaptığımız çalışmalar neticesinde, Mardin ilinin güç trafoları kurulu gücü 1150'den 1470'e çıkartıldı, oto trafo kurulu gücü 800'e çıkartıldı, kapasitör grubumuz da 140'tan 200 MVAR'a çıkartıldı.

Mardin ilinin tabii ki elektrik sorunları var, verdiğimiz enerjide kalite sorunları var. Şöyle bir grafiği sizinle paylaşmak istiyorum. Bu, yarım saat içinde Mardin'de çekilen enerjinin grafiği. Yeşil çizgilerin doğru olması gerekirken, kıvrımlar yapmıştır; içbükeyler, dışbükeyler şeklinde kendini göstermiştir. Ortadaki siyah eğrimiz gerilim eğrisidir. Onun da doğrusal olması gerekirken, aktif enerji düşerken, kendisi de büyük miktarda inişler göstermiştir. Sarı eğrimiz de reaktif enerjidir. Aktif enerji değer kaybederken, sistem kendini toparlayabilmek için, sistemden reaktif enerji çekmiş ve sistemde bozulmalar kendini göstermiştir.

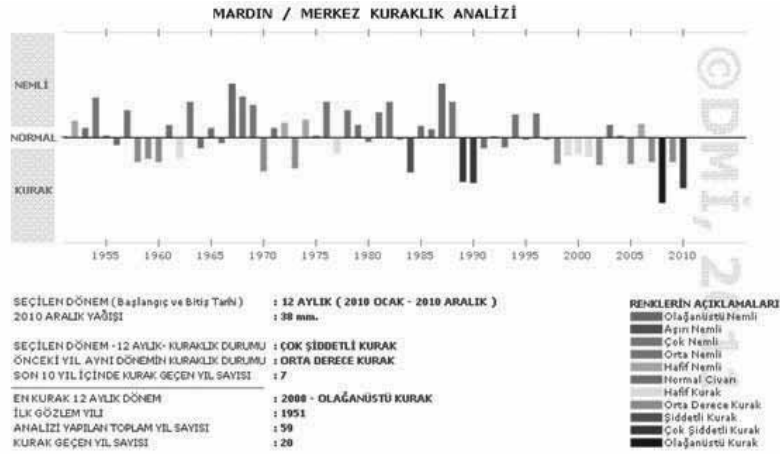
Mardin ilinin sorunlarını 5 kategoride incelemek istiyorum müsaadenizle; genel sorunlar, tüketiciden kaynaklı sorunlar, üretim kaynaklı sorunlar, dağıtımdan kaynaklı sorunlar ve iletimden kaynaklı sorunlar.

Genel sorunlara baktığımızda, bölgemizde 5 vilayetimiz var; bu 5 vilayetin de elektrik profili farklılık göstermektedir. Mardin ili yazın çok enerji çekerken, diğer 4 vilayet kış aylarında daha çok elektrik tüketmektedirler. Genel sorunların birinci maddesi, tarımsal sulama desteklerinin yanlış yerlerde kullanılıyor olması. Tarımsal destekler doğru bir harekettir; ancak uygulamasında bazı sıkıntılar yaşanıyor. Geçen yıl mayıs ayında, aynı anda 7 bin tane motopomp devreye girmiş ve buna ilave olarak ana vanaların ısınmasıyla 13 bin klima devreye girmiştir.

Başka bir sorun, GAP sulama projelerinin zamanında bitirilememesi. Bizim Keban Barajımız 1974 yılında, Karakaya Barajımız 1987 yılında, Atatürk Barajı 1992 yılında devreye alınmasına rağmen, hâlâ Kızıltepe'ye, Nusaybin'e sular akmamıştır.

Başka bir konu, doğalgazın bölgemizde yaygınlaşmamasıdır. Eğer yaygınlaşmış olsaydı, mutlaka özel sektör gelir, Kızıltepe'de veya Mardin'de ve Organize Sanayinin içinde 500 megavatlık bir santral kuracaktı. Talep var; ancak, bölgemizde doğalgaz yok.

Başka bir faktöre baktığımızda, kuraklık faktörü karşımıza çıkıyor. Tabiri caizse, kuraklık, bir tabii afet olarak karşımıza çıkmıştır. "Aman Allah'ım, neydi günahım" diye bir deyim var. Güneydoğu insanı olarak, bir Mardin gönüllüsü olarak, gerçekten günahımız neydi?! Bölgemizde büyük bir kuraklık yaşanmıştır.

Grafik :1 Mardin Merkez Kuraklık Analizi

	Batman	Artış Hızı	Diyarbakır	Artış Hızı	Mardin	Artış Hızı	Siirt	Artış Hızı	Şırnak	Artış Hızı
	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%
2007	1.030.526.711		3.271.187.700		2.527.005.390		478.769.349		892.417.401	
2008	1.149.078.973	12	3.548.762.960	8	3.186.544.409	26	490.900.136	3	1.005.064.327	13
2009	1.271.940.674	11	3.725.405.350	5	3.653.318.934	15	518.240.556	6	1.098.807.239	9
2010	1.299.728.232	2	3.960.227.740	6	3.920.520.673	7	529.278.425	2	1.167.748.390	6

Yukarıdaki grafik 1, meteorolojiden temin ettiğimiz bir grafiğdir. Bu grafiğe bakarsanız, Mardin ilimizin son 59 yılının 20 yılı kurak geçmiş, son 10 yılın ise 7 yılı kurak geçmiş. Bu 7 yıl içindeki kuraklık da ya orta, ya çok şiddetli kuraklık olarak karşımıza çıkmış; 2008 yılında ise, tabiri caizse Mardin ilimiz kuraklığın depremini yaşamış.

Sulamaya bakarsak, bu, 10 Mayıs 2011 tarihinde çektiğimiz bir resimdir. Bu resimde, ekinler boy boy olmuşken, halen vatandaşımız suluyor. O kadar sulanmış ki, yer yer sular birikmiş. Allah bin bereket versin.

Tüketici kaynaklı sorunlara baktığımız zaman, kompanzasyon sisteminin yetersiz olması veya faal olmaması en büyük nedendir. Bir sistem yapılırken, muhakkak koruma düzeninin olması gerekiyor. Koruma düzeni olursa, sistemi etkilemeyecektir. En önemli neden şudur: TEDAŞ hattından branşman alan tüketici, tesisatını 5 trafo üzerine yapmakta. Tabii, zaman içerisinde bu 5 trafo postası 40'ı çıkmaktadır. Tabii, 5'lik bir şebekeye 40 kat bir yük yüklerseniz, orada ne gerilim kalır, ne kalite kalır. Yani bana göre, biraz da tüketici sorunu kendinde görmelidir.

Üretimden kaynaklı iki sorunumuz var; bir tanesi, bizim Mardin ilinin üretim noktalarına olan uzaklıdır. Karakaya'nın buraya mesafesi 215 km, Atatürk Barajı'na olan mesafesi de 309 km civarındadır. Mardin vilayeti 4 milyar kilovat/saat elektrik tükettiğine göre, sadece 129 milyon kilovat/saat bir üretim olmuştur. Bunu da üreten Çağçağ Barajı ile Rasa Termik Santralidir.

Dağıtım kaynaklı sorunlar, daha önce arkadaşlarımızın da özetlediği gibi, biraz da hem sahasına hakim değil, hem de tüketilen enerjiyi tahakkuk ettirememiş. Başka bir neden, hatlar gerçek anlamda çok aşırı yüklenmektedir. Başka bir neden ise, müşteri şebekesinden gelen arızaları tutup, TEİAŞ sistemini etkilememesi gerekirken, maalesef, KÖK'lerin yeterli sayıda olmaması nedeniyle, gelen arıza bizim TEİAŞ sistemini görmüş ve kaliteyi düşürmüştür, gerilim düşümlerini arttırmıştır.

Tablo 3: Türkiye Faturalandırılanve Kayıp-Kaçak Elektrik Enerjisi Tüketim Değerleri

Yıl	Faturalandırılan	Kayıp-Kaçak	Toplam	% Kayıp-Kaçak
2002	74.456	19.630	94.086	21
2003	81.973	20.410	102.383	20
2004	86.194	19.674	105.868	19
2005	93.196	20.181	113.376	18
2006	107.318	19.061	126.379	15
2007	126.086	21.942	148.028	15
2008	138.395	23.093	161.488	14

Kaynak: TEDAŞ

Bu aldığım veri tamamen TEDAŞ verilerinden aldığım bir değerdir. Tablo 3'e baktığımız zaman, Türkiye'de 2008 yılındaki kayıp-kaçak oranı yüzde 14 olmuştur.

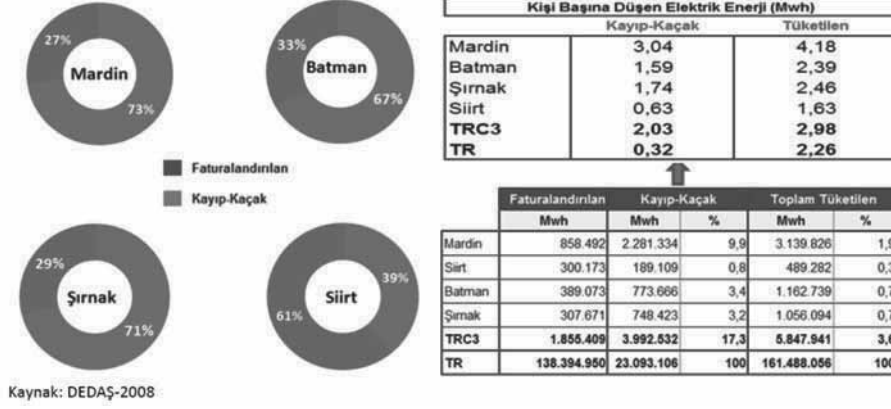
Tablo 4: TRC3 Bölgesi Faturalandırılanve Kayıp-Kaçak Elektrik Enerjisi Tüketim Değerleri

Yıl	Faturalandırılan	Kayıp-Kaçak	Toplam	% Kayıp-Kaçak
2002	1.265	2.012	3.277	61
2003	1.199	2.334	3.533	66
2004	1.354	2.730	4.084	67
2005	1.391	2.874	4.264	67
2006	1.757	2.473	4.231	58
2007	1.437	3.557	4.994	71
2008	1.855	3.993	5.848	68

Kaynak: TEDAŞ

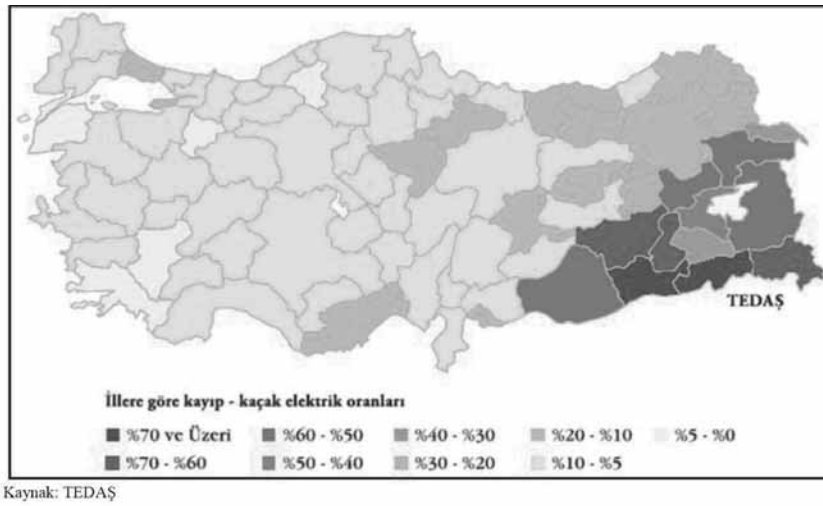
Tablo 4'de görünen TRC3 bölgesi dediğimiz bölge, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerini kapsamaktadır. 2008 yılındaki kayıp-kaçak oranı yüzde 68 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1: TRC3 Bölgesi Kayıp-Kaçak Elektrik Enerjisi Dağılımı ve Oransal Karşılaştırmalar

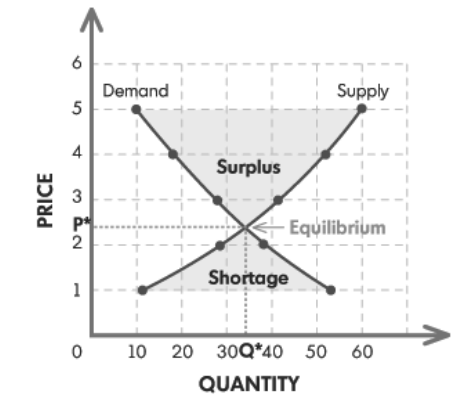

Buna bakarsanız, Mardin ilimizdeki kayıp-kaçak oranı yüzde 73'tür.

Şekil 2: İllere Göre Kayıp - Kaçak Elektrik Oranları

Şekil 2'te görünen haritaya bakarsanız, koyu renkle gördüğünüz, en fazla kayıp-kaçığın olduğu vilayetler bizim bölgede yoğunlaşmaktadır. Tabii ki, sorunları da beraberinde getirmektedir. En koyu renk, birisi Mardin ilimizi, öteki de Şırnak ilimizi göstermektedir.

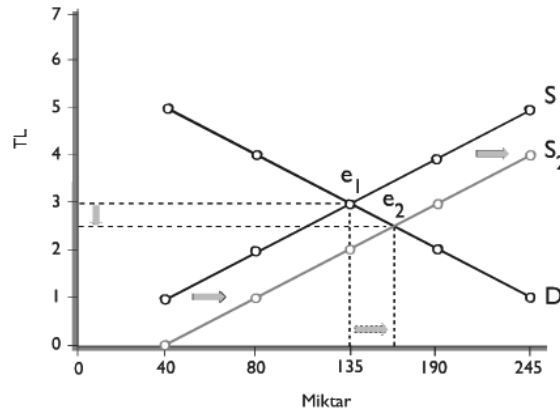

Grafik :2 Arz-Talep Eğrisi

Bir de ekonomik gözle baktığımız zaman, Mardin ilimizde arz-talep dengesi bozulmuştur biraz. Ekonomik ifadeyle, arz

yasası şöyle tanımlanıyor: Malın fiyatıyla o malın arzı arasındaki pozitif ilişkiye arz yasası denir. Talep yasası ise, malın satın alıcıları tarafından istenen talep miktarıyla o malın mümkün piyasa fiyatları arasındaki ters yönlü kısmi ilişkiye talep yasası deniliyor. Şekildeki iki eğrinin kesiştiği nokta da piyasanın denge noktasını meydana getirmektedir.

Grafik 3: Enerji Arz-Talep Eğrisi

Yukarıda, Enerjideki arz-talep eğrisini görmekteyiz. Maalesef, burada gördüğümüz gibi, arz-talep yerinde değil, kaymıştır. Arz-talep arasındaki dengenin kayması da ne getirir; tabii ki, maliyet de ona göre düşüyor. Maliyet demek, enerjinin birim fiyatı demektir. Maliyet sıfırlanırsa ne olur; denge tamamen bozulur.

Tablo 5: 2000- 2009 Yılları Türkiye Elektrik Sistemi Puant Güç ve Enerji Talebi

	PUANT GÜÇ TALEBİ (MW)	ARTIŞ (%)	ENERJİ TALEBİ (GWh)	ARTIŞ (%)
2000	19390	2,4	128276	8,3
2001	19612	1,1	126871	-1,1
2002	21006	7,1	132553	4,5
2003	21729	3,4	141151	6,5
2004	23485	8,1	150018	6,3
2005	25174	7,2	160794	7,2
2006	27594	9,6	174637	8,6
2007	29249	6,0	190000	8,8
2008	30517	4,3	198085	4,2
2009	29870	-2,1	194079	-2,0

Tablo 5'e baktığımızda, Türkiye'nin puant güç ve enerji talebini görmekteyiz. Özellikle 2008 ve 2009 yıllarına dikkat etmenizi istiyorum. 2008 yılında Türkiye'nin artışı 4,2'yken, 2009 yılında -2 seviyesinde olmuştur. Burada artma değil, azalma olmuştur. Bunun nedeni tabii ki küresel krizdir. Dünya, finans ve enerji yönüyle küçülürken, Mardin ilinde ne olmuş, ona bakalım.

Tablo 6 : Talep Tahmini (Yüksek Talep)

YIL	PUANT TALEP		ENERJİ TALEBİ	
	MW	Artış (%)	GWh	Artış (%)
2010	32170	7,7	209000	7,7
2011	33780	5,0	219478	5,0
2012	36314	7,5	235939	7,5
2013	39037	7,5	253634	7,5
2014	41965	7,5	272657	7,5
2015	45112	7,5	293106	7,5
2016	48450	7,4	314796	7,4
2017	52036	7,4	338091	7,4
2018	55886	7,4	363110	7,4
2019	60022	7,4	389980	7,4

Tablo 6'te 2019 yıllarındaki enerji talep eğrisi olarak karşımıza çıkıyor. Talep artışını 7.4 olarak beklemekteyiz.

Tablo 7 : TRC3 Bölgesi Elektrik Enerjisi Kullanımı Artış Hızı

	Batman	Artış Hızı	Diyarbakır	Artış Hızı	Mardin	Artış Hızı	Siirt	Artış Hızı	Şırnak	Artış Hızı
	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%	Aktif (KWh)	%
2007	1.030.526.711		3.271.187.700		2.527.005.390		478.769.349		892.417.401	
2008	1.149.078.973	12	3.548.762.960	8	3.186.544.409	26	490.900.136	3	1.005.064.327	13
2009	1.271.940.674	11	3.725.405.350	5	3.653.318.934	15	518.240.556	6	1.098.807.239	9
2010	1.299.728.232	2	3.960.227.740	6	3.920.520.673	7	529.278.425	2	1.167.748.390	6

Dünyada ve Türkiye’de 2008’deki artış 4.2, 2009’daki artış -2.1 iken, Mardin ilinde 2008 yılındaki elektrik artışı yüzde 26, 2009 yılında ise yüzde 15 oranlarına çıkmıştır.

Topu hep başkalarına attık, ama yok mu bizim kabahatimiz; tabii ki, bizden kaynaklanan sorunlar da var. Tüketim kapasitesini sağlayamamamız nedeniyle en büyük sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Tabii, elektrik çok kullanılırken, kaynağın da çok büyük olması gerekiyor. Kaynak büyük olmayınca da, Organize Sanayi Bölgesinin değerli Müdürünün haklı şikayetlerine sebebiyet verdik. Mardin ilimizde TEİAŞ’ın trafolarını kurulu gücü 2007 yılında 732 MVAR’dan 1470 MVAR’e çıkmıştır. Kurulu gücümüzün o günden bugüne artış hızı yüzde 87’dir. Aynı dönemlerdeki enerjinin tüketim hızı da, dünya tek haneli rakamlardan bahsederken, bizim yüzde 55 oranında bir artışımız olmuştur ve halen de artış devam etmektedir. Tabii, bunun için, her kuruluş kendine göre yatırım programını hazırlamaktadır.

Tablo 8 : Mardin İli Yatırım Programında Yer Alan Projeler

Açıklama	Miktar
Toplam Proje Tutarı	48.450.000 TL
Önceki Yılların Harcaması	615.000 TL
2011 Yıl Ödeneği	9.010.000 TL
Devam Eden Proje Sayısı	1
İhale Aşamasına Gelen Proje Sayısı	1
Yeni Proje Sayısı	5
Toplam Proje Sayısı	7

Bizim yatırım programında, önümüzdeki yıllar için 7 tane projemiz var. Projelerin bedelini görüyorsunuz. 50 milyon civarında bir yatırım yapmamız söz konusudur. Bu 7 projeden bir tanesi devam eden bir projedir, öbürü ihale aşamasına gelmiştir. Yeni proje sayısı ise 5’tir.

Projelere bir göz attığımızda, özellikle Mardin ilinin sıkıntılarını büyük oranda rahatlatacak iki tane projemiz var burada: bir tanesi Mardin 2 Projesi, öbürü de Dikmen 2 trafo merkezi tesisidir. Mardin 2 trafo merkezi daha çok Artuklu Üniversitesinin ihtiyacını ve Mardin ilinin batı yakasına hitap edecek bir merkezdir. Dikmen ise, esas enerjinin ve sulamanın yoğun olduğu bir bölgedir. Orada inşallah bu yıl içerisinde bir trafo merkezinin tesisine başlayacağız.

Geçen yılda bu yıla çok sorunlar yaşadık. Gerçekten Mardin ilinde büyük sorunlar vardı. Çok sıkıntılar yaşadık; ama bu sıkıntıları minimuma indirmek için, TEİAŞ boş durmadı, şimdi size sunacağım çalışmaları yaptı. Birinci çalışmamız, Roma Üniversitesi profesörlerinden Francesco Iliceto başkanlığındaki bir heyeti -ki, bu heyet, hem TÜBİTAK, hem Ar-Ge, hem de TEİAŞ’ın uzman ekibinden oluşmuştu- gelip, bölgede inceleme yaptılar. Halen bunlardan rapor bekliyoruz. 50 yıllık bir profesör olan Iliceto, maalesef, bu sorunu ilk defa bu bölgede gördüğünü söylemiştir. Dünyada bu tür bir sulama, yerin altından 450 metre veya daha fazla derinliklerde su çıkarıp da ziraat yapan başka bir ülke yoktur.

Başka bir çalışmamız, Güç Kalitesi Milli Projesi kapsamında, Mardin, Dikmen ve Kızıltepe trafo merkezlerine monte edilen duyurga ve izlenceler üzerinden elektrik değerleri anlık olarak kayıt altına alınarak, internet ortamında, şu anda Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe, Dokuz Eylül ve Yıldız Teknik Üniversitesi gibi üniversitelerin çok değerli akademisyenleri tarafından günlük olarak izlenmektedir. Bunlardan rapor geldiği zaman, rapor gereği yapılacaktır; ancak, rapor gelinceye kadar boş durmamız beklenemezdi. Geçen yazdan bu yaza, özellikle son 3 ay içinde yapılan çalışmaları size özetlemek istiyorum. Kızıltepe’deki trafo merkezine 125 MVA’lık bir güç trafosu servise aldık ki, bu güç trafosu sistemin en modern

trafosudur. Direkt olarak 400 kilovoltu 33 kilovolta dönüştürüyor. Malumunuz, Türkiye'mizin ve Avrupa'nın kullandığı en büyük gerilim seviyesi 400 kilovolttur; yani Mardin ilimizde de bu 400 kilovoltluk şebeke mevcuttur.

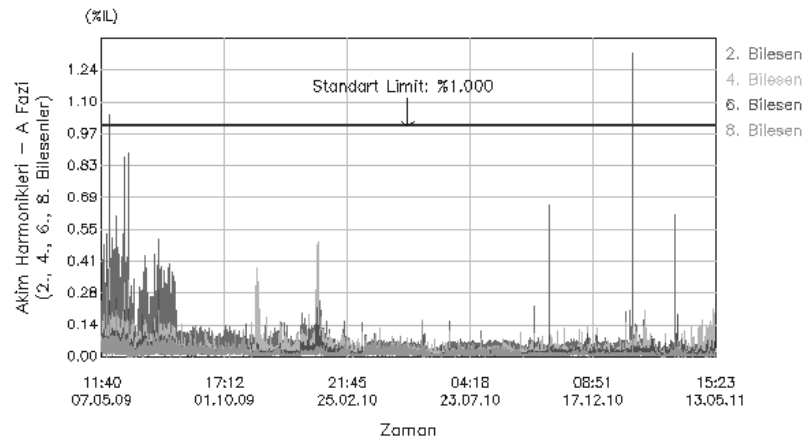
İkinci çalışmamız, Denizli'den 154 kilovoltluk bir kapasitör grubunu söktük, getirip Kızıltepe'ye monte ettik. Bu kapasitör grubu da şu anda emre amadedir.

Üçüncü işimiz, Mardin-Kızıltepe arasında bir hattımız vardı, 477 MCM'lik bir hat; bunu söktük, demontajına başladık. Şu anda direk hat yapım çalışmalarımız devam etmektedir. Bunun yerine, 2x1272 MCM'lik bir hat yapıyoruz. Ümit ediyorum, bir ay içerisinde bu hat bitecektir.

Başka bir çalışmamız, sorunun en çok yaşandığı, TEDAŞ hatlarının en uzun olduğu, enerjinin en fazla tüketildiği Kızıltepe ilçesi, Dikmen beldesi, Alakuş köyü civarına 100 MVA'lık bir trafo kurduk, şu anda hazır. Ümit ediyorum, TEDAŞ'la işbirliği yaparak, önümüzdeki pazartesi ve salı günü beslemeye başlayacağız.

Yörede, Organize Sanayi Bölgesinden sonra, çok büyük, kaliteli, değerli firmalar da var; bunlardan bir tanesi Mardin Çimentodur. Organize de çok önemlidir, Derik'teki Limak Çimento da çok önemlidir. Onların da trafosunu devreye aldık. Şu anda yaptığımız izlemlere göre, Derik'teki şikayetler azalmış gibi gözüküyor. İnşallah, her tarafta düzeler. Bundan sonra, elektriğin kalitesinden bahseder duruma geleceğiz.

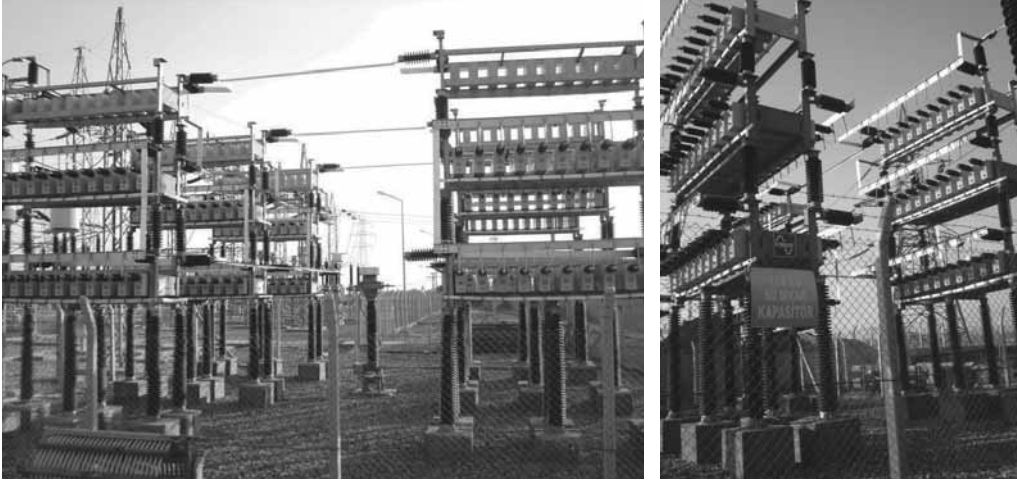
Tabii ki, Mardin Çimento, yörenin en büyük müşterisidir, 36 megavatlık bir kurulu gücü vardır. Her ay TEDAŞ'a 2 milyon TL civarında elektrik bedeli ödemektedir ve sanırım, Mardin ilinin de vergi rekortmenidir. Çimentoya sempati duyduğum için değil, yörenin büyük bir tesisi olduğu için anlatıyorum. Geçen yıl, Sayın Şükrü Karaboğa beni aradı, "Sıkıntı halindeyiz, üretim yapamıyoruz" dedi. Çimentodan habersiz değil, TEİAŞ'tan haberli olarak, Organizeyi buraya aktardık; ancak Organize Sanayi Bölgesi bilmelidir ki, maalesef, bize bağlanan hatları çok yetersiz. Örneğin, Çimentoya bağladık; ama akabinde bir yağmur yağdı, KÖK'lerini çatısı aktı. Bir günde 4 tane arıza geldi. Hatları ya 5 km'dir, ya 10 km'dir, daha uzun da değil. Tabii, elektrik canlı bir sistemdir, sürekli olarak bakım ister, periyodik kontrol ister. Eğer uzayan ağaçları zamanında budamazsanız, size olumsuz olarak geri döner enerji. Biz yine hizmetten geri durmadık, "Mardin, bir tek Kızıltepe değildir" dedik. Midyat'taki hastanelerde ameliyat yapılamıyordu, enerji alamıyordu. Onun için, oradaki trafosu 100 MVAR'lık trafoyla değiştirdik. Derik bölgesi dediğimiz yerde, şu anda 50 megavatlık bir trafosu devreye almak durumundayız. Belki bugün, belki yarın bu güç trafomuzu emre amade hale getireceğiz. Biraz önce de konuşmamda değindiğim gibi, Mardin ilinde iki tane üretim kaynağı var; bunlardan bir tanesi Çağçağ HES, öbürü Rasa Termik Santrali. Rasa Termik Santrali, mevcut santralin yanında bir santral daha yapıyoruz 30 megavat. İnanıyorum ki, Haziranın 15'ine doğru bu santral de hizmete girerse, sorunu bir nebze azaltacaktır.

Bu grafikte standart limiti görüyorsunuz; üstteki kalın çizgi. 2009'un Mayıs ayında çok harmonikler meydana gelirken, harmonik sayısı azalmıştır.

Bu Resim, Dikmen Alakuş'ta yaptığımız, bizim tabirimizde konu merkez; ama 100 MVAR'lık bir trafodur. Umut ediyorum, bu salınımları büyük ölçüde düşürecekler. Bu projemizden umutluyuz.

Bu da Denizli'den getirdiğimiz 60 MVAR'lık kapasitör grubu.

Tabii, bu kadar tesis kurarken, bir de kaynak lazım. Kızıltepe'deki oto trafolardan 150 MVAR'lık trafoyu çıkardık, yerien 250 MVA'lık trafo koyduk. Bu da onu göstermektedir.

Bu da 150 kilovoltluk Mardin-Kızıltepe enerji nakil hattının inşaat çalışmalarıdır. Küçük hattın yerine, çok daha büyük, 14 kat büyük kapasiteli hatların çalışmalarını görüyorsunuz.

Evet, sonuca gelelim. Birinci sonuç, alternatif sulama yöntemleri geliştirilmelidir. Yani salma ya da yağmurlamanın yanında, damlamayı da önermek, teşvik etmek lazımdır. Alternatif tarım ürünleri ya da yöntemleri geliştirilmelidir. Tüketilen elektriğin faturası tahakkuk ettirilmelidir. TEDAŞ ve tüketicilere ait orta gerilim, alçak gerilim şebekelerinin mutlaka periyodik bakım ve kontrolleri yapılmalıdır. TEİAŞ ve TEDAŞ yatırımları eşzamanlı olarak gerçekleştirilmelidir. TEİAŞ'ın bitirmesiyle bu iş bitmiyor; çünkü öbür ayağımız TEDAŞ, öbür parçamız tüketici. Eğer tüketici kendi sistemini yenilerse, TEDAŞ ve biz de eşzamanlı olarak yatırımlarımızı gerçekleştirirsek, sorunları minimize edebiliriz.

Enerji sektörüne dolgun ve doğru ücret politikalarıyla tecrübeli ve donanımlı teknik personel kazandırılmalıdır; yani beyin göçü azalmalıdır. Kaliteli malzemenin tercih edilmesini sağlayacak mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır. Bu, çok önemlidir. İhaleye çıkıyoruz, en düşük teklifi veren firmadan mal alıyoruz. Halbuki, enerji sektörü bir temel sektördür.

BÖLGESEL BAKIŞ AÇISIYLA ELEKTRİK ENERJİSİ'NE ULAŞIM VE ENERJİ POLİTİKALARI

Yrd. Doç. Dr. BİLAL GÜMÜŞ (EMO Diyarbakır Şubesi)

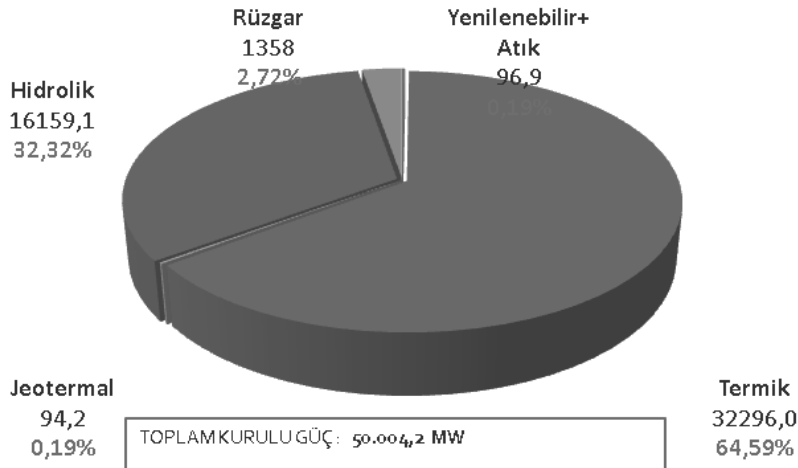
Değerli katılımcılar; hepinizi Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi adına saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum.

Bugün kısaca, bölgemizin elektriksel durumuna bir göz attıktan sonra, ülkemizin enerji politikalarıyla ilgili bir sunum yapmaya çalışacağım.

Sunuma başlamadan önce, dünyadaki enerjiyi çok kısaca özetlememiz gerekirse, dünyada enerji kaynaklarının düzensiz kullanımı, enerji üretirken ekolojik dengenin bozulması, fosil yakıtların yakın zamanda tükenmesi, sürekli artan enerji ihtiyacı bir enerji kaosu oluşturmaktadır ve bu enerji kaosu artık bütün siyasetin ve yaşamın ana kaynağı durumuna gelmektedir.

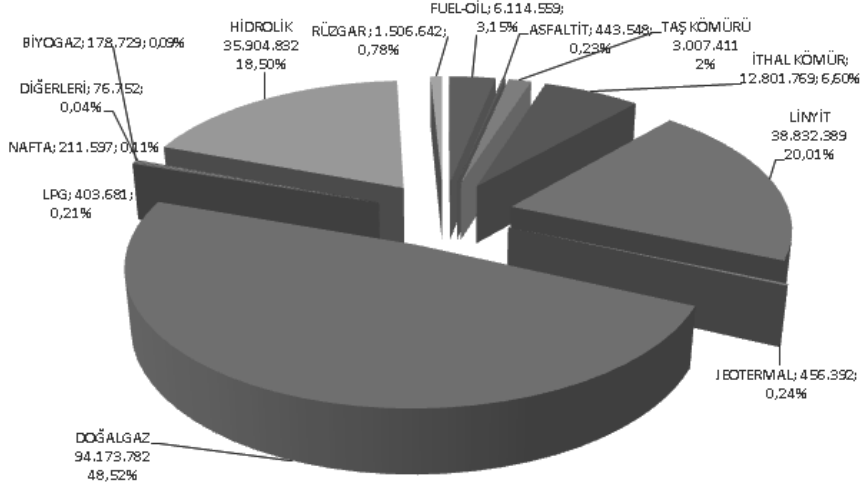
Kaynaklara Göre Elektrik Enerjisi Kurulu Gücü (MW) (2010)

Kaynak: Ezgi Baday YILDIZ, Uğur SİVRİ, Metin BERBER, Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması 2010, KTÜ

Ülkemizdeki elektrik enerjisi üretim kaynaklarına kısaca bir baktığımız zaman, üretimimizin büyük kısmını, yaklaşık yüzde 65'ini termik kaynaklardan, yüzde 32-33'e yakın kısmını hidrolikten, yüzde 2,72'sini rüzgardan; yüzde 0,19'luk kısmını hem yenilenebilir, hem de jeotermal kaynaklardan sağladığımızı görüyoruz. Yani büyük oranda termik üretim esasına dayalı bir üretim modelimiz var.

Birincil Kaynaklara Göre Üretim (MWh)

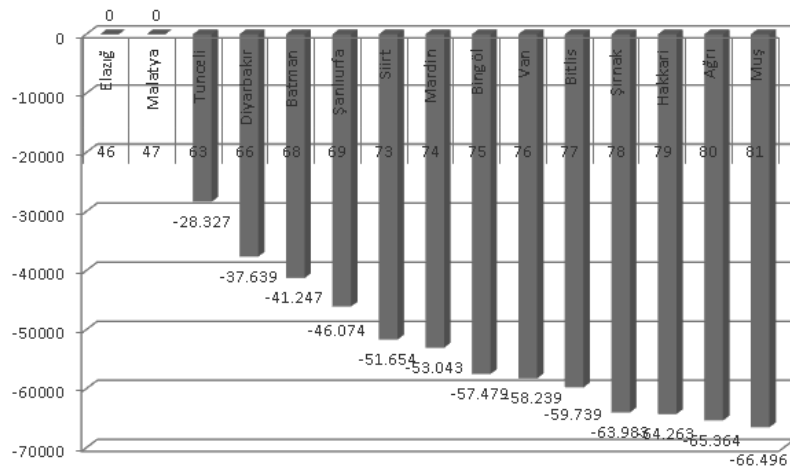
Üretimi kaynaklara göre ayırdığımız zaman da, en büyük kaynağın doğalgaza ayrıldığını görüyoruz; yani ülkemizdeki enerjinin yaklaşık yüzde 48'i doğalgazdan üretiliyor. Onu yüzde 20'yle linyit ve yüzde 18,5'le hidrolik kaynaklar takip ediyor. Dediğim gibi, rüzgar gibi, jeotermal gibi, biyogaz gibi yenilenebilir kaynakların oranları ise oldukça düşük düzeylerde.

Bu genel tabloya baktığımız zaman, hidroelektrik enerjinin Türkiye'deki gelişimine baktığımızda, 1989'larda üretimin yüzde 60'ı hidroelektrik kaynaklardan sağlanırken, 2009'da bu oran yüzde 18,5'e düşmüş. Burada bir çarpıcı çelişki var. Çünkü hidroelektrik kapasitemiz yüzde 32 olduğu halde, üretim içerisindeki payı kapasitesinin altında gözükmekte. Yine Türkiye'nin elektrik enerji ihtiyacının yüzde 48,5'inin doğalgazdan olduğunu görüyoruz. Doğalgazın toplam enerji üretimindeki payının da 1995 yılından bu yana yüzde 28'den yüzde 48,5'e çıktığını görüyoruz. Yani elektrik enerjisini üretirken, daha çok yerli kaynağımız olmayan doğalgaza bağlı bir üretim modelini tercih ettiğimiz gözleniyor.

2010 yılında elektrik enerjisi tüketimi 210 milyar kilovat/saat civarında oldu. Enerji talebinin ülke kaynaklarından karşılanabilme oranı azalmış, enerjide dışa bağımlılığımız yüzde 73 düzeyine ulaşmış. Aşırı vergiler ve enerji üretimindeki verimsizlik, enerji fiyatlarında pahalılığı giderek arttırmış, Yenilenebilir Enerji Kanunu yatırımcının beklentilerine karşılamakta yetersiz kalmış, 2010 yılında pahalılık giderek artmış, üretim ve tüketimde verimlilikle ilgili yol alınamamış; yerli kaynakların hizmete alınışındaki zorluklar, enerji yönetimindeki sorunlar devam etmiştir.

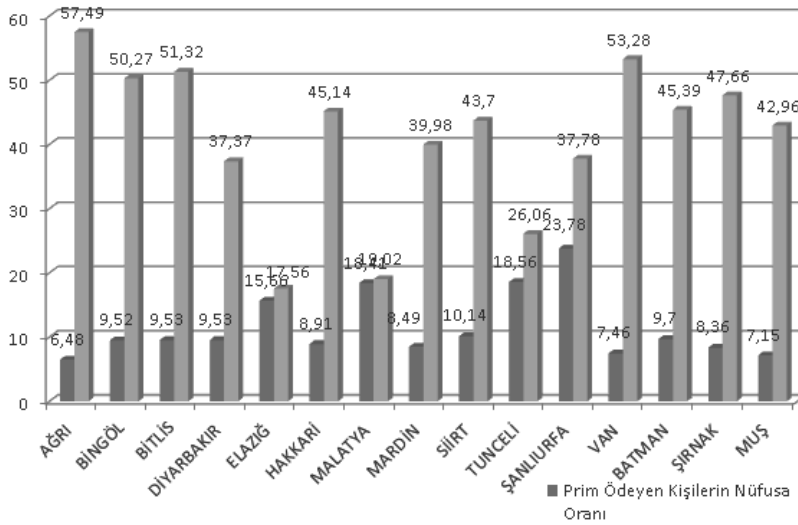
Bizim Şubeye bağlı illerin enerji durumunu incelemeden önce, bölgemizdeki illerin sosyoekonomik durumları nasıldır, biraz ona dikkat çekmek istiyoruz.

İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

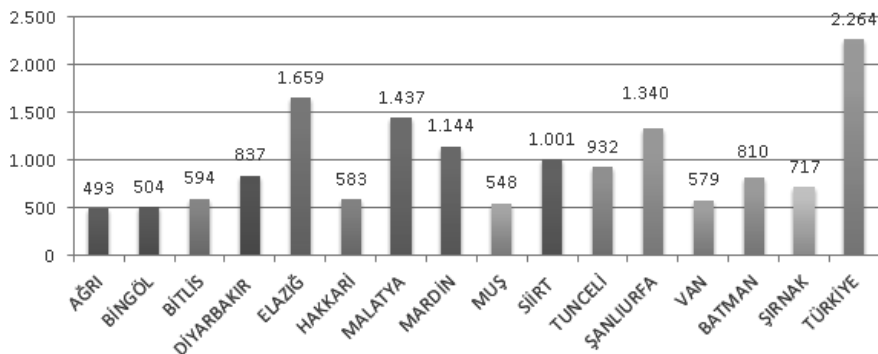
Şubemize bağlı illerin sosyoekonomik gelişmişlik endekslerine baktığımız zaman, 2010 yılı verilerine göre, maalesef, bütün illerimiz eksi değerlerde. Bunun anlamı, sosyoekonomik gelişmişlikte gerideyiz; yani pozitif bile olamamışız, eksi değerlere sahibiz. Türkiye sıralamasında, bize bağlı olan en iyi ilimiz Elazığ 46. sırada, Muş 81. sırada, yani sonuncu sırada. Mardin ili, sosyal gelişmişlikte 74. sırada gözüküyor ve sosyo-gelişmişlik endeksi de eksi yüzde 53.

Yeşilkart ve prim ödeyen kişi sayısının nüfusa oranı

Başka bir gösterge de, bu illerdeki yeşil kart ve prim ödeyen kişi sayılarının toplam nüfusa oranı. Bu illerimize baktığımız zaman, yeşil kart kullanan sayısının, Türkiye'deki nüfusun yaklaşık yüzde 39,5'ini bizim Şubemize bağlı illerde yaşadığını görüyoruz. Mardin'de, nüfusun yüzde 40'a yakını yeşil kartlı; buna karşılık, Mardin'de nüfusun sadece 8.49'u prim ödüyor. Yani aslında çalışan kişi sayısının, nüfusun yaklaşık yüzde 8.49'u olduğunu görüyoruz. Yine bölge geneline baktığımız zaman, bu oranların çok düşük olduğunu, en fazla çalışan sayısının yüzde 18'leri geçemediğini görüyoruz. Yani bölgemizde ciddi bir işsizlik ve sosyal gelişmişlikte ciddi bir gerilik olduğunu görebiliyoruz.

KİŞİ BAŞI ELEKTRİK TÜKETİMLERİ

Elektrik enerjisi istatistiklerine baktığımız zaman, Türkiye'de kişi başı elektrik üretimlerinde yine Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde olduğunu görüyoruz. Şanlıurfa, Mardin nispeten biraz daha yüksektir. Bunun sebebinin de, tarımsal sulamadan kaynaklı olarak kullanımın fazla olması olduğunu görüyoruz.

Peki, elektrik fiyatlarımız nasıl ülkede? Türkiye'deki elektrik fiyatları, 2008 yılı fiyatları baz alınarak, diğer ülkelerle karşılaştırıldığı zaman, sanayide 18.1 sent kilovat/saat ile dünyanın birçok ülkesinden çok daha pahalı olduğunu, sadece

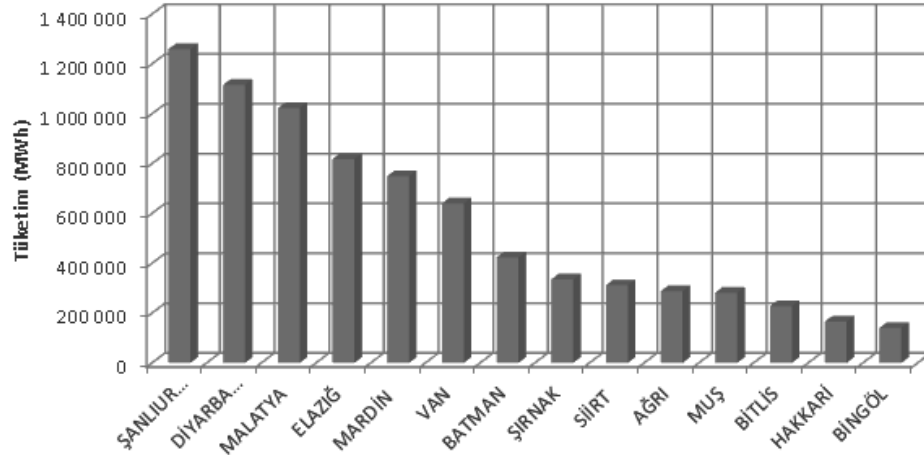
Meksika'dan ucuz olduğunu görüyoruz. Meskenlerde kullanılan elektrikte ise dünya birinciliğini kimseye kaptırmamış durumda olduğunu görüyoruz. 21,5 sentle en pahalı elektriği kullanan ülkelerden biriyiz.

SANAYİDE KULLANILAN ELEKTRİK FİYATLARI		MESKENLERDE KULLANILAN ELEKTRİK FİYATLARI	
Ülke Adı	2008 Fiyatı (cent/kWh)	Ülke Adı	2008 Fiyatı (cent/kWh)
Finlandiya	6,7	Finlandiya	11,9
Fransa	9,0	Fransa	12,6
Norveç	3,8	G. Kore	13,1
Meksika	18,7	Meksika	14,3
İsviçre	6,2	Yeni Zelanda	14,9
Polonya	14,3	Norveç	9,8
TÜRKİYE	18,1	İsviçre	10,2
ABD	7,0	TÜRKİYE	21,5
İngiltere	11,9	ABD	11,4
Yeni Zelanda	6,5	OECD	
G. Kore	8,9	Ortalaması	14,0

Kaynak: IEA Energy Prices and Taxes 2009 4th Quarter

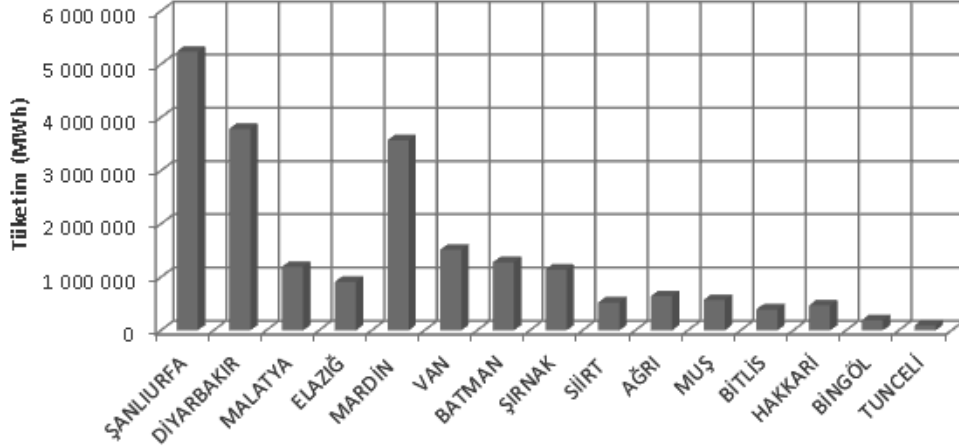
Bu tabloya baktığımızda, sanayide 6 sentlerle elektrik kullandıran ülkeler olduğunu, hatta meskenlerde de 9-10 sentlerden elektrik kullandıran ülkeler olduğunu görmekteyiz.

Emo Diyarbakır Şubeye Bağlı İllerin Tahakkuk Ettirilen Elektrik Enerjisi Tüketim Değerleri

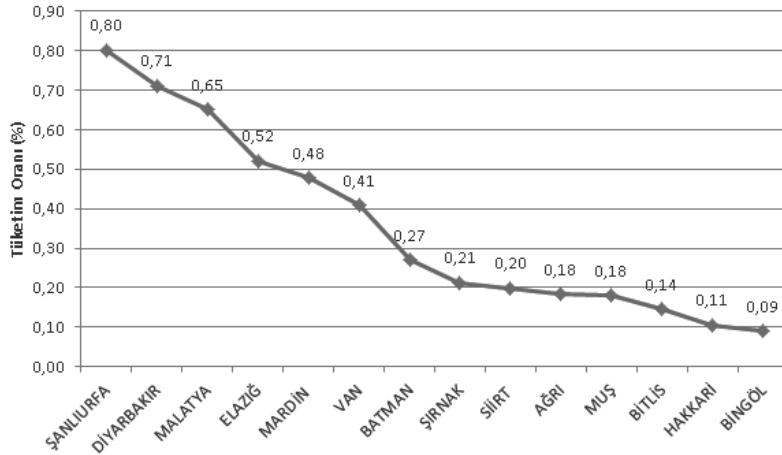
Şubemize bağlı illerin tahakkuk ettirilen elektrik enerjisi tüketim değerlerine baktığımız zaman, Şanlıurfa ilk sırada. Onu Diyarbakır, Malatya, Elazığ, Mardin izliyor. Tahakkuk ettirilen elektrik miktarları 1 milyar 200 milyon megavat/saat civarında. Ama bu değerlere kayıp-kaçaklar eklendiği zaman, yani tam tüketim değerleri eklendiği zaman, Mardin, 5. sıradan bir anda 3. sıraya yükseliyor. Yani Mardin'de ciddi bir oranda kayıp-kaçak olduğu gözleniyor. 2009 istatistiklerine göre, yüzde 79 oranında bir kayıp-kaçak söz konusu.

Emo Diyarbakır Şubeye Bağlı İllerin Tüketim Değerleri (Kayıp Kaçak Dahil)

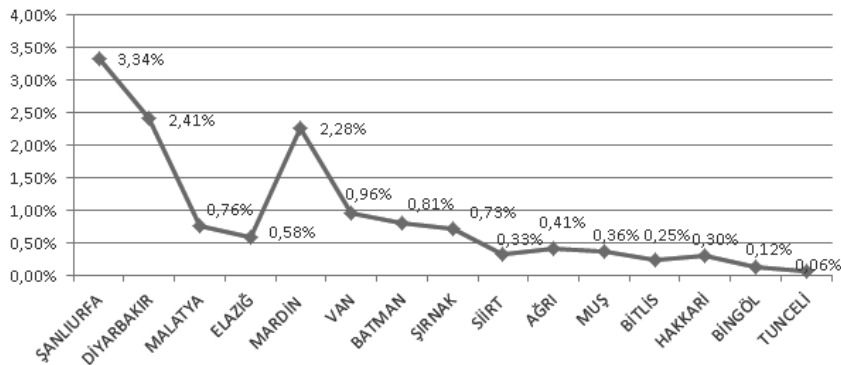

Bu harcamaların Türkiye'deki toplam tüketime oranına baktığımız zaman, tahakkuk edilen enerji içerisinde en yüksek oran 0,80, Şanlıurfa'da. Mardin'in oranı 0,48. Ama bunlara kayıp-kaçakları eklediğimiz zaman, 3,34'e yükseliyor Urfa, Diyarbakır 2,41'e yükseliyor, Mardin de 2,28'e yükseliyor. İki grafiği üst üste koyduğumuz zaman, tüketim değerlerinin, Türkiye'nin toplam tüketimine oranı incelendiği zaman, özellikle Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Van, Batman, Şırnak gibi illerde ciddi artış olduğunu görebiliyoruz.

Emo Diyarbakır Şubeye Bağlı İllerin Tahakkuk Ettirilen Elektrik Enerjisi Değerinin Türkiye Toplamına Oranı

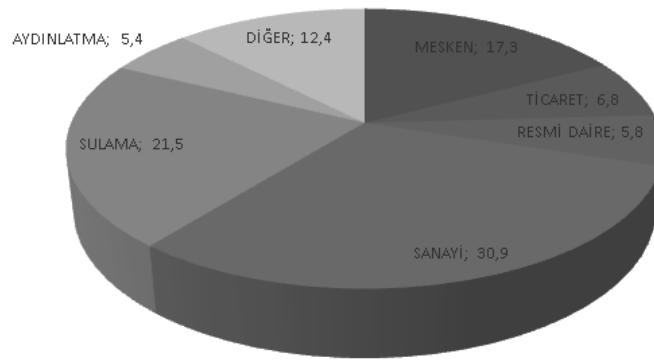
Emo Diyarbakır Şubeye Bağlı İllerin Tahakkuk Ettirilen Elektrik Enerjisi Değerinin Türkiye Toplamına Oranı (Kayıp Kaçak Dahil)

Mardin ilinin elektrik enerjisinin sektörel dağılımlarına baktığımız zaman, -tabii, tahakkuk ettirilen miktarlar üzerinden ancak böyle bir inceleme yapabilmek mümkün- sanayinin yüzde 30.9'la birinci sırada yer aldığını görüyoruz, sulama ise yüzde 21,5'lik bir orana sahip. Bunu yüzde 17.3'le meskenler takip ediyor. Ticaret, resmi daire ve diğer diye adlandırdığımız kısımda yüzde 12.4 gibi oldukça ciddi bir kalemin olduğunu da görüyoruz.

Mardin İli Tahakkuk Ettirilen Elektrik Enerjisi Tüketim Göstergeleri

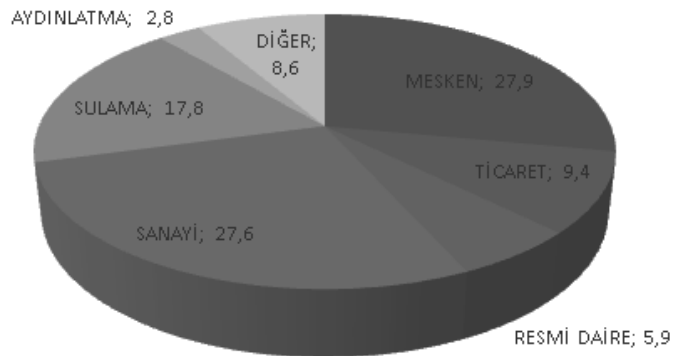
MARDİN

Şanlıurfa ili de Mardin'e benzer bir karakteristik sunuyor.

Şanlıurfa İli Tahakkuk Ettirilen Elektrik Enerjisi Tüketim Göstergeleri

ŞANLIURFA

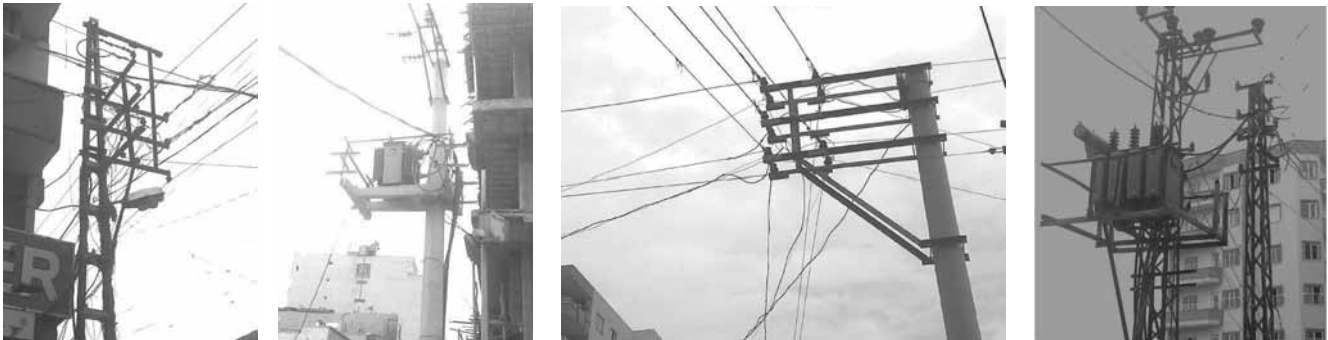
Mardin ve Şanlıurfa illerinde en büyük enerji tüketilen sektörün aslında tarımsal sulama olduğu gözüküyor. Her ne kadar tahakkuk edilen miktarlarda bu sektörün ikinci sırada olduğu gözükse de, kayıp-kaçak tüketimi de bu tüketime eklendiği zaman, tüketim aylarının da analiziyle, bu sektörün en çok enerji tüketilen sektör olduğunu gözlemlememiz oldukça kolay bir hale gelmektedir. Bunun en büyük sebebi nedir? Tarımsal sulamanın bu kadar yaygın olarak kullanılmasının sebebi, aslında Güneydoğu Anadolu Projesinin bir kalkınma projesiyken, bir kalkınamama projesi ve hikayesi haline dönüşmesidir. Çünkü bölgede tarımsal sulama, derin kuyulardan çıkarılan suyun salma sulama tekniğiyle kullanılmasıyla yapılmaktadır. Tabii, GAP'ta sulama, bugüne kadar ihmal edilmiş bir konudur. Sulama yatırımlarının sadece yüzde 14'ü bitirilirken, enerji yatırımlarında gerçekleşme oranı yüzde 85'e ulaşmıştır. 2008 yılında, dönemin Başbakanı, şu andaki Başbakanımız GAP Eylem Planını açıklarken, 2012 yılına kadar GAP'ın bitirileceği sözünü vermiş ve sulama yatırımlarında çok ciddi yatırımlar yapılacağını söylemiştir. 2012'ye 1,5 yılımız kaldı; ama maalesef, sulama yatırımında çok ciddi bir

gelişmenin olmadığını görüyoruz. 2012 yılında da GAP'ın bitirilmesi oldukça uzak bir hayalden öteye geçememektedir. Bu iktidar döneminde sulama yatırımlarına baktığımız zaman, 2003-2007 aralığında yatırım içindeki pay yüzde 29'ken, bundan sonra yüzde 7'lere düştüğünü görüyoruz. Bu durum da, çiftçilerin arazilerini kendi imkanlarıyla sulamalarına neden olmaktadır. Oldukça büyük değerlere ulaşan sulama tesis güçleri uygun projelendirilip tesis edilmediğinden, ciddi enerji altyapı sorunlarına neden olmaktadır.

Sulama tesislerinden çeşitli görüntüler gördüğümüz zaman, sulama tesislerine regülatörlerin kullanıldığını görüyoruz. Çünkü enerji gerilim düşümleri söz konusu olduğu için, çiftçiler buna çözüm olarak regülatörler kullanmaya başlamışlar. Bu regülatörlerin kullanılması, minimum yüzde 5'lik ek bir enerji artımına neden olmakta. Sonuçta, bunlar hep kayıp. Panoların yeterli ve düzenli olmadığını görüyoruz, yol verme sistemlerinin yapılmadığını, kompanzasyon olarak iptidai sistemlerin yapıldığını görüyoruz. Bu sistemlerde de ciddi bir projelendirme ve tesis hatasının olduğunu görmemize neden olmaktadır.

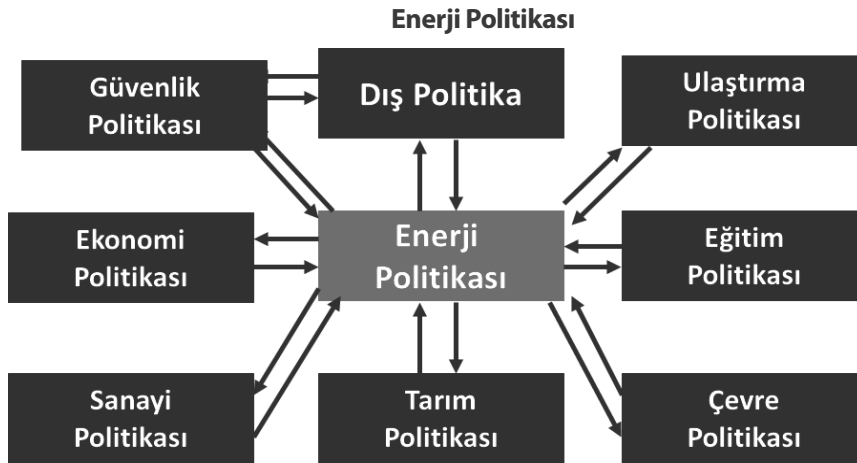
Sulama sistemlerinde, motor sürücü sistemlerinin veya yol verme sistemlerinin kullanılması mümkün olabilseydi, bugün yaşanan özellikle gerilim düşümlerinin ve hatlardaki büyük salınımların önlenmesi mümkün olabilecekti; ama ne çiftçimiz bu bilince sahip, ne de tesis projelendirme konusunda yeterince mühendislik hizmeti alınmadığından dolayı, bunlar hep atlanılan ve sonuçta da bize enerji kaybı olarak geri dönen sistemler olarak karşımıza çıkıyor. Eğer tarımsal sulamada motor sürücü sistemlerini kullanmış olsak, yüzde 25 oranında enerji tasarrufu yapabilmemiz mümkün olacaktır ki, bu da oldukça ciddi bir rakamdır.

Dağıtım şebekemize baktığımız zaman, her ne kadar TEDAŞ Müdürümüz bize çok güzel bir tablo çizse de, bunun şebekenin yüzde kaçında mümkün olduğunu bilmiyoruz: ama genelinde birçok saplamanın olduğu, binalara çok yakın mesafelerde direklerin olduğu, direklerde birçok branşmanın olduğu, binayla trafo arasında 1 metre gibi kısa mesafelerin olduğu oldukça problemlili bir dağıtım şebekemizin var olduğunu da görebiliyoruz. Bu, bize ne kazandırıyor? Kayıp-kaçak yüksek diyoruz hep, ama en büyük sorun da kayıpla kaçacağı ayıramamamız; yani teknik kayıpların ne kadar, kaçığın ne kadar olduğunu bilemememizden kaynaklanıyor.

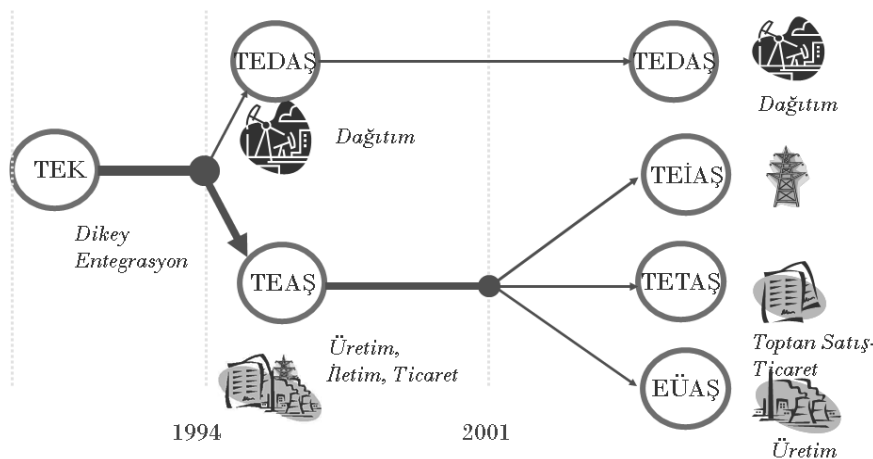
Az önce bir hesap yaptım. Akımdaki yüzde 20'lik bir artış, kayıpta yüzde 44'lük bir artışa tekabül ediyor ki, bizim hatlarımızın çok yoğun olduğunu hem TEDAŞ, hem TEİAŞ ifade ettiğine göre, o zaman, bizim hatlarımız yüklendiği zaman, kayıplarımız çok ciddi oranda artıyor. Bu dağıtım şebekesine baktığımız zaman, bu dağıtım şebekesinin iletim kaybının yüzde 8-10'lar mertebesinde olduğuna inanmak güç. Benim şahsi tahminim, en az yüzde 18'lik bir kayba sahip olduğu yönünde. Yüzde 18'lik bir hat kaybına sahip iletim hattında akım yüzde 20 artarsa, iletim kaybı da yüzde 26'ya çıkar. Yani o yüzde 70-75'lik kayıp-kaçak oranlarının yüzde 20-25'lik bölümünün de teknik kayıp olduğunu söylemek, çok da hayalcilik olmasa gerek.

Enerji sorunlarımızın temel nedeni, çatışmalı ortamın ve temel göçün halkımız üzerinde ciddi problemlere, sosyal travmalara neden olması; teknik kurumlara sürekli siyasi müdahalelerle bir türlü yerleşik personel bulundurulamaması, kayıp-kaçak sorununun oldukça ciddi mertebelere ulaşması, plansızlık ve teknik yetersizlik olarak sayılabilir.

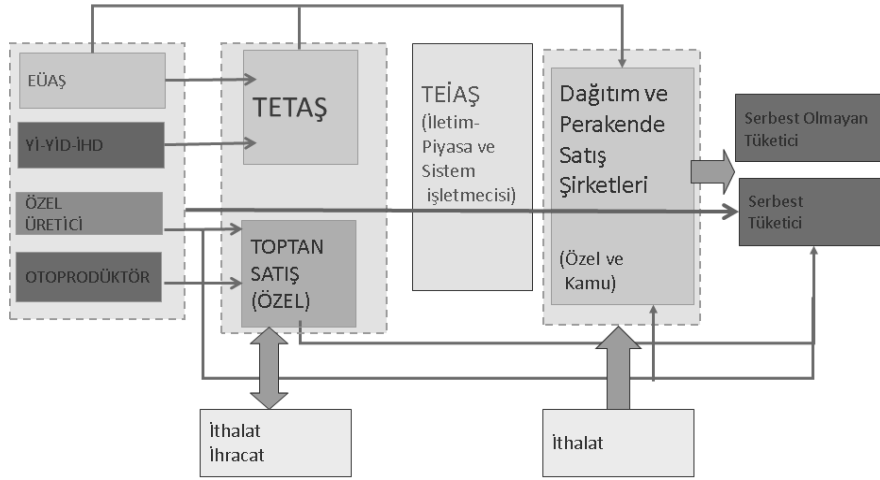
Ülkemizdeki enerji politikalarına da kısaca bir göz atarsak, aslında enerji politikası ülkenin bütün politikalarıyla ilişkili bir politika; yani güvenlikten dış politikaya, ulaştırmadan eğitime, çevreden tarıma, sanayiye, ekonomiye kadar bütün politikaların ilişkide olması gereken bir politika. Çünkü bunları düşünmeden bir enerji politikası yapabilmek mümkün değil.

Elektrik Piyasası Geçiş Süreçleri

Tabii, bizim elektrik piyasasında bir geçiş sürecinin yaşandığı da malum. 1970'lerde, Türkiye Elektrik Kurumu dikey entegrasyonla elektriğin tek kurumuyken, 1994'te önce TEDAŞ ve TEAŞ olarak ikiye, 2001'de de TEAŞ'ın da 3'e bölünmesiyle 4'e ve sonradan da ayrıcalıklı şirketler, özel şirketlerle kaç parça olduğunu bilmediğimiz bir hale büründü; dağıtım, iletim, üretim noktalarında oldukça çok başlı ve çok parçalı bir yapıya bürünmüş oldu. Bu da enerji politikalarında birlikteliği ve düzeni sağlamakta ciddi problemler ortaya çıkarmakta.

Mevcut Piyasa Yapısı

Mevcut piyasa yapısına baktığımızda, üretimde EÜAŞ, yap-işlet, yap-işlet-devret, özel üretici, oto prodüktörleri görüyoruz. Ticarete TETAŞ ve kendi satışını yapan firmaları görüyoruz, iletimde TEİAŞ'ı görüyoruz -belki de tek parça kalan bir TEİAŞ kaldı, diğerlerinin hepsi paramparça halde- dağıtımda ise dağıtım ve perakende satış şirketleri. Çoğu özelleşti, bir kısmı kamuda; ama onların da özelleştirmeleri yapıldı, devirleri bekleniyor. Bir serbest tüketici, bir de serbest olmayan tüketici modeliyle karşı karşıya duruyoruz.

Bu özelleştirmeler bize ne getirecek? TEK döneminden bugüne çok başlılık süreci, koordinasyonsuzluk ve plansızlıkla karşı karşıya kalmamızı sağladı. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasasının yürürlüğe girmesi sonucu da pahalı ve kalitesiz bir enerjiyle karşı karşıya kaldık. Kamu hizmeti olması gereken elektrik enerjisine erişim hakkının piyasalaştırılması ve özel sektörün insafına bırakılmasıyla karşı karşıyayız. Elektrik enerjisi rant alanı haline geldi. Özelleşen dağıtım şirketleri, çalışanları sendikasız, güvencesiz, düşük ücretlerle çalıştırılacak ciddi bir emek sömürsünün önü açılabilir. Özelleştirilen dağıtım şirketlerinin altyapı harcamaları yine Hazine tarafından karşılanacak.

Üretim modellerimize baktığımız zaman, hidroelektrik santrallerle ilgili de ciddi problemlerimiz var.

Teorik	Teknik Potansiyel	Bugünkü Üretim
433 (Milyar kWh)	216 (Milyar kWh)	51 (Milyar kWh)

Teorik olarak oldukça büyük potansiyelimiz olmasına rağmen, bugünkü üretim, bu teknik potansiyelin oldukça altında.

Ama hidroelektrik potansiyelin değerlendirilmesi de bir rant haline geldi; çünkü suyun ticarileştirilmesiyle ilgili, 26 Haziran 2003 tarihli Su Kullanım Hakkı Anlaşması Yönetmeliği yayınlandığından bu yana, 24 bin 969 megavatlık kurulu güce ulaşacak 1611 adet HES projesi için 1583 tane başvuru alınmış. Bu tarihte, Türkiye'deki toplam hidrolik kurulu gücü 12 bin 578 megavattı, bunun 11 bini de kamu tarafından yapılmıştı. Bu tarihte yine 35 bin 587 megavat kurulu güç içerisindeki HES payı da yüzde 35.3'tü. Aradan geçen bu zaman içerisinde, yani 2003'ten bu yana HES kurulu gücü yüzde 20 artmasına rağmen, toplam güç içindeki payı ise yüzde 32'ye gerilemiştir.

Tabii, bu projelerin birçoğunda herhangi bir gelişme kaydedilememiş; lisans ticareti, proje borsası meydana gelmiş. Artık gazetelerde, HES ve RES lisanslarının devrinin alınmasıyla ilgili ilanlara bile rastlıyoruz.

312.491 61 41- 335.734 05 02	AKAY kuruyemiş dükkanı pastanelere uygundur 0.312.373 09 01 AKAY 'da ribisali Otoban 0.544.577 52 32 ALTINDAĞ'DA Devren K a d e r a m i ş 0.535.850 38 96 ANACADDEDE cirotu Plenk 0.535.799 00 71 ANLAŞMAZLIKTAN Estat da satılık 0.312.446 66 98	Anakadan caddeğinde tekel kuruyemiş 0.312.380 81 56 DEVREN sarküteri- anti mamüller 0.312.323 22 70	0.544.425 09 12 SAGLIKIAN Subayevle- ri nöde 0.312.316 15 91	MESENE SOZLESMELI , Sigortali, manipolali, UZMAN kadromuzla stresiz taahh 0.312.320 21 47 - 0.505.732 - 38 78- 0.556.847 48 65	324 40 65 KOMPLE EŞYALARINI 0-2.EI BETAZ EŞYALARINI TELEVIZYONLU NZ CAMASIR BULASIK Makinalı SUZDOLAPLARI LCD Plazmalı KOMBİLERİNİZİ sayoruz MOBİLYALAR YATAK Odun, YEMEK Odun KOLTUK Takımı Kangalozlar, GENÇ Odunlu, Kocaklar KOMPLE Eşya Değerinden Alın
DEVREDENLER BİDİNPASA da piro- sip satışı hacimlenabi- li 0.312.365 01 60 84.462 58 58 CELE Bakirent Ger- Yili acide oda kuaför ve li yıkama 32.261 22 52 CELE Dikmen de tuhaf- lati antilya 62.000 112.479 94 62 CELE elektronik telefon 24.000*0.536.760 18 17	HES-RES RES veya HES İsuzuma sahip hakketler DEVİR ALINACAKTIR Ağaçovada, Proje bitirmiş suğula belediyen adını ulaşmaları rica olunur. Tel: (532) 341 31 00 DEVİR 0.312.341 31 00	TÜRKİYE GENELİNDE RES veya HES İsuzuma sahip hakketler DEVİR ALINACAKTIR Ağaçovada, Proje bitirmiş suğula belediyen adını ulaşmaları rica olunur. Tel: (532) 341 31 00 DEVİR 0.312.341 31 00	SAHİBİNDEN Estik de parfüm BAJUTERİ İtalyan dükkanı 0.312.325 66 67 SAHİBİNDEN subesyle büriktir sabık pastane 0.312.291 65 13 SATILIK Hırdavat 0.536.931 72 02 SEYRANBAĞLA- RI 'nda Ebru maliket 0.312.431 67 32 SINCAN Fahi de İddua Sarıgö, kuruyemiş, market 0.536.351 96 96 SINCAN 'da Kuruyemiş- miş+ Muzmarket 7.000'e 0.312.276 -13 49- 0.539.734 81 45 SİTELER Ulubey de Cad- de'de barokolu market	KÖYLÜĞÜ EXPRESS , Türkiye'nin her yerinde AMBALAJLI sigortalı, güvenli 0.312.496 45 06- 0.532.715 98 55 160'dan başlayan fiyat- larla Otoban dan pehniçli- sahilherazat, sigortalı 0.312.321 87 15- 0.536.577 95 19 OKAN ekspres evden ev nakliyat 0.532.304 21 40- 0.555.516 36 06 SEÇKİN Kargo Ambalaj Sigortalı Asansörlü	

Tabii, bununla ilgili toplumsal tepkiler ortaya çıktı. Bu durumun sorun olarak görülmesi nedeniyle, çözüm için ÇED'lere sığınıldığı görülmekte. Oysa ÇED raporları, sorunun esasına ilişkin çözümü ortaya koymaktan oldukça uzak olmakta. Yaşanan toplumsal tepkiler karşılığında, HES karşıtlığı ya da taraflığı gibi yanlış ve yanlış yönlendirmelerle konunun özünden uzaklaşmıştır.

HES'ler de yenilenebilir enerji kaynaklarından küçük ölçekte olanlardan biridir; ancak, kamusal sorumluluk ve havza planlamaları dışında, şirketlerin kârlılık temelinde geliştirdiği projelere dönüşmesi nedeniyle, doğal güzellikler, bitki örtüsü, insan yaşamı, tarihi ve kültürel miras üzerinde olumsuz etkiler barındırabilmektedirler.

Suya erişim ve temiz su kaynaklarının adil kullanılması en temel insan haklarından biridir. Dolayısıyla, bunu çözerken, bu durumu da göz önüne almak gerekir.

Kendi bölgemize tekrar döndüğümüz zaman, bölgemizde de sorunlu barajlar vardır. Özellikle antik Hasankeyf'i yok edecek, kültür, tarih, doğa ve insan felaketi olan Ilisu Barajı yapımında hâlâ ısrar edilmektedir. Yine doğal sit alanı olan Munzur Vadisi'nde barajların yapılması öngörülmektedir. Hakkari ve Şırnak illeri içerisinde, sudan bir Çin Seddi oluşturmak için yapılan, hiçbir enerji ve sulama amacı olmayan 11 adet sınır ve güvenlik barajı mevcuttur.

Ilisu-Hasankeyf ikilemine baktığımız zaman, Ilisu Barajı sadece elektrik üreten bir barajdır; yani GAP'ın tarımsal sulamaya katkısı yönünde herhangi bir etkisi yoktur.

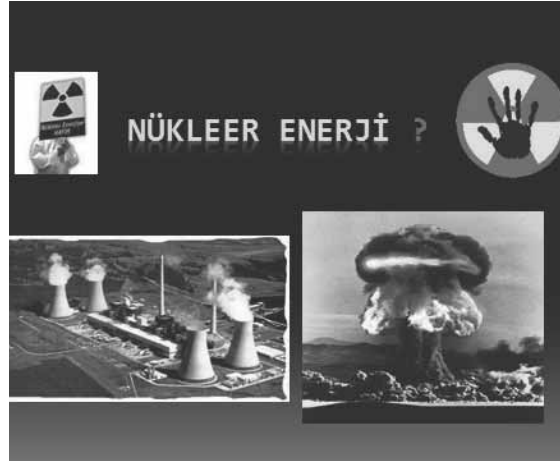

Dolayısıyla, bu çelişkiyi daha da büyütecek bir yatırımdır. Buna benzer birçok projeler vardır ve bu projeler, ülkemizin her yerinde ciddi tepkilere de neden olabilmektedir. Özellikle Doğu Karadeniz'de, Çoruh'ta, Munzur Vadisi'nde, Hasankeyf'te olduğu gibi, çeşitli toplumsal tepkilere de neden olmaktadır.

Öz kaynaklarımız olan su kaynaklarını kullanırken, bunların tarihi, kültürel mirasa, ekosisteme, yaşayanlara minimum zarar verecek projeler olması göz ardı edilmemelidir. Tabii, şunu da düşünmemeliyiz: “Biz, hidroelektrik potansiyelimizi hiç kullanmayacağız, hiç baraj yapmayacağız” gibi bir yargı da yanlış bir yargıdır. En uygun projeleri hayata geçirmek için elimizden geleni yapmamız gerekmektedir. 50-60 yıl ömrü olan bir baraj, bunun karşılığında çok büyük tahribatlar meydana getiriyorsa, o zaman, bunlara alternatif projeler üretmemiz gerekmektedir.

Yine ülkemizin en çok tartıştığı, enerji politikalarımızda tartıştığımız politikalardan biri de nükleer enerjidir.

Dünyadaki bilinen ve işlenebilir uranyum rezervleri – 2009 itibarıyla

	Uranyum (ton)	Dünyadaki payı (%)
Avustralya	1.673.000	% 31
Kazakistan	651.000	% 12
Kanada	485.000	% 9
Rusya	480.000	% 9
Güney Afrika	295.000	% 5
Namibya	284.000	% 5
Brezilya	279.000	% 5
Nijerya	272.000	% 5
ABD	207.000	% 4
Çin	171.000	% 3
Ürdün	112.000	% 2
Özbekistan	111.000	% 2
Ukrayna	105.000	% 2
Hindistan	80.000	% 2
Moğolistan	49.000	% 1
Diğerleri	150.000	% 3
Toplam	5.404.000	

Nükleer enerji, dışa bağımlı bir kaynaktır; çünkü uranyumun Türkiye’de teorik olarak rezervi 9 bin ton civarında, ekonomik rezervi ise bunun çok altındadır. Nükleer gücün enerji kaynağı olarak kullanılmasında ortaya çıkan diğer bir şey de, uzun vadede uranyum kaynaklarının tükeneyeceği gerçeğidir. Yani petrol tükeniyor, kömür tükeniyor da, uranyum

tükenmiyor mu; o da tükeniyor. Rezervlerin 20-200 yıl arasında tükeneceği öngörülüyor. Dolayısıyla, tükenen bir kaynağa yatırım yapmak için uğraşıyoruz!

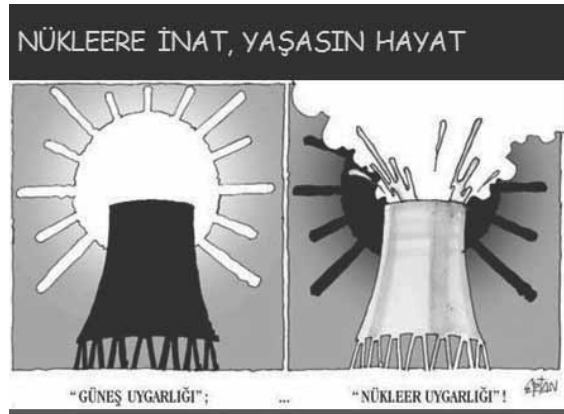

Hiç ucuz bir teknoloji değildir, pahalıdır; çünkü kurulması, işletimi, sökümü büyük bir maliyet gerektirmektedir.

Dünya, nükleerden vazgeçmektedir. Tehlikelidir, atıkları sorunludur. Nükleer kazalar başımızın belasıdır. Her ne kadar çabuk unutsak da, en son Fukuşima'da yaşadığımız kaza, nükleer kaza seviyesi olarak 7'ye çıkarılmıştır. Üzerinden bir ay geçti, hepimiz unuttuk. Oysa, bunun etkileri hâlâ devam ediyor. Özetle, nükleer pahalıdır, güvenli değildir, dışa bağımlıdır, atık sorunu vardır, barışın düşmanıdır ve vazgeçilmez değildir; ama buna rağmen Türkiye'nin nükleer aşkı, dünyayı şaşırtacak bir düzeyde devam ediyor. Yöneticilerimiz de, Aygaz tüpünün de riskli olduğunu ve geri adım atmayacaklarını söylüyorlar. Akkuyu'yu yapmak üzere ihale yapıldı.

Karikatürde gördüğümüz gibi, tüpgazı taşıyan elemanlar herhalde nükleer santral gibi önlem olarak dolaşıyorlar.

Biz de Elektrik Mühendisleri Odası olarak, "Nükleere inat, yaşasın hayat!" diye, nükleer uygarlığına karşı olarak güneş uygarlığını öneriyoruz; yani çözümü temiz enerjide buluyoruz. Temiz enerji kaynaklarını, kendini sınırsız olarak tekrarlayan, yenilenebilir ve hammadde bağımlısı olmayan enerji kaynakları olarak tanımlayabiliriz ve bunların en büyüğü de

güneştir; çünkü aslında güneşi hiç kimse özelleştiremez. Belki de onun için istemiyorlar güneş enerjisini. Çünkü güneş, hiçbir millet, ırk, din, dil farkı gözetmeksizin, herkese eşit olarak gittiği için, belki de onu bir kaynak olarak kullanmaktan özellikle kaçınıyoruz herhalde.

Temiz enerji kaynaklarının kullanımı için önemli olan diğer bir kriter de, taşınabilirlik, bakım ihtiyacının olmaması, ihtiyacın olduğu yerde üretim yapılabilmesi, hiçbir atık çıkarmaması, sessiz üretim yapabilmesi gibi sıralanabilir. Biz de bu tür kaynakların, Diyarbakır Güneş Evi örneğinde olduğu gibi, kendi kendine yetebilecek örneklerin olmasını istiyoruz.

Sonuç olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin genel enerji yapısına baktığımızda, bölgenin, enerji üretimi açısından, çoğunluğu yenilenebilir önemli kaynaklara sahi olduğunu görüyoruz. Bölge, ülkenin hidroelektrik enerji üretiminin yaklaşık yüzde 40'ını, petrol kaynaklarının yüzde 95'ini sağlamaktadır. Değerlendirilebilir önemli miktarda jeotermal, linyit, asfaltit kaynaklarının yanında, güneş ve rüzgar enerjisi potansiyeliyle düşünüldüğünde, bölgenin, enerji ve su kaynakları açısından oldukça önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Buna rağmen, elektrik enerjisi kullanımında, tüketiciler açısından Türkiye'nin en ciddi problemlerinin yaşandığı bölge olması özelliğini taşımasının yanı sıra, bu kaynakların kullanılması suretiyle yaratılan ulusal katma değerden de eşitsiz pay almaktadır. Bölgede çözüm bekleyen çok ciddi enerji problemleri varken, bütün sorunların kaynağı olarak kaçak elektrik kullanımının gösterilmesi, sorunları çözmekten uzaktır. Bu yanlış anlayışın bir politika olarak benimsendiği görülmektedir. Asli görevleri vatandaşa hizmet olan kamu kurumlarının, kaçak elektrik kullanımının yüksekliğine öne sürerek, yürütmeleri gereken hizmetleri aksatmaları

kamusal hizmet anlayışına aykırıdır. Yıllarca kurumsal denetimlerin yapılmaması veya yapılamaması, usulsüz ya da kaçak elektrik kullanımının önemli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Kaçak elektrik kullanımının ekonomik, sosyal ve adli boyutu da dikkate alınarak, nedenleri araştırılmalı, bilimsel sonuçları üzerinden çözüm yoluna gidilmelidir. Uzun yıllar olağanüstü koşullardan enerji sektörü de nasibini almıştır. Bölgenin enerji altyapısı gözden geçirilerek, yatırımlara hız verilmelidir. Müesseseler bünyesinde yeterli kalifiye teknik eleman istihdamı sağlanmalıdır. Siyasi kadroların enerji sektöründeki kadrolara ve iş akışına müdahalelerinin önüne geçilmelidir. Enerji politikalarının belirlenmesinde ve sorunların çözümünde meslek odaları ve üniversitelerle işbirliğine gidilmelidir. Halkın enerji kullanımı konusunda da bilinçlendirilmesi ve enerji tasarrufunun bir yaşam biçimi haline getirilmesi için tüm kurumlar üzerine düşeni yapmalıdır.

Son söz olarak da, ülkemizin normal koşullarda her yıl belli bir düzeyde artmaya devam eden elektrik enerjisi talebini karşılamak üzere, yenilenebilir enerji kaynaklarımız olarak tanımlanan rüzgar, güneş, jeotermal, hidrolik, biyokütle ve biyogaz olmak üzere, doğayla barışık, temiz üretim teknolojilerini kaynak çeşitliliği içerisinde değerlendirmek, enerji politikalarımızın esası olmalıdır.

SULAMA TESİSLERİNDE ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMI VE ERIŞİMDE YAŞANAN SORUNLAR

Süleyman IRMAK (ZMO Mardin İl Temsilcisi)

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; ben de tarım açısından, Mardin'in tarımında elektrik enerjisi kullanımı konusunda bir-iki şey ilave etmek istiyorum.

Mardin, Mezopotamya Ovası'nın orta kesiminde yer almakta olup, ilk kültür, tarım ve yerleşik hayatın başladığı yerlerdendir. Mardin, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında olmasına rağmen, bugüne kadar GAP bölgesinin hiçbir nimetinden faydalanamamıştır. Mardin ilinin 4 milyon 15 bin dönüm tarım arazisi bulunmaktadır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının son dönemlerde geliştirdiği ve uygulamaya koymaya çalıştığı 32 tane havzası bulunmaktadır. İlimizin güney kesimi, Derik, Kızıltepe, Mardin Merkez ve Nusaybin Ovası'nın bir kısmı GAP havzası içerisinde; ilimizin kuzey kesimi, Yeşilli, Ömerli, Savur, Midyat, Dargeçit ve Mazıdağı Fırat havzası içerisinde bulunmaktadır. İlimiz GAP proje kapsamında olmasına rağmen, bugüne kadar GAP sulama suyundan faydalanamamıştır. İlimiz, yarı kurak bir il özelliğine sahiptir, yağışlar yetersiz ve düzensizdir, yağışların aylara ve mevsimlere dağılışı düzensizdir.

Su, bitkisel üretimde kısıtlayıcı ve belirleyici bir faktördür. Sağlıklı bitkisel üretimin gereği olan su, derin sondaj kuyuları ve elektrik enerjisi kullanılarak sağlanmaktadır. İlimizde sulama kullanımına izin almış 4 bin 37 adet derin artezyen kuyusu bulunmaktadır. Bu kuyuların, yaz üretiminde, ikinci ürün ve mısır için, her bir kuyu ortalama 150-170 dekar arasında yer sulayabileceği tespit edilmiştir. İlimizde, yaz üretimi olarak, yani mısır ve pamuk üretimi, 650 bin dekar araziye tekabül etmektedir. İlimizin Nusaybin ilçesinde Çağçağ regülatöründen 65 bin dekar ve Dumlucu Barajı'ndan 18 bin dekar olmak üzere, toplam 83 bin dekar tarım arazisi sulama kapsamındadır. İlimizde toplam sulu alan 732 bin dekadır. Bu, Tarım Müdürlüğünden aldığım en son rakamdır.

İlimizin 4 milyon dönümün üzerindeki sahanın sulanabilecek 1 milyon 500 bin küsur dönüm arazisi vardır ve şu anda, devlet sulamasıyla birlikte sulanan arazi 732 bin 666 dekadır.

Dünyada en pahalı ve en riskli sulama yöntemi sondaj kuyularıyla yapılan sulamalardır. Dünyanın hiçbir yerinde, dünyanın hiçbir sisteminde 400 metre, 600 metre, 700 metre yerin altından yeraltı suları çıkarılıp sulamada kullanılmamıştır. Bu, çok önemli bir tespittir. Enerji açısından yüzde 85, hatta 90'a ulaşan Atatürk Barajı, sulama alanında yüzde 15'lerde, en son GAP Kalkınma İdaresi Başkanlığının verilerine göre ise yüzde 17'lerdedir. Bir proje hazırlanırken, düşünülürken veya hayata geçirilirken, özellikle Atatürk Barajı veya GAP projesi hazırlanırken, iki şey düşünülerek yapılmıştır; bir elektrik üretimine dönük, bir tanesi de bitkisel üretimde sulama amaçlı. Ne hikmetse, bugüne kadar sulamada yüzde 15'lerde, enerjide yüzde 85'lerde bir yol alınmış ve şu anda GAP projesi suyunun buraya akıtılabilmesi için, arazi toplulaştırmaları ve arazi düzenlemeleri başlamış. Bu da iki yıl daha devam edecek. Böyle bir durum da, GAP'ı daha uzun süre beklememizi gerektirecek.

Tarım İl Müdürlüğünden aldığım rakamları size sunduğum zaman, gerçekten buradaki ekonomik kayıpların ne olduğunu hepimiz beraber inceleriz. Arzu eden, kalem çıkarır, hesap makinesi çıkarır, bu rakamları değerlendirir.

4 bin 37 adet ruhsatlı kuyumuz var ve bu kuyu, ortalama olarak yılda bir sefer arıza yapmaktadır. Bu arızalardan kaynaklanan parasal kayıp, bir dalgıç pompasının arıza vermesi, üreticiye 1500-5 bin lira arasında maddi külfet getirmektedir. Bir kuyunun arıza vermesi, o dalgıcın vinçlerle çıkarılması, tamirciye getirilmesi, tekrar yerine yerleştirilmesi 1500 liradır. Eğer burada ufak tefek bakımlar da yapılacaksa, 5 bin liradır. Bu bir ek külfettir. Bunun bir sefer olduğunu varsayarsak, bir seferlik arızanın 1500 TL olduğunu varsayarsak, çiftçinin yıllık cebinden çıkan para 6 milyon 55 bin TL'dir. Eğer bunu 5 bin lirayla çarparsak, 20 milyon 185 bin liralık bir ekonomik kayıp vardır. Bu, ne yapacak bize? Bu, pamuğun, mısırın, yediğimiz karpuzun, kavunun, domatesin, biberin fiyatını artıracak ya da çiftçinin kârını azaltacak. Bu, çiftçinin cebinden çıkan paradır. Çiftçilik yapan herkes bunu biliyor, bunu yaşıyor.

2010 yılında, elektrikten kaynaklanan çok ciddi sıkıntılar yaşandı. 2010 yılında -Mardin Tarım İl Müdürlüğü'nün istatistik verilerine göre konuşuyorum şu anda- 1 milyon 835 bin 430 dönüm buğday, 183 bin 590 dönüm pamuk, 466 bin 340 dönüm ikinci ürün mısır üretimi gerçekleştirilmiştir. Sadece mısır ve pamuk üretimindeki kayıpları hesaplayacak olursak, enerjiden dolayı kayıp yüzde 30'dur. Dengesiz, yetersiz enerji verilmiş, kısıtlamalar yapılmış, arızalar verilmiş; temmuz-ağustos aylarında, bitkilerin suya en fazla gereksinim duyduğu dönemlerde bunlar yaşanmış ve bunun için Mardin'de yürüyüşler yapılmış. Hükümet Konağının önünde konuşulmuş, bir tane milletvekilimiz de bir tane üreticiye, "Sen yalan söylüyorsun" diyebilecek kadar seviyesiz davranmıştır. Buna bütün Mardinliler şahittir.

Bunu söylerken, buradaki görevlilere bir şey demiyorum. Ben de devlet memurluğu yaptım. 28 yıl devlet memurluğu yaptıktan sonra, şimdi kendi hesabıma çalışıyorum. Yani burada bize verilen görevi yaparız. Bize "Bu iş yap" derler, biz yaparız. Bu bir devlet politikasıdır. Eğer devlet yeterli elektriği verirse, eğer buradaki elektrik tüketim katsayılarını iyi hesaplayarsa; eğer devlet, çeşitli kurum ve kuruluşları, üniversiteleri devreye koyarak, temmuz ve ağustos ayında bitkilerin su tüketim katsayılarını, bu su tüketiminin karşılığında tüketilecek enerjiyi hesaplayarak verirse, zaten bir sıkıntı olmaz. Bütün bu sıkıntıları niye yaşadık? 2008 yılında çok ciddi bir kuraklık yaşandı, evet. 2008 yılındaki kuraklıktan sonra mücavir alanlara da elektrik iletimi sağlandı. Mardin'de yaşayan herkes bunu biliyor. Eğer GAP projesi planlandığı gibi çalışsaydı, su buraya akıtılsaydı, bun ada gereksinim duymazdık. GAP projesi uygulandı da ne oldu? Akçakale ve Harran Ovası çoraklaşmaya yüz tuttu. Ben bir toprakçiyim, toprak bilimi mezunuyum. 2007 yılında gittik, orada araştırma yaptık. Topraklarda ciddi anlamda bir alkalileşme vardır. Hatta bir tarlaya baktım, bu tarlaya çok fazla su vermişler. Yanımdaki Urfa Şube Başkanımız, "Yok, su verilmemiş. Bu, yeraltı sularının yukarıya çıkmasıdır, "Taban suyu yükselmiştir" dedi. Bunun sonucunda ne olmuş; toprak içerisindeki tuz konsantrasyonları birikmiş. En büyük zenginlik kaynağımız, toprağımız elden gidecek.

Bu yüzde 30'luk kayıplarda ne kadar zararımız var, onun hesabını yapalım. 2010 yılında 466 bin 340 dekar ikinci ürün mısır ve 183 bin 590 dekar pamuk üretimi, yüzde 30 ürün kaybını düşünersek -ki, bazı yerlerde yüzde 50-60'a da ulaştı bu- yüzde 30 gibi bir kayıp söz konusudur diyoruz. Böyle varsayalım. Bu ürünlerin serbest piyasa değerlerine göre yaklaşık olarak parasal değerini hesaplıyoruz. Mısırdaki kayıp, pamukta 45 milyon TL'lik bir kayıbmız vardır bölgesel olarak. Bunu nasıl hesapladım, biliyor musunuz? Pamuğu 1.65 liradan hesapladım. Çiftçiler çok iyi bilirler; pamuk 2,5 liraya kadar çıktı, şu anda 3 lira civarında. 1.65 lira birim fiyata göre çarptım ve sonuç bu çıktı. Mısırdaki kayıbmız ne kadardır? Mısırdaki kayıp 70 milyon TL'dir. İkisini üst üste topladığımız zaman, 115 milyon TL'lik ekonomik kayıp vardır. Mardin ilinin bitkisel üretimde üretmediği, sulayamadığı, yetersiz su verdiği, istediği zaman ve istediği saatte su ulaştıramadığı için verilen kayıplar 115 milyon TL'dir. Bu, teknik hesaptır. Mısırı ne kadar hesaplamışım; 45 kuruş hesaplamışım, çok fazla değil. Şu anda mısır 55 kuruştur, hatta belki daha fazladır. Satış sezonundaki fiyatları baz almışım. Yetersiz sulama, eksik sulama veya su kayıplarından dolayı, Mardin'in 2010 yılında 115 milyon liralık bir kaybı var. Yeterli ve düzenli elektrik enerjisi sağlanması halinde ne olacaktı; bu ekonomik kayıplar ortadan kalkacak ve ulusal ekonomiye katkı sunulacaktı. Satamadığımız, üretmediğimiz o mısırları, o pamukları tekrar üretirdik, işletirdik, ondan sonra çeşitli yerlerde tüketim noktalarına sunardık.

Bunun yanında, tarımsal alanda kullanılan elektrik enerjisi fiyatlarının çok yüksek olması üreticiye yüksek maliyetler oluşturmakta ve üreticinin refah düzeyini düşürmektedir. Bir ziraat mühendisi olarak, kırsal kesimde yaşayan insanların çok para kazandıklarını düşünmüyorum. Tamam, belki total olarak çok kazanım vardır, ama oransal olarak kazanım azdır. Yani 1.65 liraya pamuğun satıldığı dönem, çiftçinin en iyi dönemidir. 45 kuruşa mısırın satıldığı dönem, çiftçinin en mutlu olduğu bir dönemdir. Bunu da antreprantez söyleyeyim.

Biz diyoruz ki, ulusal kalkınmanın ilk basamağı kırsal kalkınmadır. Kırsal toplumdaki insanları kalkındıramazsanız, toplumsal kalkınmanın bütünlüğünü sağlayamazsınız. Bu düşünceyle hepimize saygılar, selamlar sunuyorum.

SORULAR VE CEVAPLAR

SORULAR

BURHAN YILDIRAN- Çiftçilerden bir kişinin temsilci olarak panele katılmamasını büyük bir eksiklik olarak görüyorum. Öncelikle bunu belirteyim.

Bilal hocamı yaptığı sunumdan dolayı kutluyorum. Tüm düşüncelerinin altına imzama atıyorum.

Elektrik kaçağıyla ilgili yapılan tüm önlemler aslında insanların hayat standardının düşürüldüğü anlamına geliyor bence. Yani elektrik kullanımının yüzde 50 azalması, bu kadar pahalı bir elektrikten sonra, insanların hayat standardının düştüğü anlamına geliyor. Kiraların 50 bin liraya düşmesi bunun açık bir göstergesidir.

Süleyman Bey'i çiftçiler hakkında konuştuğu için tebrik ediyorum.

450-500 metreden suyun çıkarılması ne kadar bir maliyet gerektirir, bunu tüm konuşmacılar ve katılımcılar herhalde bilir.

HASAN KARACAER- Cengiz beye bir sorum olacak. Sulama sezonundan önce, geçici talep için bağlantı hatlarınız ne zaman bitecek?

ÖMER FARUK ERTUĞRUL (TEİAŞ)-Yapmış olduğum incelemelerde şunu gördüm: Genel sıkıntı, ciddi anlamda bir koordinasyon eksikliğidir. Yani bu koordinasyon, sadece elektrik kurumlarıyla alakalı değil. Ziraat Odasından Organize Sanayiye, sanayicilere, TEDAŞ'a, TEİAŞ'a kadar, valiye kadar, hatta Elektrik Mühendisleri Odasına kadar genel çaplı bir koordinasyon kurulması gerekiyor ve ciddi anlamda Mardin ili için yük yönetimi kriterlerinin belirlenmesi gerekiyor. Mardin ilindeki asıl sıkıntı, yükün nasıl dağıtılacağına bilinmemesidir. Sadece bu da değil; aynı şekilde, Mardin'de ciddi bir bilinç eksikliği mevcut. Şöyle bir çalışma yapmıştım geçenlerde: Yarım saatlik elektrik tüketim verilerini tarımsal verilerle kıyasladım, "Acaba yağmur yağdığı zaman tarımsal elektrik tüketimi düşer mi, düşmez mi?" diye. Normalde, eğer sulama için tarım yapıyorsanız, yağmur yağdığı zaman daha az elektrik tüketimi beklersiniz; ama öyle bir ilişki çıkmadı. Tamamen ısınım değişimiyle alakalı, yani tamamen şöyle çalışıyor sistem: Takvim ilerliyor, vakti geldiği zaman sulamalar başlıyor, vakti gelince sulama bitiyor. Halbuki, doğru olan şey bu değil; ihtiyacı kadar sulamaktır.

Bir de genelde şu gözlemlenmiş durumda: Var olan sistemlerde hiçbir şekilde enerji verimliliği kriterlerine uyulmamakta. Mesela, kuyular açılıyor, ama kuyuların hangi metresinden su çekmek gerektiği bilinmiyor Her sene kuyular daha aşağı iniyor. Kuyuların bir su çekme yüksekliği var, ama buna uyulmuyor. Kuyu suyu alınıp tahlil ediliyor mu acaba? Çünkü tuzlanmaya neden olabiliyor.

Bir de Sayın Cengiz beye bir soru yöneltmek istiyorum. Sayaçların dışarıda olduğunu söylediniz. Acaba bu pilot uygulamada yapılan uygulama EPDK yönetmeliklerine uyuyor mu? Çünkü bildiğim kadarıyla uymuyor.

MAHİR KARABOĞA- Sorum Cengiz beye olacak. Bilindiği üzere, Torba Yasayla, elektrik borçları, kamu borçlarının yapılandırılması çıktı. Burada en büyük sıkıntı şu oldu: Bir vatandaş, elektrik borcunu yapılandırmaya gittiği zaman, önüne hemen icra masrafları ve avukatlık ücreti çıkartılıyor. Özellikle bölgede tarımsal sulamadan kaynaklanan borçlardan müvekkillerimizin bize gelip yakındıkları şu: Diyelim, 100-150 bin TL'lik bir elektrik yapılandırması yapacak; bunun 10-15 bin TL icra ve avukat masrafı yatırması gerekiyor, bunu da peşin yatırması gerekiyor, bu peşinatı yatırmadan yapılandırmaya gidilmiyor. Bu peşinat yatırıldığı zaman da, o büyük indiriminden çok büyük oranda düşüşler oluyor. Bu da aşağı yukarı yüzde 50 gibi bir indirim sağlanmış oluyor. Oysa, TEDAŞ bu paraları filan almasa, belki de yüzde 80-90 bir indirim olacak. Bu konuda herhangi bir değişiklik oldu mu?

İkinci sorum da, bizim müvekkillerin yanımıza gelip sürekli yakındıkları bir konu. Bölgede, TEDAŞ görevlileri önce gidiyorlar, sayacı söküp götürüyorlar kontrol amacıyla. Bir bakıyorsunuz, bir hafta sonra yine TEDAŞ görevlileri oraya

gidiyor, oradaki tarımsal sulama kuyusunun sayaçsız olduğu gerekçesiyle kaçak elektrik tespit tutanağı düzenleniyor ve daha sonra da bunu kalkıp savcılığa veriyorlar. TEDAŞ, orada kaçak sayacı söktüğü anda, yerine yenisini geçici olarak takması gerekiyor. TEDAŞ bunu yapmadığı için, TEDAŞ'ın bu kusur ve ihmali bir türlü hakimlere anlatamıyoruz.

Bunun dışında, kaçak elektrik kullanılmasına ilişkin, Mardin Kızıltepe'de özellikle, belki 500 bin kadar dava devam etmekte. Kaçak elektrik kullanan kişilere yönelik olarak herhangi bir af tasarınız, bir düşünceniz, öneriniz oldu mu acaba?

SALONDAN- Benim sorum Cengiz beye olacak. Uzaktan okuma çalışmalarıyla ilgili bir çalışmaları varmış. Bu çalışma devam ediyor mu? Bir de alternatif enerji olarak güneş enerjisini tavsiye etmesinin nedenlerini soracağım.

MURAT KAYA- Elektrik mühendisiyim. Sorum Cengiz beye. Cengiz beyin sunumunu dinlerken, kaçak elektrik üzerine çok iyi çalıştığını gördük; ama Mardin ilindeki dağıtım altyapısını güçlendirmek için, 2008, 2009, 2010 ve 2011 için ne yaptılar, ne yapmayı düşünüyorlar, onu duymak istiyorum.

ŞEYHMUS ULUSOY- Mardin TEDAŞ çalışanıyım. Burada birkaç tespitte bulunmak istiyorum. İşin içinde birebir olan bir kişi olarak, öncelikle Organize Sanayi Müdürümüzün bazı eleştirilerine cevap vermek istiyorum. Organize Sanayi Bölgesi kurulumu çok uzun yıllar olduğu halde, sadece bir tek sefer orada korumalarla ilgili çalışma yapıldı, onu da ben yaptım yaklaşık 4-5 yıl kadar önce. Onun üzerine herhangi bir çalışma yapılmadı. Onun dışında herhangi bir çalışma yapılmadığı gibi, bizim yaptığımız çalışmanın da şu an çoğunun olmadığını çok iyi biliyorum. Bu konuda Organize Sanayi yeterli yatırımı yapmamakta, yeterli çalışmaları yapmamaktadır.

Bölge açısından çok önemseydiğim bir başka nokta, röle koordinasyonu konusunda yeterli desteği alamıyoruz. Bu durum, uzun ve anlamsız gecikmelere sebep olmaktadır. Bu konunun biraz daha hassasiyetle üzerinde durulmasını öneriyorum.

MEHMET AY (EMO Diyarbakır Şubesi)- Benim sorum Süleyman Irmak beye olacak. Elektrik sektöründe çalışan mühendisler olarak, bu bölgenin tarımsal sulamayla ilgili enerji sorununun sulama kanallarıyla çözülebileceğini düşünüyoruz; ama kendisi verdiği bir örnekte, Urfa bölgesinde, aşırı sulamadan ya da yeraltı sularının yükselmesinden kaynaklı olarak toprağın alkalleştiğini söyledi. Peki, çözüm öneriniz nedir, yani nasıl çözülecek bu sorun?

SAMİH KAYA (TEİAŞ)- Konuşmacı arkadaşların hemen hemen hepsi, GAP'ın değişik yönlerine değindiler. Esas itibarıyla GAP, bir mastır projedir. Mastır projenin anlamı, yatırım esnasında, yatırım sonucunda meydana gelebilecek tüm yeni oluşumları ve yan sorunlarıyla beraber ele alan; bunun için, hayatın ilgili her alanında yatırım yapan proje demektir. Bir örnek vereyim. GAP projesi kendi başına, çevresindeki belli bir doğal alanda bitki örtüsünü, yabani hayvan popülasyonunu, hatta insanlarda hastalık yaratan bakterilerin yapısını değiştirecek kapasitede bir yapıdadır. Dolayısıyla, GAP projesi bir mastır plan olarak düzenlendiği zaman, hayatın bütün bu alanlarında yatırım yapmayı, önlem almayı hedefleyen bir projedir. Ancak, Türkiye'de maalesef GAP projesi yüzde 80 oranında enerji ihtiyacını ve yüzde 10-15 oranında sulama ihtiyacını karşılama mantığıyla kurulduğu için, bugün mastır plan uygulanmıyor ve bu iki yönle sınırlı kalınıyor.

Bu mastır plan, aslında bölgeyle ilgili en önemli konudur. Projenin orijinaline bakılırsa -ki, Japonları bunda büyük bir emeği geçmiştir- 1960'lı yıllarda Hindistan'da yapılan Yeşil Projeden çıkarılan sonuçlar çerçevesinde, Güneydoğu Bölgesinin GAP kapsamındaki projeksiyonu çok farklı yapılmıştır. Bitki örtüsünün yenilenmesi, hayvan popülasyonunun geliştirilmesi, yeni türeyebilecek bakterilere göre yeni sağlık tesisleri kurulması, bölgenin enerji altyapısının tamamlanması, tüm bunlar GAP projesi dahilindedir; fakat maalesef, geline süreçte, yüzde 80 oranında enerji ihtiyacı, özellikle de batı sanayi bölgelerindeki enerji ihtiyacı, yüzde 10-15 oranında da sulama ihtiyacı karşılanmaktadır.

Yanlış söylüyorsam, Sayın Irmak düzelterektir beni. Örneğin, Konya Ovası'ndaki toplam tahıl üretiminin Türkiye tahıl üretimi içerisindeki payı yüzde 13 civarındadır; ama Güneydoğu'daki tahıl üretiminin toplam tahıl üretimi içerisindeki payı yüzde 38'ler civarındadır. Eğer yanılıyorsam, beni düzeltin. Dolayısıyla, çok acil bir ihtiyaç duyuluyor.

Bütün bu GAP çerçevesi içerisinde, Kızıltepe ve Mardin Ovası sorunu değerlendirildiğinde, aslında ulusal bir sorun olarak gözüküyor. Ancak, bizim görev alanımız içerisinde değerlendirildiğinde, Kızıltepe ve Mardin Ovası lokal bir sorundur. Dolayısıyla, bu lokal sorunun çözümü için, sorunu kökünden çözümlenecek bir projeye ihtiyaç var. Bu projenin değişik boyutlarını arkadaşlar burada dile getirdiler; sulama yönünü, kayıp-kaçak yönünü vesaire. Yalnız, bana göre, burada ihtiyaç duyulan somut bir projedir, en azından enerji ihtiyacı açısından. Benim düşünceme göre, bu da Kızıltepe ve Mardin Ovası'ndaki dalgıç pompa kurulu gücünü kapsayan bir modülasyonla başlayacaktır. Bu modülasyonun mantığı, ovadaki dalgıç pompa ihtiyacının öncelikle koordinatları ve kurulu güçleriyle belirlenmesi, mevcut TEDAŞ hatlarının buna uyumu. Bu modülasyonun kurulu gücü tespit edilirken, iletim sisteminin nominal değerdeki $\pm$ yüzde 10 salınımını geçmeyecek bir kurulu güç sınırlaması getirilmesi, her bir modüle TEDAŞ tarafından otomasyon altyapısı hazırlanmış dağıtım hatlarıyla enerji verilmesini gerekiyor.

Sayın Didin'e sormak istiyorum; Mardin ve Kızıltepe Ovası'yla ilgili, mevcut dalgıçların kurulu gücüyle ilgili modülasyonunuz var mı? Eğer varsa, bu modülasyona $\pm$ yüzde 10 TEİAŞ sınırını aşmayacak bir besleme hattı projeniz var mı? Bu kurulacak tesisin otomasyon altyapısı için bir çalışmanız var mı ve bundan sonra ihtiyaç duyulacak dalgıç pompaların beslenmesine hazırlığınız var mı, besleme hattından beslenmesi için bir hazırlığınız var mı? Bunu yıllık planlar olarak TEİAŞ'a iletiyor musunuz? 10 yıllık planlar olarak, üretim projeksiyonu açısından yine TEİAŞ'a öneriyor musunuz?

Sayın Bölge Müdürümüze de şunu sormak istiyorum: Eğer TEDAŞ bize yıllık ve 10 yıllık projeksiyonlarını iletmişse bu konuda, bu modülasyon çerçevesinde, biz bunu EPDK'ya bildirmiş miyiz? Benim sorularım bundan ibarettir.

MUSA UÇKAN- Ben öğretmenim. "Bir öğretmenin bu konuyla ilgisi ne olabilir?" dersiniz, birebir enerji hepimizi ilgilendiriyor. Sorularım çok açık ve net olacak. İlk sorum Sayın Cengiz Didin'e olacak. 2010 yılı yazında, Mardin'de günlük ortalama 6-8 saat kesintisiz olan elektrik kesintisine bir de günlük belli aralıklarla kesilen elektrik saatlerini de eklerseniz, günde 10 saati aşan bir elektrik kesintisi vardı. Çiftçileri bir kenara bırakırsak, birey olarak zararımızın hangi aşamada olduğunu tahmin edebiliyoruz. Geçen sene birçok kurumla görüştüğümüzde, 2011 yazında bunlar olmayacak, önlemler alıyoruz" denilmişti. Dönemin milletvekillerinden de bu tip sözler alındı, ama bunu birebir sizden duyarsam iyi olur. Sorum şu: 2011 yazında günlük olarak ortalama kaç saat elektrik kesintisi olacak? Bazı verileri söylediniz, "Şu şu hatları devreye soktuk" dediniz; ama işin o boyutunu ben bilmiyorum. "Beklentimiz günde şu kadar" dersiniz iyi olur.

İkinci sorum Sayın Süleyman İlhan beye. Eğer yanlış anladıysam, lütfen düzeltin beni. "Bir çiftçiye yetecek 5 hatlık veya 10 hatlık elektrik enerjisine eğer 40 çiftçi veya 50 çiftçi oraya talip oluyorsa, bunda çiftçilerin de suçu yok mu?" tarzından bir şey duydum sanki veya öyle anladım. Eğer yanlış anladıysam, lütfen düzeltin. Benim bildiğim, eğer bir tüketicisi bir kuyu açıyorsa, bu kuyuya mutlaka bir abonelik veriliyor. Bu aboneliği almadan, o kuyu sahibi oradan sulama yapamıyor. Eğer 5 kuyuya yetecek bir hat varsa ve oraya 40 tane çiftçi 40 tane kuyu açıyorsa, buraya da 40 tane abonelik veriliyorsa, bu çiftçinin suçu mudur; yoksa, 5 olması gereken yere 40 tane abonelik veren TEDAŞ Kurumunun suçu mudur?

SALONDAN - Çiftçi çocuğu olarak doğdum, çiftçi oldum, ziraat mühendisiydim, şimdi de tüccarım. Mardin bölgesinde mevcut 4 bin 37 adet abonelik sulama kuyusu var ve bu insanların, sulama kuyularından başka arazilerini sulayacak başka alternatifleri yok. Benim sorum TEDAŞ görevlilerine. Yapabileceğiniz nedir? Biz, bu işin mağduriyetini yaşıyoruz. Arkadaşımız dedi ki, "Çiftçileri temsilen kimse yok." Buradaki insanların yüzde 90'ı çiftçi. Yapılacak olan nedir? 1998'de kuyumu açtığımda, bana Nisanın 18'inde enerji verildi. Ben, ocak ayında hazırlıklarımı bitirdim, ama enerji verilmedi. 2008'de kuraklık, 99'da kuraklık. Bu insanlar ne yapsın?

Arkadaşımız bir şey söyledi GAP'la ilgili, elektrik enerjisi için üretilen bir proje olduğunu söyledi; ama Başbakan da çıkıp diyor ki sulama, Tarım Bakanı diyor ki sulama. Süleyman bey, özellikle Akçakale ve Harran'da su seviyelerinin yükselmesi" dedi. Peki, su seviyeleri niye yükseliyor? Fazla suyu oraya verme, ver bakalım buraya, Mardin'de hem elektrik kaçacağı olmaz, hem de 600-700 metreden su kullanmayız, çiftçilerin refahı yükselir, bu sıkıntılarımız da olmaz. Benim söylemek

istediğim şu: Eğer alternatif yoksa ve çiftçiler kendi öz kaynaklarıyla bu kuyuları kazıyorsa, hatta enerji iletim hattını 17-18 km çekiyorsa, bu taşın altına elini koyuyorsa, TEDAŞ, sen niye uyuyorsun?! Uyuma, beni bilgilendir.

Ben kendi iletim hattım için söylüyorum.

PANEL YÖNETİCİSİ- İletim hattını siz kendiniz mi tesis ettiniz?

SALONDAN- Kendimiz çektik. Kendi köyüm için söylüyorum. Yaklaşık 17 km. Tabii, bu 17 km 27'ye çıktı. Aile bireyleri istedikçe, biz de hattı verdik. Devlet buna müsaade ediyor, TEDAŞ buna "evet" diyor. Ben çektikten sonra benimle yapılan sözleşme şu: Kesintisiz ve eksiksiz enerji verileceği. Fakat enerjinin düzensiz ve kesintili olduğundan sonra bizim abonelere şu sözleşme konuldu: Elektrik enerjisini kesintili ve düzensiz verebileceklerine dair böyle bir sözleşme. Kanunda böyle bir şey var mı, bunu da bilmiyoruz. Ben kendim bir üniversite mezunu olarak sormadım, polemige girmemek adına yapmadım bunu. Sadece TEDAŞ'la yaşadığım bir polemğim oldu. Benim trafom yandı. Saatim, panom, her şeyim yandı. Başvurdum. Bir tane personel, kendini bilmez -çok özür diliyorum- bir kişi, "Siz, kaçak elektrik kullanıyorsunuz" dedi. "Gel, tespit et" dedim.

Benim söylemek istediğim şu: Başka alternatifimiz yoksa, elektrik enerjisiyle sulama yapacaksa eğer, TEDAŞ ve TEİAŞ bizim için ne yapabilir? Bu, bizim için önemli.

Sulamayla ilgili bilgi vermek istiyorum. Bildiğiniz üzere, dünyanın en modern sulaması damla sulama. Fakat Ziraat Bankasından kredi almak isteyen çiftçilerimiz alamadı, Şeker Banktan aldı yüzde 28 faizle; aynı elektrik enerjisiyle, aynı suyla daha fazla alan sulamak için, ikinci bir kuyu açmamak için. Yedi dereden su taşıyıp değirmeni çalıştıracaksak, ben, devletimden damlama sulamayı istemiyorum. Damla sulamadır ismi, ama çiftçilerimiz damlama sulama diyor. Damla sulama için yedi dereden su taşıyorlar bize. Hibe veriliyor, aynı şekilde Ziraat Bankası kredi veriyor. Çiftçiden istediği şu: "Efendim, bana arsa, işyeri veya daire getir." Çiftçinin zaten arsası, dairesi veya dükkanı olsa şehirde, köyde ne işi var?

HÜSEYİN SONGUR- Mesut beyin dediği gibi, ben de ziraat mühendisiyim.

Cengiz beye, bir de Süleyman İlhan beye sorularım olacak. Kuraklıklardan bahsediliyor. En büyük kuraklık 2008'de yaşandı. Elektrik problemi ise en çok 2010'da yaşandı. Kaçaklarla ilgili olarak da, bu kadar pahalı elektriği kaçak kullanmasa çiftçi, elektrik faturalarını ödeyemediğinden, her sene arazilerinden bir kısmını satmak zorunda kalıyor. Çünkü bir sezondaki fatura, çiftçinin altından kalkabileceği düzeyde değil. 160 KVA'lık bir trafodan, 95'lik bir dalgıçla bir tek kuyu çalıştırmaktayım, bu kuyuyla 130 dekarlık arazimi sulamaktayım. Bana bir tek sezonda gelen bir fatura 84 bin TL.

SALONDAN- Biraz önce TEDAŞ'tan arkadaş konuştuğunda, ilk sunumuna müşteri diye başladı. Yani artık biz birer vatandaş, yurttaş ya da halk değil; birer müşteriyiz! Niye böyleyiz; çünkü neoliberal politikalar sonucunda ciddi bir özelleştirme ve kamunun küçültülmesi, bununla beraber her şeyin birer hizmete, birer metaya, alıp satılabilen ve kâr edilebilen bir şeye dönüştürülmesi söz konusu. Bu anlamda müşteriyiz. Daha sonra Organize Sanayi Bölgesi Müdürü konuşmasını yaparken, "Rekabet" diyor. Biz halktan insanlar olarak nasıl bir rekabet içerisinde olabiliriz, bunu çok merak ediyorum; yani paylaşırken mi rekabet içinde olacağız ya da insanca yaşarken mi rekabet içerisinde olacağız ya da mutluluk açısından mı rekabet içerisinde olacağız?

Onun dışında, elektrikle ilgili hep güvenlikten bahsediliyor. Yani bu, biraz da şu imajı yaratıyor: "Aslında biz, sizi gözetliyoruz, yani biri sizi gözetliyor" algısı yaratılmaya çalışılıyor ve bu da toplumsal psikolojisi açısından sıkıntılı bir şey.

Onun dışında, iki tane soru soracağım. Benim enerjiyle olan ilişkim sadece ayda 30 lira. Çimento Fabrikasının rakamlarının da 2 milyon TL olduğu söyleniyor. Benim ve Çimento Fabrikasının elektriğe ihtiyacı olduğunda, öncelik bana mı tanınacak, yoksa Çimento Fabrikasına mı tanınacak? Çünkü rakamlardan da anlaşılıyor ki, o, benden daha iyi bir müşteri ve daha çok kazandırıyor, ayrıcalıklı tabii ki.

Ben öğretmenim aslında. Buraya niye çıktım? Buraya çıkıp konuşmak mümkün; yani buralar aslında bizim kürsülerimiz, halkın kürsüleri. Şurada kurum temsilcileri ve şirket temsilcileri var aslında. TEDAŞ'ı ve diğer elektrik şirketlerini kurum olarak algılamıyorum, aslında bunlar birer şirket. Dolayısıyla ben, halktan biri olarak buraya çıkıp konuşabilirim; çünkü esas olan, aslında bizim kendi sözümüzü söylememiz. Bize şu söyleniyor: Halkın katılımı. Demokrasiye de, kendi kendini yönetme denir. Ama aslında bunlar dillendirilirken, bizim kendi sözümüzü söyleme hakkımız gasp edilir. Bu, her anlamda bize öğretilir; okullarda da öğretiyoruz aslında. Bugün Sağlık Bakanımız, görme engelli bir arkadaşımızın sorusu üzerine, "Hem engellisiniz..." Aslında orada, "Sen kimsin; engellisin" diyor. Dönüp kendisine bakmıyor, aslında en büyük engelin kendi beyninde olduğunu görmüyor. Meseleye biraz da buralardan bakmak lazım, yani kendi açımızdan bakmak lazım. Bu anlamda burada olmak önemli; yani aslında herkesin buraya çıkıp, konuşmasını burada yapmasını isterdim. Bu, bizim için çok daha anlamlı. Çünkü eğer biz gerçek anlamda kendi sorunlarımızı sahiplenmezsek ve bunun çözümü noktasında özne olamazsak, bunun çözümü hiçbir zaman birileri tarafından gerçekleşmeyecek. Çünkü en nihayetinde müşteriyiz biz. Bu anlamda kendi sözümüze sahip çıkmak çok anlamlı.

İkincisi, bu su kuyularıyla ilgili bir şeyler söylemek istiyorum. Ben, köyde çalışıyorum ve benim çalıştığım okula bu yıl yaklaşık 10-15 kişi geldi dışarıdan. Bu çocuklar su kuyularında çalışan ailelerin çocukları. Bunlar muhtemelen her yıl okul değiştiriyor ve sürekli başka arkadaşlar, başka okullar ve başka ortamlar. Bunlar okula sürekli gelemiyor. Birileri, "Baba, beni okula gönder" diye propaganda yaparken, aslında o babaların artık çocuklarını okula gönderemeyecek durumda olduklarını da göremiyorlar. Bu ailelerin çoğu parçalanıyor, aslında kendi köylerinden kopuyorlar, kendi ailelerinden kopuyorlar. Benim gözlemim, bu ailelerin çoğunda kumalık gibi bir olgunun olduğu; yani o erkek aslında ya iki eşli, ya üç eşli. Şöyle bir sistem geliştirmişler: Üç kuyu alıyorlar ya da iki kuyu alıyorlar, bir kadın çocuklarıyla bir köye gidiyor, öbürü başka bir köye gidiyor ve bu şekilde bir istihdam var. Bunlar yıllık 7-10 bin arasında bir ücret alıyor ve ailece çalışıyorlar. Bunu kişi başına hesapladığınızda, aslında bir kişi, ayda 100 lira bile kazanamıyor ve bu şekilde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Soru şu: Sulama ya da bu şekilde çalışmak, kumalık sayısında bir artışı getirecek mi?

SALONDAN- Kumalık. Yani erkekler birden fazla kişiyle evlenip, o eşleri de farklı şekilde istihdam etmek gibi bir yola giderler mi?

PANEL YÖNETİCİSİ-Önceki konuşmalardan bir söz hakkı da doğduğu için, ilk sözü Organize Sanayi Müdürü Sayın Abdullah Ensari'ye vereceğim. Hem ona sorulan sorulara ilişkin yanıtlarını, hem de ilave etmek istediği şeyleri alacağız.

SALONDAN- Ez dixwazim tîştêkî bîbejîm, bîpîrsîm. Ez tîştêkî pêhesiyam, dixwazim jî wera bîpîrsîm, gelo mî rast fehmîkîrîyî yan ne rast. Herhalde berpîrsîyarê Devlet Su İşleri lî wîr tûneye. Ez jî wera bejîm, hun odanî, tekîliya we pêre gerek hebî, dîkarîm bîpîrsîm.

Neha, kanala jî Rîha'ye te Mêrdînê dî hududê Akçakale tê. Ava jî dî edaba erdê Akçakale dîherîkî dîkevîn kanalê zêde, jî wîr derî kanala Mêrdînê, jî wîr wê bê Mêrdînê. Hevale kî lî Devlet Su İşleri dî xebîtî zanînbunekî werê damîn. Ez dixwazim hun lê bîpîrsîm; yanî tîşkî weha heyî, tûneyî? Dî we kanalêre sibê av bê, ew nexweşîya lî Akçakale heyî, wê bê Mêrdînê.

CEVAPLAR

ABDULLAH ENSARİ- Sayın Başkan, değerli katılımcılar; bize yönelik birtakım eleştiriler geldi. Hem o eleştirilere cevap olması hasebiyle, hem de sorunlarımızın dile getirilmesi hasebiyle, hem cevapları, hem soruları beraber zikredeceğim.

Sayın Didin bahsettiler, "Mardin Organize Sanayi Bölgesine gelen hat sıkıntılı bir hat" dediler. Bu hattın kendisi aslında Mardin OSB'ye ait değil, TEDAŞ'a ait bir hat. Faturalara baktığımız zaman, faturanın içerisinde, TEDAŞ'a hat iletim bedeli de ödemekteyiz. Bu bağlamda, bu hat bu kadar kötüyse, TEDAŞ, bugüne kadar bu hattı neden tadil etmiyor ya da gereğini neden yapmıyor? Benim merak ettiğim bu. Zaten hat bize ait olsaydı, şu anda elektriğimizi yüzde 8-10 civarında daha ucuza almış olacaktık. OSB'nin içerisinde olan hatların kötü olduğundan bahsettiler. OSB'nin içerisinde olan hatlarımız tamamen yenilendi, bunlar teknik aksamlarıyla değiştirildi, yine KÖK binasında birtakım tadilatlar yapıldı. Sadece 2010 yılının ilk 6 ayı içerisinde 100 bin TL'nin üzerinde masraf yapıldı bu iş için. Şu anda Organize Sanayi Bölgesinde yaşanan elektrik kesintilerinin büyük bir çoğunluğu bizim hattımızdan değil; TEDAŞ'tan tarafımıza, Organize Sanayi Bölgesine getirilen hattan ötürüdür.

Yine merak ettiğim konulardan biri, TEDAŞ özelleştiği takdirde, OSB'lerin durumu ne olacak? Bu bağlamda da bilgi verebilirlerse sevinirim.

CENGİZ DİDİN- Hasan beyin bir sorusu vardı; ona cevap vereyim. "TEİAŞ'ın geçici trafo merkezinin yapıldığı yerde bağlantı hatları bitecek mi?" diye bir soru geldi. Bu, önemli bir soru. Bu soru için ayrıca teşekkür ederiz. TEDAŞ olarak biz, bu konuda gerekli teknik çalışmalarımızı yaptık ve bu konuda iki grup ihale yaptık. İki ihalemiz de sonuçlandı. Müteahhitleri bellidir. Sulama sezonundan önce bu hatlarımız bitecektir. Ayrıca, sadece bu hatlar değil, Kızıltepe'deki trafo merkezinden de çıkış yapacak hatlar yapıyoruz. Bunların da ihalesi yapılmış, müteahhitleri şu anda işbaşı yapmış durumda. Bunun dışında, KÖK binaları ihalelerimiz de var; onlar da yapılmış durumda. Bunların tamamı sulama sezonundan önce inşallah bitecektir. Biz, Temmuz 15 olarak öngörüyoruz. Bunların çoğu 3 km'lik, 5 km'lik, 10 km'lik kısa hatlar; yani bitecek.

Ömer beyin bir sorusu vardı. Biz, bu pilot uygulamayı başlatırken, işin gerçeği, bu çalışma tamamıyla Mardin TEDAŞ'ın teknik bir çalışmasıydı. TEDAŞ şartnamelerinde böyle bir uygulama şu anda yok. Bu konu hakkında TEDAŞ Genel Müdürlüğüne, EPDK'ya da sorulması için yazılar yazmış bulunmaktayız. Gelen cevaplar doğrultusunda çalışmalar yapılacaktır.

Mahir beyin bir sorusu vardı; ona cevap vereyim. "100 bin TL borcu varsa, 15 bin TL icra masrafı alınıyor" diye bir soru gelmişti. Evet, biz de TEDAŞ olarak bu konuda çok rahatsız bir durumdayız. Vatandaş, bu konuda haklı. 100 bin TL borcun varken ve bunun ismi de yapılandırmaysa, ekstra 15 bin TL nereden geliyor? Bu konu bizi biraz aşan bir durumdur, Maliye Bakanlığına bağlı olarak ortaya çıkmış bir durumdur. Bu konu hakkındaki yorumum budur. Biz de bu konudan rahatsızız. Çünkü vatandaş borcunu ödemeye gelince, böyle bir durumla karşılaştığı zaman, yüzde 60-70'i geri gidebiliyor.

CENGİZ DİDİN- "Sayaç sökülüyor, bir hafta sonra kaçak cezası yazılıyor" diye bir soru vardı. "TEDAŞ'ın, söktüğü sayaçın yerine tekrar yeni sayaç takması gerekir" diye bir durum söz konusuydu. Böyle bir şey yok. TEDAŞ, elinde sayaç varsa takar, yoksa da takmaz. Bu, şart değildir, takmak zorunda değildir. Eğer sayaç yoksa TEDAŞ'ın elinde, sayaç takmadığı zaman, Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde bu konuyla ilgili açıklamalar var; hesaplama yöntemleriyle ilgili, sayaçsız kaldığı dönemle ilgili eklenecek tahakkuklarla ilgili hesaplamalar var ve bu hesaplamalar da buna göre yapılıyor. Arkadaşımız, sayaç olmadığı için kaçak cezası yediğini söylemişti. Resmi olarak sökülemez sayaç, "Ben, sayacı alıp gidiyorum" diye bir şey olmaz. Sonuçta, oraya geldiği zaman resmi belgelerle işlem yapılır. Eğer elinde resmi bir belge varsa ve bundan dolayı kaçak cezası yemişe sayaç yok diye, itirazı halinde kesinlikle ve kesinlikle çözülecektir bu. Ben de Kaçak İtiraz Komisyonunda üyeyim. Anladığım kadarıyla arkadaşın ceza yediği şey şudur: Sayacı sökülmüştür, Sanayi Ticaret İl Müdürlüğüne test edilmek üzere gönderilmiştir ve sayaç testi sonucunda sayaca müdahale görüldüğünden dolayı kaçak cezası yemiştir. Yoksa sayaçsız olduğu için ceza yazılmamıştır.

MAHİR KARABOĞA- Savcılığa suç duyurusunda bulunuluyor.

CENGİZ DİDİN- Kaçak yediğiniz için mi?

MAHİR KARABOĞA- Kaçak elektrik tespit tutanağı düzenleniyor ve savcılığa veriliyor.

CENGİZ DİDİN- Eğer sayaç söküldükten bir hafta sonra ekip oraya geldiği zaman sayacı bulamazsa, sayaç yoksa, bu durumdan dolayı kesinlikle kaçak cezası yazamaz, yazarsa hata olur. İtiraz halinde bu düzeltilir. Düzeltildiği zaman da, eğer yanlışlıkla savcılığa gönderilmişse, tekrar geri çekilir.

MAHİR KARABOĞA- Tek bir kuyudan 13 defa kaçak elektrik tespit tutanağı düzenlenmiştir.

PANEL YÖNETİCİSİ- Karşılıklı konuşmaya dönüşmezse çok iyi olur.

CENGİZ DİDİN- Bu konu hakkında eğer itirazlarınız varsa, ayrıca Daireye de bekleriz. Tartışabiliriz bunları. Yani haklılık payınız varsa, mutlaka yardımcı oluruz. Çünkü amacımız hizmettir, yani hizmet etmek için maaş alıyoruz.

Selman beyin bir sorusu vardı uzaktan okuma çalışmasıyla ilgili, "Devam ediyor mu?" diye. Daha TEDAŞ'ın bu konuda bir şartnamesi bulunmadığı için, yaptığımız çalışmaya uyarlı bir şartnamesi bulunmadığı için, bu konuda teknik şartnamede sıkıntılar yaşıyoruz. Mardin merkez tarihi kentsel dönüşüm çalışması kapsamında yeraltına alma çalışmaları devam ediyor hızlı bir şekilde, havai hatlarımız yeraltına alınıyor. Şu anda çalışma Yukarı Mardin'de devam ediyor.

PANEL YÖNETİCİSİ- "Hayat standardını düşürüyor mu?" diye bir soru daha vardı.

CENGİZ DİDİN- Selman beyin ikinci bir sorusu daha vardı; ona da cevap vereyim isterseniz. Güneş enerjisiyle ilgili olarak, "Neden alternatif enerji olarak özellikle güneş enerjisini söylediniz?" diye sormuştu. Bilindiği üzere, Mardin ili Türkiye genelinde, Antalya ilinden sonra en çok güneş enerjisi alan bölgedir. Dolayısıyla, güneş enerjisinin çalışma prensibi de güneş ışınına dayalı olduğu için, o yüzden söyledik bunu.

PANEL YÖNETİCİSİ- Yaz aylarında, 6-8, hatta bazen 10 saate yakın kesintisiz kesintiler olduğuna ilişkin bir soru sorulmuştu.

CENGİZ DİDİN- "2010 yazında, yani geçen yaz sulama döneminde 6'şar saat, kimi yerlerde 8'er saat kesintiler yapılmıştı" diye bir soru gelmişti. Bu yaz devam edecek mi? Süleyman bey de sunumunda izah etti, ben de izah ettim. Geçenlerde, geçici indirici trafo merkezi yapılmıştı Alakuş yakınlarında. Demin de bahsettiğim gibi, dağıtım hatlarımız ihale edildi, sulama sezonundan önce bitecek. Bu çalışmaların tamamı, sırf bu kesintileri önlemek içindi. Bu çalışmalar bitince, bizim şu anki programımızda kesintiyle ilgili bir çalışma yok. Zaten yeterli enerjimiz varsa, kesinlikle elektriği kesmeyeceğiz, böyle bir program uygulamayacağız. Ama şu anki tahminim, büyük bir ihtimal olmayacağı yönünde.

PANEL YÖNETİCİSİ- "Pompaların ardı ardına nakil hattına ilaveleri yapılıyor. İlaveler yapılırken, abone kapasiteleri, abonelikleri veren kurum olarak dikkate alınmıyor mu? Bu konuda çiftçi mi suçlu, yoksa kurum mu suçlu?" diye sorulmuştu.

CENGİZ DİDİN- Tabii, vatandaşa talep ettiği enerjiyi sağlamak zorundayız, dağıtım şirketi olarak bunların önlemlerini almak durumundayız. Tabii, işin içerisinde gücümüzün yetmediği durumlar olabilir. Mesela, bir sonraki yılın çalışması için sürekli yatırım programına teklifte bulunuyoruz, yani talep edilen enerjiyi karşılamak için yatırım talebinde bulunuyoruz. Bunlar karşılandığı zaman, vatandaşa sağlıklı enerji verebiliyoruz. Tabii, çoğu zaman da karşılanmıyor, bürokratik engellerle karşılaşıyoruz. Bu tip nedenlerden dolayı, yeterli yatırımı yapamadığımızdan dolayı, daha doğrusu istediğimiz yatırımı yapamadığımızdan dolayı, hem vatandaşın enerjisini sağlıyoruz... Aslında bağlamamız lazım, çünkü o sisteme uyarlı altyapımız yok. Engel olmamız lazım, ama vatandaşa da elektrik vermek istiyoruz. Çünkü bir vatandaşa bir kuyunun maliyeti şu anda 100 bin TL'nin altında değildir. Vatandaş, o 100 bin TL'lik yatırımı yapacak ve gelip enerji talebinde bulunacak, biz "yok" diyeceğiz! Kesinlikle yanlış bir durum bu. Gidip zaten bir şekilde bağlantısını yapar vatandaş.

PANEL YÖNETİCİSİ- “Sulama pompaları için bir modülasyon çalışmanız var mı?” diye sorulmuştu.

CENGİZ DİDİN- Biliyorsunuz, Dicle EDAŞ, şu an itibarıyla ihalesi yapılmış, özelleşmiş durumda ve son bir-iki ay içerisinde devri gerçekleşecektir. Bu ihale kapsamında, ihale yapılırken, şartnamesinde şöyle bir özellik var: 2015 yılına kadar EPDK mevzuatlarına uyarlamak zorunda, uyacağı bazı kuralları vardır. Bunlardan bir tanesi SCADA sistemi, diğeri de 2015 yılına kadar uzaktan okuma sistemini geliştirmesi lazım bu ihaleyi alan firmanın. Dolayısıyla, şu an bizim İl Müdürlüğümüz olarak böyle bir çalışmamız yok. Zaten zaman da kalmadı. Buna cevap verecek olan kuruluş, ihaleyi alan yeni firma olacaktır. Bunu da 2015 yılına kadar zaten gerçekleştirmek mecburiyetinde.

CENGİZ DİDİN- Evet, doğrudur, Organize Sanayinin sorunları vardır. Bu hat bizimdir. Yalnız, hatta çalışmalarımız yok değil. Ensari bey, “TEDAŞ’ın böyle bir çalışması yok” dedi. Bu hattın yükü 15 megavatlardayken, buradan alabildiğimiz kadar yükü aldık, şu anda minimum seviyede ve ayrıca, Organize gibi önemli kuruluşlara anında ekip gönderip müdahale ediyoruz. Yani Organize, benimsemediğimiz bir kuruluş değildir kesinlikle, olmamıştır da zaten.

CENGİZ DİDİN- Bu sulama dönemlerinde yaşanan sorunlar, voltaj dalgalanmaları ve kapasite yetersizliği idi. Sunumda da biraz izah ettim. Buradaki ana amacımız, buradaki yükleri yarı yarıya veya daha fazla indirmek için, yatırım programlarına hat ilavesi için teklifte bulduk ve bunların bir kısmı karşılandı, şu anda ihalesi yapıldı. Önümde de şu anda bunun tablosu var; istediğiniz takdirde verebilirim. Bir sürü enerji nakil hattı, KÖK binası yatırım programlarımız var. Bunların hepsi ihale edilmiş, hepsi yapılacaktır; tabii, yeni ihaleyi alan firma farklı bir durumla karşımıza gelmezse. Sorularınız için teşekkür ederim.

SÜLEYMAN İLHAN- Sayın Cengiz Didin, “Dikmen için trafo istiyoruz” dediler. Bu talebini hemen Genel Müdürlüğe ileticeğiz pazartesi günü.

Sayın Abdullah Ensari bey, Organize Sanayinin sorunlarını söyledi, Mardin Çimentoyu söyledi, Gaziantep örneklerini söyledi. Gaziantep’teki iş adamları şunu söylüyor: TEİAŞ’a gidiyor, “Ben enerji istiyorum. Al sana yer, al sana para, bu işi yeter ki çöz” diyor. Maalesef siz, Organize olarak böyle bir örnek bize gelmediniz. Yeni bir hattımız sizin bahçenizin içinden geçiyor. Getirin paranızı -fazla para da değil- 4 milyon TL getirin, bu işi birlikte çözelim. Siz yapın, biz size her türlü teknik desteği verelim.

İletimde teknik kayıp bazı yıllarda yüzde 3’tür, bazı yıllarda yüzde 5’tir. İletimdeki kaybımız bellidir.

“Enerji sıkıntısı çektik. Yine dalgalanmalar olacak mı, kesintiler olacak mı?” diye soruldu. Tabii, geçen sene hakikaten sıkıntı çektiniz. O üzüntüyü biz de duyduk. Ama son 4 ay içinde 33 kilovoltluk kaynak olarak, 320 megavatlık bir ilavemiz var. 320 megavatlık bir kurulu güç, emre amadedir şu anda. Kapasitör grubumuz, dediğim gibi, 60 MVAR devreye girdi. Tabii, bunları besleyecek bir de oto trafo kurulu gücü, 100 MVAR da oradan getirdik. Bütün bu artışlar geçen seneki sıkıntıyı yaşamamak içindir. Ama biliyorsunuz, son yağışlar krizi öteledi. Umut ediyorum, tahminlerimize göre, tecrübelerimize göre, geçen seneki sıkıntıyı çekmeyeceğiz.

Sayın Salih Kaya, “TEDAŞ’ın güç talepleri yapılıyor mu?” diye sordu. Elbette. Biz, her yıl Ankara’da şebeke koordinasyon toplantıları yapıyoruz. Şu anda biz, TEİAŞ olarak, Mardin ilinin şu tarihteki, şu saatteki tüketimi nedir, onu biliyoruz, hepsi kayıt altına alındı. Bundan sonra daha bilimsel çalışmalar yapılacaktır. Talepler birebir örtüştüğü takdirde, gerek trafo değişikliği, gerek trafo merkezi hemen gündeme geliyor.

Musa Uçkan bey bir soru sormuştu. Bunu vatandaşa sordum. Bakıyorsunuz, yağmur yok, rüzgar yok, fider açıyor. “Birader, bu fideri niye açyorsun?” diye soruyorsunuz, “Tel kopmuş” diyor. “Niye kopmuş?” diyorsunuz, “Daha önce 4 kuyuydu, 40 kuyuyu bağladık, böyle oldu” diyor. Bunu söyleyen üreticidir, yani ben uydurmuyorum. Aşırı yüklerseniz, telin de bir canı var. O sınırı geçmemeniz gerekiyor. Kayıplar da gerilim düşümünü beraberinde getiriyor.

Kuraklıktan bahsettik. "Dünyanın hiçbir yerinde 450 metreden su çıkarılmıyor" dedi bir beyefendi. Dediğim gibi, TEİAŞ'ın danışmanı var; 50 yıllık Profesör Francesco Iliceto. Bu zat, hem Dünya Bankasının, hem Roma üniversitesinin önde gelen isimlerinden bir tanesidir. Biz, bu cümleyi ondan aldık, yani bizim uydurduğumuz bir cümle değil.

MUSA UÇKAN- Doğrudur, biz de bunu kabul ediyoruz.

SÜLEYMAN İLHAN- Biz, sorunun her yönünden baktık, kuraklık yönünden baktık, TEDAŞ'ı suçladık, kendimizi suçladık, tüketicisi suçladık. Amacımız nedir; sorunu masaya yatırmak, yani gizlemek değil.

PANEL YÖNETİCİSİ- "Dünyanın hiçbir yerinde 300-400 metre yeraltından sular çıkarılıp sulama yapılmıyor" denildi, ama dünyanın hiçbir yerinde de iki nehir arasındaki topraklar bu kadar parça parça yapılmadı. Evet, teyit ediyoruz, doğrudur; ama dünyanın hiçbir yerinde de iki büyük nehir arasındaki topraklar bu kadar parça parça edilmedi.

SÜLEYMAN İLHAN- Bunları Mardin'in sorunlarını dile getirmek için söylüyorum. Ben, konuya politik değil, teknik bir perspektiften bakmaya çalıştım.

Özcan bey, "Müşteri değil miyiz? Çimento Fabrikası niye özel beslendi?" gibi bir soru sordu. Diyarbakır ve Mardin'i kıyasladığımız zaman, Mardin'in tüketimi 4 milyar, Diyarbakır ilinin tüketimi de 4 milyar kilovat/saat. Diyarbakır ilinin tüketim profiline baktığımız zaman, en fazla enerjiyi kasım, aralık, ocak, şubat'ta çektiğini görüyoruz. Mardin iline baktığımız zaman -bu sene yağışlı geçtiği için söylemiyorum, bir evvelki yıllara göre konuşuyorum- en fazla elektrik tükettiği aylar, mayıs, haziran, temmuz, ağustos. Demek ki, bu aylarda Mardin'in ihtiyacı vardı, Diyarbakır'ın enerjiye fazla ihtiyacı yoktu. Mardin Çimentoyu ve barasını Diyarbakır sistemine aktarmakla, aslında Mardin ilinin yükünü hafiflettik. Şöyle düşünün: Organize, artı Mardin Çimento Fabrikası 40 megavat yük çekiyordu. Bu yükü Mardin sisteminden kopardık, Diyarbakır sistemine aktardık. Kimi dedi ki, "Enerjimiz çimentoya niye veriliyor?" Sizin enerjiniz Çimentoya verilmedi. Sistem uygundu, Mardin ilinin yükünü 40 MVAR azaltmak için Diyarbakır sistemine aktardık, aslında sistemi rahatlattık. Teknik yönden izahı budur. Çimentoyu söylerken, elbette Organizasyonu da düşünmemiz lazım, sizi de düşünmemiz lazım, Derik'teki Çimentoyu da düşünmemiz lazım. Biz herkesi düşünüyoruz. Ama TEİAŞ olarak bizim sizinle birebir sorunumuz yok. Benim müşterim TEDAŞ'tır. Ama biz, her konuya ilişkin de sorumluluk hissediyoruz. Elimizden bir şey gelirse, mutlaka yaparız.

Sanırım, bana gelen sorular bunlardı. Eğer atladığım bir soru varsa, cevaplamaya çalışayım.

SÜLEYMAN IRMAK- Bir arkadaşın şöyle bir sorusu oldu: "2008'de en şiddetli kuraklık yaşandı, 2010 yılında enerjide niye bu kadar sıkıntı yaşadık?" Ben kendi şahsı kanaatime göre şu şekilde görüyorum: Çiftçi, çok ciddi anlamda kuraklıktan etkilendiği için, artık kuyu açma miktarları arttı, enerji tüketimi arttı, belki elektrik sistemi yetmedi ve enerjideki yetersizlikten kaynaklanan şeyler oldu.

Bir arkadaşımız, "Bunları söylüyorsun da, çiftçinin suçu yok mudur?" dedi. Tabii ki, biz burada suç unsuru aramıyoruz. Bizim amacımız, bir sorun varsa, bu sorunun çözüm yöntemlerini aramak, bulmaktır. Ziraat mühendisleri olarak biz, salma sulamayı asla tercih etmiyoruz. Özellikle bizim bölgemiz gibi, yüksek, sıcak ve kurak bölgeler için, yaz ürünleri dediğimiz pamuk, mısır, domates, biber, patlıcan, sebze ve karpuz için, bir de meyve bahçeleri için en ideal sulama yöntemi damlama sulamadır. Her ne kadar Mesut bey kızsada da, biz damlama sulama deriz bir mühendis olarak. Bitkinin ihtiyaç duyduğu suyu planlı, kontrollü olarak veriyorsun; yani buharlaşmayı azaltıyorsun, bitkinin su ihtiyacını istediğim gibi ayarlayabiliyorsun. Yağmurlama sulamanın da gece saatlerinde olması arzulanır. 45-50 derece sıcaklıkta, saat 10.00-16.00 arasındaki saatlerde yağmurlama sulamanın yapılmasını pek arzu etmiyoruz. Salma sulama, bizim en son düşüneceğimiz bir sulama türüdür.

"Akçakale ve Harran'da çoraklaşma oldu" dedik. Bu konuda bir soru geldi. Tabii ki GAP, bölgesel kalkınma projesi. Kalkınma sadece tarımla değildir, sanayiyle de değildir; sosyal, ekonomik, kültürel kalkınmanın bütünlük içerisinde olması lazım. Hatta bu sosyal kalkınma içerisindeki planlamalarda ve bölgesel kalkınma içerisinde endemik bitkileri de korumak lazımdır, hayvan türlerini de korumak lazımdır; yani fauna ve florayı bir bütün olarak, yani bitki örtüsü ve hayvan popülasyonunu bir bütün olarak korumak, kollamak ve geliştirmek lazımdır. Buradaki insanların işgücünü geliştirmek lazımdır, eğitimlerini geliştirmek

lazım. Kadınların eğitimi olsun, çocukların eğitimi olsun, yetişkin insanların eğitimi olsun -bu, çiftçi eğitimi şeklinde olur, halk eğitimi şeklinde olur, okullardaki normal eğitimler olur- bölgenin ekonomik, kültürel, sosyal kalkınmanın bütünlüğü içerisinde olması lazım. Zaten onun için de GAP'a endeksli birçok şey kuruldu, çeşitli isimlerle kuruluşlar oluşturular.

Bu alkalileşme ya da halkın deyimiyle çoraklaşma nasıl önlenbilir? İşte, hata orada oldu. En büyük hata, GAP projesi hazırlanırken veya mastır planı hazırlanırken, en büyük sıkıntı orada oldu. Eğer 10 katlı bir ev düşünüyorsan, bunun zemin etüdünü yapman lazımdır, ona göre temel kurman lazımdır, ona göre demir ve beton. Bu bir grup işidir; yani inşaat mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi, jeoloji mühendisi, jeofizik mühendisi, hepsinin görüşlerini almak lazımdır. Su kültürünü almadan suyu akıtmak, aslında ihanettir. Yani kültürü almamışsın, su kullanımını öğretmemişsin... Bedirhan beyin bir kuşkusunu vardı; "Acaba bu suyu mu bize verecekler, tarlanın içerisinde akan ve tuzlu konsantrasyonu veya tuzlu su diye tabir ettiğimiz suyu mu acaba bize verecekler?" diye bir endişesi vardı. Böyle bir şeyin olacağına ihtimal vermiyorum, çünkü bizim suyumuz o ovaya varmadan önce gelecek. Tarla içi hizmetleri dediğimiz altyapı hazırlanmamış, su verilmiş. Su birikiyor, birikiyor, birikiyor, toprağı da kirlidir, buharlaşma da çok yüksektir, tabandaki su yukarıya doğru geliyor. Bu kadar tekniğe inmeye gerek yoktur. Suyu drene edemediğimiz, tahliye edemediğimiz için, boşaltmadığımız için, tarladan uzaklaştıramadığımız için, tarlanın içinde birikiyor, eriyen tuzlar içinde kalıyor ve alkalileşme ya da tuzlaşma dediğimiz olay ortaya çıkıyor. Aslında önce bunun altyapısını hazırlayacaklardı. Bu tarlanın içerisindeki suların drene edilmesi, tahliye edilmesi, başka yerlere akıtılması lazımdı ya da bu suları tuz konsantrasyonlarından arındırarak, ikinci kez kullanıma sunulması lazımdı. Bu şekilde olsaydı proje, daha makul olurdu. İnşallah, Mardin'de böyle bir şey yaşamayız, yani GAP projesi kapsamına girdiğimiz zaman.

Çiftçi bilinçlendirme diyoruz. Çeşitli kuruluşlar vardır. GAP Kalkınma İdaresi var, başkanı var, temsilcisi var. Mardin il müdürlüklerinde ve ilçe müdürlüklerinde çiftçi eğitimi şube müdürlükleri var. Bunların amacı, hedefi, çiftçi eğitmektir. Böyle bir talepleri olursa, Ziraat Mühendisleri Odası olarak bizim 250 tane üyemiz vardır; bu 250 üyemizin içerisinde çok kaliteli, kendi alanında etkin ve yetkin insanlar vardır. Sulamacımız vardır, toprakçımız vardır, bahçecimiz vardır; her alanda, kendi alanında yüksek lisans yapan, doktora yapan arkadaşlarımız vardır. Biz, onlara yardımcı oluruz. Su tüketimi konusunda, sulama konusunda, bitkilerin su tüketim katsayılarını hesaplayarak, en yüksek suyu hangi dönemde kullanacağını hesaplayarak verebiliriz. Doğrudur, çiftçi, suyu bilinçsiz kullanıyor büyük oranda. Çünkü bitkinin hangi döneminde, hangi fenolojide, ne kadar suya ihtiyacı vardır, bunları çok iyi hesaplayıp, kontrollü vermek lazımdır.

SALONDAN- Süleyman beye bir ilave yapabilir miyim? Süleyman bey, son 3 yıldır bizim tarımsal sulamayla ilgili abone artışımız 1200 küsur civarındadır ve bunları ortalama 160 KWA'dan hesaplırsak, 200 megavata yakın bir yük artışı olmuştur. Yani bir etken de budur.

SÜLEYMAN IRMAK- Benim son görev yerim Mardin'dir, son 8 yıllık hizmetimi Mardin'de geçirdim. Mardin çiftçisini, Kızıltepe'yi, Derik'i, Nusaybin'i çok iyi biliyorum. Daha önce merkez Gölü köyümüzde hiç kuyu yoktu, üç-beş taneydi, şimdi 100'ü bile buldu. Gölü bölgesinde 40 bin dönüm tarım arazisi vardır. Onun gibi birçok yer var.

BİLAL GÜMÜŞ- Teşekkür ederim.

Temel sorunun sulama sistemlerinden kaynaklandığı aslında açık bir gerçek. Fakat burada iki büyük eksikliğimiz var; birincisi, maalesef, uygun tekniklerle sulama yapmıyoruz zaten. İkincisi de, çok derin kuyulardan elektrik enerjisiyle sulama yapmak mantıklı bir çözüm değil. Bir çiftçi arkadaşımız dedi ki, "Ben, 150 dekar araziye 95 kilovatlık bir pompayla 84 bin lira enerji bedeli ödüyorum." O arkadaşımız, o araziden elde ettiği üründen ne kadar para kazanabiliyor? Bunu bir oranladığımız zaman, herhalde yüzde 75'ine filan denk geliyor veya daha da kötü bir durum. Demek ki bu, mantıklı bir şey değil. Yani bu işin mantığını bulmamız gerekiyor. Bu, nasıl olacak; bir kere, uygun sulama sistemlerini kurmakla, yani GAP'ın vesairesinin sulama sistemlerini kurmakla mümkün.

Çok basit bir hesap yaptım. 1,5 milyar kilovat/saat enerjiyi tasarruf edersek -ki, sulama yapmazsak, bunu tasarruf etmemiz çok kolay, hatta 2-3 milyar kilovat/saate bile çıkabilir- yılda 375 milyon TL'lik bir kaynak ortaya çıkıyor. Yani aslında devlet, yılda 375 milyon TL'yi TEİAŞ'a, TEDAŞ'a verse, "Al, bu, senin yatırım finansmanıdır" dese veya bu 375 milyonu sulama kanallarına verse, zaten sorun ortadan kalkacak.

Çiftçilere son bir tavsiyem de, her ne kadar 450-500 metreden su çıkararak sulama yapmayı tavsiye etmesek de, o kadar para harcıyorlar, birazcık daha versinler, bir 7-8 bin dolar daha para versinler, bir motor sürücüsü alsınlar. Böylece, hem dalgıç pompalarını korurlar, hem yüzde 25 enerji tasarruf ederler -bir yılda parasını çıkarır bu sistem- hem de arızalanma noktası daha az olur ve sisteme de daha az problem yansır. Çünkü kalkış sırasında çok büyük bir güç çekiyor motorlar ve bu motorların bir anda devreye girmesiyle, kendi güçlerinin 6-7 katı gücü bir anda devreye girmesiyle, bütün sistemde bozucu bir etkiye neden oluyor. Yani teknik olarak bunun problemi bu. Dolayısıyla, çiftçilerimiz bu önlemi alırlarsa, kendileri de rahat ederler, hem daha az enerji parası öderler, hem de sisteme daha az zarar verdikleri için arıza oranları azalır.

Güneş enerjisiyle ilgili bir durum vardı. Bu sulama tekniğiyle güneş enerjisinden yararlanmak mümkün değil. Yani 100 kilovatlık bir güneş enerjisi sistemi kurmak ekonomik değil, mümkün de değil. Yani o kadar güneş panelini tarlanıza koyarsanız, tarlanızın herhalde bir yüzde 20'si filan güneş paneliyle donanmış olur. Nasıl ekonomik olur; damlama sulama sistemlerini kullanırsanız, 5-10 kilovata düşerseniz, o zaman bu sistemleri kurabilirsiniz, enerji bedeli de ödemezsiniz o zaman. Tabii, eğer 17-18 km'lik enerji iletim hatlarını kuruyorsanız, bu sistemler sanıldığından çok daha ucuza mal olur, paralarını 2-3 yılda çıkarırlar; eğer o kadar uzun iletim hatları kuruluyorsa. Onu da öz önüne almak gerek.

Kaçak enerjiyle ilgili yoğun eleştirilen durumlar var. Tabii, kaçak enerjide halkı suçlamak da bizim açımızdan çok doğru değil; çünkü kaçak enerji kullanımının çok yönlü parametreleri var. Bu, sosyal, ekonomik, hukuki boyutları olan bir durum. Biz, hep şu gözle baktık: Bazı insanlar için, elinde olanakları olmayan insanlar için, elektrik enerjisi, ulaşılabilen en kolay noktadır. Yani bu insanın tüp olmaya parası yetmeyebilir, ama evinde bir elektrik enerjisi olabilir, onu kullanmak zorunda kalabilir. Dolayısıyla, bu yoksul insanlarımıza ya da yeteri kadar para kazanamayan insanlara 2005 yılında, yeşil sayaç projesi adı altında, aylık belirli bir miktar elektrik enerjisinin ücretsiz verilmesini önerdik. Böylelikle, insanları kaçak enerjiden, yani usulsüz kullanımdan uzaklaştırmayı önerdik. Bunun bedelleri de çok fazla değil, yani gerçekten ihtiyacı olan insanlara bedelsiz enerji vermek çok maliyetli bir iş değil. Böylelikle, en azından bu insanları suçlu durumuna, hırsız durumuna düşmekten kurtarmış oluruz. Tabii ki, sırf parasını ödememek için kayıp-kaçak enerji kullanmanın da karşısındayız, bunun yanında da olamayız. Bu konuda bir af çıkarılması önerisi geldi. Bu da mantıklı bir yaklaşım. Çünkü biraz önce de bahsedildiği gibi, sayaç çıkarıldığı halde, sonra gelip kaçak elektrik kullanım tespit tutanağı tutulması gibi örnekler var. Yani mevzuattan dolayı, uygulamalardan dolayı çok problemliler davalar, olaylar söz konusu. Dolayısıyla, bu konuda da bir affın çıkarılması vatandaşlarımız açısından faydalı olur diye düşünüyoruz.

GAP'ın mastır proje olduğu belirtildi. Evet, bu da doğru; ancak, maalesef, hiçbir zaman uygulama olarak bir mastır proje olarak uygulanamadı, sadece belirli parçaları olan bir proje olarak kullanıldı. Biz, Elektrik Mühendisleri Odası olarak hep şunu savunduk: Elektrik enerjisi kullanmak bir kamusal haktır, yani her bireyin kamusal bir hakkıdır. Dolayısıyla, bu hakka göre davranılması gerekir. Kamusal bir hak olduğu için de, elektrik sistemlerinde özelleştirmelere de bu nedenle karşıyız. Çünkü bunun para kazanılan bir meta olmaktan ziyade, bir kamusal hak olduğu bilincine varılması gerekir. Bir de rekabet edilecek bir piyasa değildir; yani sizin evinize birden fazla hat gelemes, bir tane hat gelir, dolayısıyla bir kişiye özelleştirilir ve o kişiye mahkum kalırsınız. O nedenle, özelleştirilmesini çok doğru bulmuyoruz. Her ne kadar elektrik enerjisi kullanmak kamusal hak olsa da, kişilerin de bunu bilinçli kullanmaları gerektiğini unutmamaları gerekiyor. Yani ben, parasını ödüyorum diye istediğim kadar enerji kullanma hakkına da sahip değilim, çünkü bu enerji üretiminin bir bedeli var; bir gözükken bedeli var, bir de gözükmeyen bedeli var, doğaya ödenen bir bedel var, yaşama ödenen bir bedel var. Dolayısıyla, "Ben, parasını ödüyorum, istediğim kadar elektrik enerjisi kullanırım" demek de doğru değildir. Bilinçli olarak, sadece ihtiyacı olduğu kadar enerji kullanmak en doğru çözümdür diye düşünüyorum.

İDRİS EKMEN- Ben, çok fazla vaktinizi almayacağım. Uzun bir program oldu, iyi bir program oldu diye tahmin ediyorum. Hem panelistlerin katılımı, hem salonun katılımı oldukça iyiydi. Ama bitişe doğru, salonun katılımında ciddi bir azalma da, yorgunluk da söz konusu. Süremizi de epey bir aştık sanırım.

Sadece iki tane şeyi vurgulamak istiyorum. Bir, Elektrik Mühendisleri Odası, halktan yana, halk için çaba gösteren bir yapıdır. Dolayısıyla, halkın temsilcilerinden birisi Elektrik Mühendisleri Odasının kendisidir. Bu paneli de, halkın sorunlarını burada gündeme getirebilmek adına düzenleme ihtiyacı içerisinde olmuştur. Kurumlarımızdan temsilcilerin de sorunları olan insanlarla bir araya getirilerek, tam da bu noktada çözüm önerilerinin karşılıklı tartışılmasını sağlamak adına burada bulunmaları dolayısıyla kendilerine de teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Tek bir husus, Nusaybin Belediye Başkanı belki Kürtçe konuşurken çok fazla dikkat çekmedi; Valinin, "Kaçak elektrik kullanıyorsunuz diye size hizmeti gündemimizden düşürdük" gibi bir yaklaşımı oldu. Bizim varlık gerekçelerimizden biridir; uzun yıllardır bu anlayışlara karşı çok ciddi mücadele ediyoruz. Siz, eğer kamusal hizmet üreten bir yapıysanız ve o yapının başında bulunan bürokratlardan biriyseniz, bu lafı söylemeye kesinlikle ve kesinlikle hakkınız söz konusu olamaz. Bu tür değerlendirmeler, halk için var olduğu iddia edilen kurumların aslında halk için olup olmadığını da sorgulamak açısından oldukça önemli değerlendirmelerdir diye tespit etmek gerekiyor. Bu boyutuyla, TEDAŞ için de, eksenine -aslında Cengiz beyden kaynaklı olmadığını çok iyi biliyorum; TEDAŞ da piyasalaştırılmaya açılan bir kurum, hizmetten çok kâr etmek amacıyla organize edilmiş bir kurum olduğu için böyle bir yönelim söz konusu oluyor- kaçakla mücadele, tahakkuk tahsilatı değil; halkın daha kaliteli hizmet almasını, daha kaliteli elektrik hizmeti almasını koyabileceği günleri keşke hep beraber yaratabilsek. Ama bunun için de mücadele etmek gerekiyor, bunun için de hep birlikte çaba göstermek gerekiyor.

Önümüzdeki dönemlerin, hem elektrik anlamında karanlığı açacağımız, hem de demokratik standartlar anlamında karanlıkları açacağımız dönemler olması ve bu dönemleri açacak yolda da hep beraber mücadele etmemiz dileğiyle hepimize EMO Diyarbakır Şubesi adına saygılarımı sunuyorum, teşekkür ediyorum.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

II. OTURUM | ŞANLIURFA

ALİ PESEN (EMO Şanlıurfa İl Temsilcisi)

Değerli basın mensupları, sayın meslektaşlarım, değerli katılımcılar; 2011 Şanlıurfa Enerji Forumuna katıldığınızdan dolayı sizlere teşekkür ederim.

Bilindiği üzere, enerji, hayatımızı devam ettirmemiz için gerekli temel unsurlardan biridir. Elektrik enerjisi, insanoğlu tarafından sürekli kullanılan, istenildiği gibi depolanamayan, kullanım öncesi kalite seviyesi güvence altına alınamayan bir uygarlık aracıdır.

Yakın gelecekte fosil yakıtların tükenerek olması, elektrik enerjisi üretiminde yaşanan çevresel sorunlar, elektrik enerjisine olan talebin sürekli artması, bununla ilgili araştırmaların ve tartışmaların yoğun olarak yapılmasına neden olacaktır.

Bu tartışmaları Şubemiz sınırları içerisinde bulunan illere yaymak, bu illerin elektrik enerjisi üretim ve tüketim potansiyellerini ortaya koymak, mevcut sorunları irdelemek, sorunlara çözüm önerileri getirebilmek ve ülkeye yönelik enerji politikalarını oluşturabilmek amacıyla yerel enerji forumları düzenlenmektedir.

Şanlıurfa Enerji Forumunun başarılı ve verimli geçmesi dileklerle, bütün katılımcıları saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

İDRİS EKMEN (EMO Diyarbakır Şube Yönetim Kurulu Başkanı)

Saygıdeğer katılımcılar, saygıdeğer misafirler, basınımızın değerli emekçileri; hepinizi Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi adına saygıyla selamlıyorum.

Konuşmamın başında ben de Hasan Balıkçı için, onu anmak adına birkaç söz söylemek istiyorum.

Öyle tahmin ediyorum ki, 2002 yılında öldürülmüş olmasaydı, belki bugün elektrik sektöründeki bir bürokrat olarak ya da EMO'yu temsilen Enerji Forumumuzun Urfa'daki bu ayağına katılıp, bizimle birlikte olacaktı, görüşlerini paylaşacaktı. Ama o yalnız değil, aramızda; bizi de hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Bugünkü etkinliği ona adanmış olmaktan onur duyduğumuzu ifade etmek istiyorum. Onun soluduğu havayı, onun çalıştığı ortamı paylaşarak soluduğum için de duyduğum gururu, onuru sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu vesileyle de kendisini bir kez daha anmak istiyorum. Anısı mücadelemize ve yolumuza her zaman ışık tutmaya devam edecek.

Saygıdeğer katılımcılar; biz, Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi olarak, 20-21 Ekim 2011 tarihlerinde, Diyarbakır'da, Mezopotamya Enerji Forumunu düzenleyeceğiz. Mezopotamya Enerji Forumunu düzenlerken, öncesinde yerelerde, Şubemize bağlı birimlerde yerel enerji forumları düzenleyerek, bölgenin tamamının fotoğrafını çekmek gibi bir çaba içerisinde olduk, oluyoruz. Bu çerçevede ilk olarak 17 Aralık 2010 tarihinde Elazığ, Malatya, Bingöl, Tunceli İlleri Enerji Forumunu gerçekleştirdik. Sonra 26 Mart 2011 tarihinde Batman, Siirt, Şırnak İlleri Enerji Forumunu gerçekleştirdik. Mardin, Şanlıurfa İlleri Enerji Forumunun bugün Şanlıurfa ayağını da tamamlıyoruz. Dün de Mardin'deydik. Aslında hem tarihi, hem kültürel dokusuyla, yapısıyla, çok dinli, çok dilli, çok kültürlü yapısıyla bu coğrafyanın çeşitli illerindeki enerjiyle alakalı sorunlar birbirine epey benziyor. Tüm bunların ayrı ayrı değerlendirilip, hem sorunların ortaya konulduğu, hem de geleceğe ilişkin projeksiyonların, çözümlerinin değerlendirildiği, buradan sonuçlar üretildiği ve bu sonuçların da hem kamuoyuyla, hem de meslektaşlarımızla paylaşıldığı bir çalışmayı önümüze koyduk.

Buradan sonra bir diğer yerel enerji forumunu da Van'da düzenleyeceğiz. Daha çok Doğu Anadolu Bölgesini kapsamak üzere Van Enerji Forumunu düzenleyeceğiz. Onun sonrasında da bahsettiğim Diyarbakır'daki etkinliğin hazırlık çalışmalarını da tamamlamış olacağız ve Diyarbakır'da, Mezopotamya Enerji Forumunu düzenleyeceğiz. Ama ifade ettiğim gibi, bugün burada Urfa'nın enerji problemlerini ve çözüm önerilerini dile getirip, enerji politikalarının bu kenti etkileme düzeyini tartışacağız. Burayı öyle bir platforma çevirmek istiyoruz. Katılımcılarımız panel sırasında görüşlerini paylaşacaklar, sonrasında da salondakilerle bir tartışma ortamı sağlanarak, buradan ciddi sonuçlar üretebilme şansımız olacak.

Enerji denilince, günlük yaşantımızın en vazgeçilmez ihtiyaçlarından birinden bahsediyoruz. Modern çağın yaşamı kolaylaştıran en önemli aracı haline gelen enerjiye erişim bizim açımızdan bir insan hakkıdır. Aynı zamanda bu hakkın kullanılmasının sağlanması da kamusal bir sorumluluk alanıdır. Ama bugün baktığımızda, enerji, emperyalist-kapitalist düzenin sürdürücüleri açısından, kendi egemenliklerini devam ettirmelerinin en temel nesnesi haline gelmiş bulunmaktadır.

Enerji, barışçıl bir dünyada, barışçıl amaçlarla insanlığın hizmetine sunulan bir uygarlık aracı olarak kullanılabilir. Buradan bu tespiti yapmayı oldukça önemli görüyoruz.

Yenilenebilir, temiz, ucuz teknolojilere dayalı enerji üretim yöntemleri dururken, küresel iklim değişikliği felaketine kapı aralamak pahasına fosil yakıtlarda ısrar etmek; Fukuşima'dan ders çıkarmak varken, nükleer silahlara sahip olmak gibi

bir sevdayla nükleer enerjide inat etmek; yaratacağı insani, doğal, tarihi tahribatlar değerlendirilmeden büyük barajlar inşa etmek, sürdürülebilir bir yaşamı tehdit etmektedir.

Bizler, halktan yana bakış açımızla, enerji alanının insanlığı tehdit eden değil, insanlığın refahına hizmet eden bir alan olması için çaba sarf ediyoruz.

Saygıdeğer katılımcılar; enerji üretmek adına yapılan büyük barajlar artık sorgulanmaya başlamıştır. Enerji, insanlık için gereklidir; ancak, enerji üretirken ortaya çıkan maliyetlerin, üretilen enerjiyle karşılanabilecek maliyetler olması oldukça önemli bir kriter olarak karşımızda durmaktadır. Bu coğrafyadaki insanlarımız yakından bilir, Zeugma artık suların altında ve tarihe gömülmüş durumdadır. Ama herkes bilsin ki, tarih ve insanlık, bu tür tarih katliamlarının altına imza atanlardan bir gün mutlaka hesap soracaktır.

Dün Zeugma Antik Kentinin başına getirilenler, bugün Alliaonis'in, İközdere'nin, Fırtına Vadisi'nin, Hasankeyf'in ve daha birçok yerin başına getirilmeye çalışılmaktadır. Enerji ihtiyacı ortaya konarak yapılmaya çalışılan bu tür özellikle tartışmalı barajların da asıl hedefinin enerji üretmek olmadığı artık ayan beyan açığa çıkmış bulunmaktadır.

Kürt siyasetçilerin yargılandığı meşhur KCK davasının iddianameleri açıklandıktan sonra herkes anladı ki, İlisu Barajı, MGK toplantılarında alınan kararlar üzerine yapımına karar verilen bir baraj ve sözüm ona enerji üretmek, ama asıl olarak güvenlik ve suya hakimiyet politikalarının gereklerine yerine getirmek amacıyla yapım süreci işletilen bir baraj ve bu baraja karşı çıkanların da neredeyse tamamı fişlenip damgalanmak gibi bir süreçle karşı karşıya kaldılar.

Ama biz şunu söylüyoruz: İlisu Barajı, Hasankeyf ve çevresindeki yüzlerce höyükle birlikte, uygarlığın, medeniyetin doğuşuna beşiklik eden bir alanı sular altında bırakacak bir baraj. Resmi rakamlar 55 bin diyor, çeşitli araştırmalar 80 binden bahsediyor; 80 bin civarında insanın yerinden yurdundan göç etmesine neden olacak bir baraj. Doğal dengeyi oldukça ciddi bir şekilde etkileyecek, bozacak bir baraj. Sulamadan bahsedeceğimiz bugün. Binlerce hektar sulanabilir tarım arazisini, verimli araziye sular altına gömecek bir baraj ve Türkiye'nin en büyük barajı olan Atatürk Barajı kadar bir alanı sular altında bırakacak olmasına rağmen, Keban'la aynı güce sahip bu barajın Keban'ın yarısı kadar elektrik üreteceğini söylüyorlar. Dolayısıyla, teknik olarak verimsiz sınıfına giren bir barajdır. Bu kadar maliyet böyle verimsiz bir baraj için göze alınıyor.

Eğer gerçek amaç enerji ve enerjiye olan ihtiyaçsa, iki konudan bahsedeceğim arkadaşlar. Birincisi, kalkınma politikalarının nasıl dizayn edildiğiyle alakalı.

Eğer gelişmiş dünyanın ağır sanayiden vazgeçtiği, bilişim teknolojilerine yöneldiği bir dönemde siz hâlâ ağır sanayi hamlesi yapmakla uğraşıyorsanız, doğaldır ki çok ciddi bir enerji ihtiyacı içerisinde olursunuz ve ne kadar üretirseniz üretin, ihtiyaç duyduğunuz bu enerjiyi karşılayamazsınız. Maalesef, bu teknolojiler bugün gelişmiş ülkeler tarafından terk ediliyor; ama çimento sektörü gibi, demir-çelik sektörü gibi terk edilen kirliliği teknolojiler bizim gibi gelişmekte olan ülkelere, üçüncü dünya ülkelerine ihraç ediliyor. Bu sektörlerde lider olduğumuzla övünüyoruz; ama bu sektörlerde üretimi artık sadece bizim gibi gelişmekte olan ülkeler yapıyor. Gelişmiş ülkeler bu tip şeylerle artık ilgilenmiyor; daha çok, biz nasıl enerjiden tasarruf ederiz diye hesaplar yapıyorlar.

Bir diğeri de, demin de ifade ettim, burada da bugün ciddi bir şekilde muhtemelen konuşulacak; şayet tarımsal sulamada elektrik kullanımının önüne geçerseniz, çiftçinizi ve halkı, özellikle yöre halkını bu dertten kurtarırsanız, öyle tahmin ediyorum ki, ne İlisu'ya, ne nükleer santral yapımına çok fazla ihtiyacınız kalmayacaktır.

Saygıdeğer katılımcılar; tarımsal sulama yapılan bütün alanlar sıkıntılı alanlar. Tabii ki bizim Forumumuzun alanını teşkil eden Mardin, Şanlıurfa illeri de bu anlamda elektrikle sulamanın yapıldığı alanlar olduğu için çok ciddi dezavantajlar yaşamakta.

Elektrik enerjisiyle sondaj yöntemiyle kuyulardan su çekerek sulama yapmak, maalesef, bölge çiftçisinin kaderi haline gelmiştir. Sulama zamanlarında binlerce pompanın aynı anda devreye girip çıkmasıyla oluşan teknik problemler, ortaya çıkan talebi karşılamakta zorlanan kaynak ve şebeke sıkıntıları, çiftçimizin kâbusu haline gelmiştir. Sulama zamanlarında sağlıklı ve kesintisiz enerji alamadıkları için üretim kaybı yaşayan çiftçilerimiz her sene isyan etme noktasına

gelmektedirler. Bu sıkıntıların giderilmesi için yürütülen çabalar ise maalesef yetersiz kalmakta, çiftçimizin mağduriyeti giderilememektedir.

Bununla birlikte ortaya çıkan bir başka maliyet ise ekonomik maliyettir. Dünyanın en pahalı elektriğini kullanan ülkelerin başında gelen bu ülkede, çiftçiye, "Sulamayı elektrikle kuyudan su çekerek yap" demek, cebindeki paraya göz koymaktan başka bir anlama gelmemektedir. Nitekim, çiftçi, elektrik borcunu ödemek zorunda kaldığı zaman, ödeyeceğim diye çırpınırken birçok yaşamsal ihtiyacından da fedakarlık yapmak zorunda kalmaktadır.

Yine bu tarz bir sulama kültürünün getirdiği sulama anlayışı, maalesef, topraklarımızın çoraklaşmasına, yeraltındaki suların çekilmesine, dünyanın en verimli topraklarının artık toprak olma vasfını yitirmeye karşı karşıya bırakılmasına neden olmaktadır.

Bize göre, birtakım teknik çalışmalar yapılabilir olmakla birlikte, sorunun en etkili ve kalıcı çözümü sulama kanallarının yapılmasıdır.

Maalesef, bölgenin makûs talihini değiştirmek iddiasıyla hazırlanan Güneydoğu Anadolu Projesi sağlıklı bir şekilde gelişmemiştir. Türkiye'nin batısındaki ihtiyacı gidermek üzere enerji projelerine ağırlık verilmiş, bölgenin ihtiyacını karşılayacak olan sulama projeleri görmezden gelinmiştir. Enerjide gerçekleşme oranı yüzde 85 olan GAP'ın sulamadaki gerçekleşme oranı yüzde 15'ler civarındadır. En son AKP Hükümeti tarafından 2008 yılında açıklanan GAP Eylem Planında, 2012'ye kadar sulama kanallarının çok büyük oranda tamamlanacağı belirtilmiştir. Sayın Başbakan da bugün burada, umarım sesimiz ona bir şekilde ulaşır. 2012'ye çok az bir zamanın kaldığı bugün, maalesef, sulama kanalları hâlâ bitirilememiş, bu konuda ne bir siyasi irade, ne de bir ekonomik kaynak ortaya çıkarılmamıştır.

20-30 yıl önce yapımına başlanan kanalların daha sonu gelmeden, başlanan kısımları ekonomik ömürlerini tamamlamış, çürümeye başlamıştır. Halbuki sulama kanallarının bitirilmesiyle bölge çiftçisi rahat bir nefes alacak, sulamasını ekonomik ve sağlıklı bir şekilde yapabilecektir.

Biz buradan Hükümete seslenmeyi bir görev biliyoruz: Çiftçimiz eziyet çekiyor, çile çekiyor, kan ağlıyor. Sulama dönemlerinde ortaya çıkan elektrik ihtiyacı diğer tüketicileri de olumsuz etkiliyor. Bu sorunu çözmek için artık elinizi taşın altına koymanızı bekliyoruz; verdiğiniz sözü tutmanızı, sulama kanallarını tamamlamanızı, tamamlanan kanallardan ise çiftçiye suyun ucuz bir şekilde vermenizi bekliyoruz. 2012'ye çok az bir zamanın kaldığı bugünlerde ortaya koyacağınız iradeyle, bir sonraki yıl GAP kapsamında sulanan bütün tarımsal alanların sulamalarının kanallar vasıtasıyla yapılacağını açıklamanızı ve bunun gereğini hayata geçirmenizi, kanalların yap-işlet-devret yöntemiyle değil, DSİ eliyle yapılacağını açıklamanızı bekliyoruz. Şayet bunu yapmazsanız, siz de, bugüne kadar GAP'ı Kürt sorununda kendine bir oyuncak olarak kullanmaya çalışan, ama bunu da beceremeyen diğer iktidarlardan bir farka sahip olmayacaksınız.

Bilinmeli ki, AKP'nin açıkladığı bu paketten önceki 16 paket ve bugün ortaya konulan bu paket, yani toplam 17 paket Kürt sorununu çözmemiştir, çözemeyecektir. Çünkü Kürt sorunu ekonomik ya da güvenlik temelli bir sorun değildir. Siyasal, sosyal, kültürel yönleri olan bu sorunun çözümü de bu boyutlarıyla değerlendirilmek durumundadır.

Geçtiğimiz hafta içerisinde Şırnak'ın Uludere ilçesinde yaşanan, oldukça dramatik görüntülerle karşımıza çıkan, hepimizin tanıklık ettiği süreç aslında nereye geldiğimizi de bir biçimiyle özetlemektedir.

İnsanlarımız artık hor görülme, yok sayılma, baskıya maruz kalmak istemiyorlar. Artık evlatlarının ölüsüne değil, dirisine sarılmak istiyorlar. Özgürlük istiyorlar, barış istiyor ve bunun için mayın tarlalarında yürümeyi, ölümü bile göze alıyorlar.

Oldukça trajik sonuçlarını yaşamımızın her alanında olanca ağırlığıyla hissettiğimiz Kürt sorununun çözümü, özgürlüklerin ve demokratik standartların geliştirilmesiyle mümkün olacaktır.

Sayın Cemil Çiçek, 1 trilyon dolara varan bir maliyetten bahsediyor. Çatışmalı süreçlere değil, bu ülkenin refahına

aktarıldığında bu paranın nasıl bir kalkınmaya hizmet edeceğini düşündüğümüz zaman; yerinden yurdundan, köylerinden koparılan insanların yaşadığı yoksulluğun aslında yaşanmamış olabileceğini düşündüğümüz zaman; köylerin boşaltılmasıyla, yaylaların yasaklanmasıyla et ithal eden bir ülke haline geldiğimizi düşündüğümüz zaman; faili meçhullere kurban giden 17 bin canımızı düşündüğümüz zaman, çatışmalarda yaşamını yitiren 40 bin insanımızı düşündüğümüz zaman, bu sorunun artık şiddet yöntemleriyle çözülmeyeceğini anladığımız zamandır. Dolayısıyla, Kürt sorunu, barışçıl, demokratik yol ve yöntemlerle; bir arada, eşit, özgür, kardeşçe yaşamın tesis edilmesiyle çözülebilecek, çözülmesi gereken bir sorundur.

Bu itibarla sözlerime son verirken, barışçıl bir dünyada, insanıyla, doğasıyla, tarihiyle, çevresiyle barışık bir ülke ve yarınlar özlemiyle sizleri selamlıyor; Forumun düzenlenmesinde emeği geçen, başta İl Temsilcimiz ve çalışanlarımız olmak üzere, Mezopotamya Enerji Forumu Düzenleme Kurulu üyelerine, Yürütme Kurulu üyelerine teşekkürlerimi sunuyorum. Başarılı bir forum olması dileklerimle, hepinize tekrar saygılar sunuyorum.

II. OTURUM | ŞANLIURFA

ŞANLIURFA İLİ ENERJİ SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Panel Yöneticisi

Tarık ÖDEN (EMO Bilişim Komisyonu Başkanı)

- BİLAL GÜMÜŞ (EMO Diyarbakır Şubesi)
- BEYHAN POLAT (TEİAŞ 12. İletim Tesis ve İşletme Grup Müdürlüğü Şanlıurfa İşletme Bakım Müdürü)
- Yrd. Doç. Dr. AZMİ AKTACIR (Harran Üniversitesi Güneş Enerjisi Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı)
- MEHMET NURİ ALTIN (Şanlıurfa OSB Müdürü)
- MUHAMMED ALİ TEL (Tatarhöyük Sulama Birliği Temsilcisi)

ELEKTRİK İLETİM ALTYAPISI, İŞLETME SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Beyhan POLAT (TEİAŞ 12. İletim Tesis ve İşletme Grup Müdürlüğü Şanlıurfa İşletme Bakım Müdürü)

Ben de, Başkanımın ifade ettiği gibi, çok fazla uzatmadan, bu panelin daha çok tartışma ortamında, karşılıklı konuşma ortamında geçen bir panel olmasını istiyorum. Bu temenniyle, sunumumu kısa tutacağım.

Ben, TEİAŞ'a bağlı Şanlıurfa İşletme Bakım Müdürü olarak görev yapmaktayım. Grup Müdürlüğümüz Gaziantep'te. Gaziantep Grup Müdürlüğüne bağlı olarak çalışıyoruz. Grup Müdürlüğümüzün merkezi Gaziantep olmak üzere, Kahramanmaraş, Kilis ve Şanlıurfa illerinin 380 ve 154 kilovolt enerji iletim hattı ve trafo merkezlerinin işletme ve bakım hizmetlerini yürütmekteyiz. Şanlıurfa ili sınırları içerisinde 22 tane trafo merkezimiz mevcut. Bunların 4 tanesi 380 kilovoltluk trafo merkezi, diğer 18 tanesi 154 kilovoltluk trafo merkezi. Bu merkezlerimizde toplam kurulu gücümüz 4235 MWA. Aynı şekilde, Şanlıurfa ili sınırları içerisindeki iletim hatlarımız 380 ve 154 kilovolt olarak toplamda 1424 kilometredir.

İlimizde şu anda mevcut 3 adet hidroelektrik santrali. Herkesin de bildiği Atatürk HES 2400 MWA kapasitede. Birecik HES 672 MWA kapasitede. Şanlıurfa'da bir de 380 kilovoltluk Şanlıurfa İl Trafo Merkezimizin hemen yanında, kanal üzerine kurulu 52 MWA'lık bir HES'imiz daha var. Toplamda 3124 MWA'lık bir kapasitemiz var. Ayrıca şu anda tesisi devam eden birisi 270 megavat gücünde, birisi de 144 megavat gücünde iki tane doğalgaz santralimiz var. 270 megavatlık olan santralimiz yarı kapasiteyle çok yakında sisteme girecek.

Şanlıurfa olarak, Türkiye'de sayılı bir tüketime sahibiz. Bu kadar tüketim tarımsal sulamadan kaynaklı olduğu için bize normal geliyor; ama batıdaki bir ille kıyasladığımızda, çok yüksek bir rakama sahibiz. 2009 yılı içerisinde 5 milyon 564 bin kilovat/saat, 2010 yılı içerisinde 5 milyon 220 bin kilovat/saatlik bir tüketimimiz var. 2006, 2007, 2008'e ait bir veri var bende. Grup Müdürlüğümüze bağlı 4 ilden en fazla tüketime sahip olan il Şanlıurfa.

Aylar bazında baktığımızda, zaten hep bahsettiğimiz tarımsal sulama tüketimini görebiliyoruz. Nisan ayı, temmuz, ağustos ve eylül aylarında daha fazla bir tüketim görüyoruz. Bunun sebebi, bu aylarda tarımsal sulamanın yoğun yapılmasıdır.

Elektrik sorunlarını genel olarak 5 ana başlık altında sıralayabiliriz. Genel sorunlar, üretimden kaynaklı sorunlar, iletimden kaynaklı sorunlar, dağıtımdan kaynaklı sorunlar ve tüketici kaynaklı sorunlar.

Bölgemizde tüketilen elektriğin tüketim karakteristiği kışın ısınma ve yazın sulama üzerine kurulmuştur.

Bu tüketim profiline göre; kuraklık yaşanması, tarımsal sulamanın ağırlıklı olarak elektrik enerjisi yoluyla yapılması ve sulamanın bilinçsiz bir biçimde yapılması, tarımsal sulamadan dolayı trafo yüklerinin yıl içerisinde çok dengesiz değişmesi (Örneğin, Viranşehir Trafo Merkezimizde kış yükü ile yaz yükü arasında neredeyse 4 katın üzerinde, 5 kata yakın bir değişim oluyor), bölge halkının elektrik kullanımı konusunda bilinçsiz olması, etkenler arasında sayılabilir.

Üretimden kaynaklı sorunların temelinde, bana göre, ilk başta, üretim noktaları ile tüketimin fazla olduğu noktalar arasındaki mesafenin fazla olması. Yani temelde kaynak sorunu.

İletimden kaynaklı, yani mensubu olduğum TEİAŞ'ın da sorumlu olduğu sorunlar; tüketim kapasitesinin sağlanamaması, kaynak aktarmada yaşadığımız sorunlar, talebin yoğun olduğu dönemin bölgesel olarak benzerlik göstermesi, sürenin uzun sürmesi ve alternatif beslenme probleminden kaynaklı olarak mevcut altyapının arıza ve bakımlarının yapılmasında sıkıntı yaşanması olarak sıralayabiliriz. Özellikle bizim bölgeye has bir durum bu, Mardin'de de aynı şekilde; talebin yoğun olduğu dönemin hava şartlarından dolayı, kış mevsiminin daha kısa sürmesinden dolayı, sulamanın daha uzun bir dönem sürmesinden dolayı, mevcut altyapımızın bakım-onarım ve arıza müdahalelerine çok uzun bir zaman ayıramıyoruz. Yani olması gereken kriterlerde bakıma hiçbir zaman fırsat bulamıyoruz. Çünkü sürekli bir yoğun tüketim var.

Dağıtımdan kaynaklı sorunlar; tarımsal sulamaya dayalı olarak dağıtım hatlarının talebi karşılayamaması, çok yoğun olmasından dolayı gerilim düşmelerinin yaşanması, tarımsal sulamanın elektrik enerjisiyle yapılmasına dayalı olarak alçak gerilim sistemlerinde kompanzasyonların yapılamaması veya bilinçli yapılamaması, bölgede kayıp-kaçak oranlarının yüksek

olmasından kaynaklı olarak talep tahminlerinin zamanında ve doğru yapılamaması, dağıtım sistemindeki bina sayısının yetersiz olması ve olması gereken röle koruma sisteminin yapılamaması nedeniyle küçük arızaların büyük inkıtalara sebep olması.

2010 yılı içinde Şanlıurfa ilindeki trafo merkezlerimizden birkaç örnek getirdim sizlere. Bu merkezlerimizdeki açma sayıları 1700'lerde, 1600'lerde. 2600 rakamı bile mevcut. 1 yıllık süre zarfında açma sayısı. Bunlardan birinde 2632 kere arıza gelmiş.

Kayıp-kaçak oranının fazla olduğunu söylemiştik. Bu dokümanı İnternet üzerinden buldum, 2008 yılı TEDAŞ verilerine dayanıyor. Şanlıurfa ve Mardin'in üst sıralarda olduğu zaten görülüyor. Mardin ve Şanlıurfa'nın kayıp-kaçak oranlarında hep ilk sırayı aldığını görüyoruz.

Bu fotoğrafı örnek olsun diye sunumuma koydum. Bu fotoğrafı Viranşehir'de kendim çektim. Bu fotoğrafta görünen şeyi fazla anlatmama gerek yok sanırım.

TEİAŞ olarak, 2010 yılı sulama sezonuna yönelik -sanıyorum Mardin'deki sunumda da geçmiştir- olarak Şanlıurfa'daki hattı iyileştirme kararı aldık. Bu çalışma hızla ilerliyor. Viranşehir bölgesinde Elgün Köyü yakınında bulunan geçici Elgün Trafo Merkezinde mevcut 150 MWA ototrafoya ilave 250 MWA ikinci bir ototrafo montajının bitirme aşamasına geldik, yakında devralacağız.

Viranşehir Trafo Merkezinde mevcut 3 adet 100 MWA trafoya ilave dördüncü bir 100 MWA trafonun montajını yaptık, önümüzdeki hafta içerisinde devreye alacağız.

Viranşehir bölgesinde Kırılık Köyü yakınında bulunan Kırılık Trafo Merkezinde mevcut 1 adet 100 MWA trafoya ilave ikinci bir 50 MWA trafo montajı daha yaptık, onu da yakında devreye alacağız.

Mevcutta 477 MCM iletken kesitli elektrik iletim tesisi olan tek devre Viranşehir-Elgün enerji iletim hattının 1272 iletken kesitli çift devre hatla değiştirilmesi gündemimizdeydi. Ancak, teknik olmayan, idari sorunlardan dolayı bu sulama sezonuna yetişemiyor. Bu da bizim için ciddi bir problem olacak. Ama şu anda bu işin yapılabilmesi için herhangi bir fırsat kalmadı.

Şanlıurfa 2 Trafo Merkezinde mevcut 2 adet 250 MWA ototrafoya ilave 2 adet 150 MWA ototrafonun daha montajını yapıyoruz. Bu da yaklaşık 1 ay içinde devreye girecek.

Ayrıca 2011 yılı sonuna kadar Siverek Trafo Merkezinin kapalı şalt Merkezinin yenilenmesi ve 2012 yılı içerisinde 380 kilovolt Viranşehir Trafo Merkezinin tesisinin bitirilmesi planlanmaktadır.

Sonuç olarak, genel sorunlar içerisinde geçen bilinçsiz tarımsal sulama ve bilinçsiz elektrik kullanılmasının engellenmesine yönelik tedbirler alınması gerekiyor. Bu, hepimizin ortak görüşüdür sanıyorum.

Üretimden kaynaklı sorunların çözülmesine yönelik, özel santrallerin yapımlarının tüketimin fazla olduğu bölgelere yönlendirilmesi gerekir. Özellikle yenilebilir enerji kaynaklarından olan güneş enerjisinin, belki şu anda ülkemizde bunun altyapısı pek hazır değil, ama hazır olduğunda bölgemiz açısından faydalı olacağı kanaatindeyim.

İletimden kaynaklı sorunların çözülmesine yönelik, iletim hatlarının güçlendirilmesi gerekir. Ki demin bahsettiğim tedbirler hep o temelde alınmış tedbirler.

Dağıtımdan kaynaklı sorunların çözülmesine yönelik, dağıtım altyapısının güçlendirilmesi, kayıp-kaçakların önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması, ayrıca tarımsal sulamada kullanılan alçak gerilim sistemlerinde kompanzasyonun sağlıklı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu, benim 2006 yılında da hazırladığım bir raporda çok detaylı bir şekilde irdelediğim bir konu. Özellikle kompanzasyonun yerinde, kullanımın olduğu noktada yapılması önemli. Orta gerilimde veya yüksek gerilimde yapılan kompanzasyonların fayda sağlamayacağı görüşündeyim.

BÖLGESEL BAKIŞ AÇISIYLA ELEKTRİK ENERJİSİ'NE ULAŞIM VE ENERJİ POLİTİKALARI

Yrd. Doç. Dr. Bilal GÜMÜŞ (EMO Diyarbakır Şubesi)

1992 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun olduktan sonra Devlet Su İşleri'nde çalıştım. 1994 yılından beridir de Dicle Üniversitesinde çalışıyorum. Halen Dicle Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmekteyim.

Bugün, öncelikle bölgemizin, özellikle Şanlıurfa ilinin enerji profilini ortaya koyup, ardından da ülkemizdeki elektrik enerjisi politikalarına Elektrik Mühendisleri Odasının yaklaşımını özetlemeye çalışacağım.

Tabii, enerji, önemini hepimizin bildiği bir olgu. Enerji kaynaklarının düzensiz kullanımı, ekolojik dengenin bozulması, fosil yakıtların yakın zamanda tükenecek olması ve sürekli artan enerji ihtiyacı dünyada bir enerji kaosunun oluşmasına neden olmakta ve bu enerji paylaşımları aslında politikaların oluşmasında da temel unsur olarak bize yol göstermekte.

Ülkemizdeki elektrik enerjisi üretim kaynaklarına kısaca baktığımız zaman, ülkemizdeki elektrik enerjisi kurulu gücünün yüzde 64.5 oranında termik güce, yüzde 32 oranında hidrolik güce bağlı olduğunu görüyoruz. Yüzde 2.72 rüzgar, yüzde 0.19 yenilenebilir ve atık, yine yüzde 0.19 da jeotermal enerji kaynaklarına bağlı olarak kurulu gücümüz var. Toplam kurulu gücümüz de 50044 gigavat civarında.

Birincil kaynaklara göre üretimi incelediğimizde ise en büyük kaynağın doğalgaz olduğunu görüyoruz, yüzde 48 oranında kullanılıyor. Ardından yüzde 20'yle linyit, yüzde 18'le hidrolik ve diğerleri sıralanmakta. Burada da elektrik üretiminde kullanılan en büyük kaynağın doğalgaz olduğunu görüyoruz.

Üretilen elektriğin dağılımına baktığımız zaman, 1989'larda toplam ihtiyacın yaklaşık yüzde 60'ı hidrolik enerjiden sağlanırken, 2009'da bu oran yüzde 18.5'a düşmüştür. Burada şöyle bir çelişki vardır: Hidrolik kurulu gücü yüzde 32 olmasına rağmen, üretilen enerji sadece yüzde 18.5 oranındadır. Yani kurulu gücümüzün yaklaşık yarısından biraz fazlasını kullanarak hidrolik enerjiden elektrik elde ediyoruz. Yine 2009'da Türkiye'nin elektrik enerji ihtiyacının yaklaşık yüzde 48.5'ünü doğalgazdan, yüzde 28'ini kömürden, geri kalan yüzde 4.4 bölümünü de fueloil gibi diğer enerji kaynaklarından karşılandığını görüyoruz. 1995 yılından bu yana doğalgazın toplam enerji üretimindeki payının yüzde 28'den yüzde 48.5'a çıktığını görüyoruz. Yani bugünkü enerji üretim portföyümüze baktığımızda, temel enerji üretim kaynağı olarak doğalgazın oldukça önde olduğunu gözlemliyoruz.

2010 yılında elektrik enerjisi tüketimimiz 210 milyar kilovat/saat civarında olmuş.

Enerji talebinin ülke kaynaklarından karşılanabilme oranı azalmış, dışa bağımlılığımız yüzde 73 oranına ulaşmış.

Aşırı vergiler ve enerji üretimindeki verimsizlik, enerji fiyatlarını giderek artırmış.

Yenilenebilir Enerji Kanunu, yatırımcıların beklentilerini karşılamakta yetersiz kalmıştır.

Sonuç olarak, 2010 yılında da pahalılık giderek artmış, üretim ve tüketimde verimlilikle ilgili yol alınamamış, yerli kaynakların hizmete alınışındaki zorluklar ve enerji yönetimindeki sorunlar devam etmiştir.

Şimdi, Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesine bağlı illerin enerji durumlarına göz atmadan önce, bu illerin sosyoekonomik gelişmişlik göstergelerine kısaca göz atmak istiyorum. Çünkü bununla enerji kullanımı arasında da ciddi bir ilişki var.

Diyarbakır'la beraber, Diyarbakır Şubeye bağlı olan 15 ilin sosyoekonomik gelişmişlik endeksine baktığımız zaman, bu endeksin hep negatif olduğunu görüyoruz. Yani bu illerin hepsi sosyoekonomik gelişmişlik göstergelerinde pozitif bir gelişme göstermiyorlar, geri gidiyorlar.

Elazığ 46. sırada, Diyarbakır 66, Şanlıurfa 69, Mardin 74. sırada, Muş da son sırada, yani 81. sırada yer alıyor. Yani bölgemize bağlı illerin gelişmişlik sıralamasında hep en son sıralarda olan ve sosyoekonomik gelişmişlik endeksleri negatif olan, yani gittikçe gerileyen bir karakterde olduğunu görüyoruz.

Diğer bir gösterge. Bu illerde yaşayan kişilerin yeşil kartlı oranı ile prim ödeyen kişi sayısının nüfusa oranına baktığımız zaman; Şanlıurfa ilinde nüfusun yüzde 23'ü prim ödeyen durumunda gözüküyor ve yüzde 37'si de yeşil kart sahibi. Diğer illere göre nispeten iyi bir oran olduğu söylenebilir. Örneğin, Ağrı'da prim ödeyen kişi oranı sadece yüzde 6.5 iken, yeşil kartlı nüfusun oranı yüzde 57.49. Bu 15 ilin toplamı, yani bizim Şubeye bağlı illerin yeşil kartlı nüfus toplamı Türkiye'deki yeşil kartlı nüfusun yüzde 39.5'una tekabül ediyor.

Şimdi bu illerin elektrik enerjisi tüketimlerine bakalım.

Öncelikle kişi başı elektrik tüketimlerine baktığımız zaman, Türkiye ortalamasının altında olduğunu görüyoruz. Türkiye ortalaması 2264 kilovat/saatken, Şanlıurfa'da 1340, Mardin'de 1140, Elazığ'da 1659 kilovat/saat gibi rakamları görüyoruz. Şanlıurfa ve Mardin'in rakamlarının diğer illere göre biraz daha yüksek olmasının sebebi de, burada tarımsal sulama dolayısıyla yoğun bir enerji tüketiminin olmasıdır.

Türkiye'deki elektrik fiyatlarının karşılaştırılmasına baktığımız zaman, Türkiye'nin, sanayide kullanılan elektrik fiyatlarında, 2008 fiyatları baz alındığında, 18.1 sent/kilovat/saat ücretle dünyadaki birçok ülkeden pahalı bir enerji kullandığını görüyoruz. Bir tek Meksika'daki elektrik enerjisi Türkiye'dekinden daha pahalıdır.

Meskenlerde kullanılan elektrik fiyatları açısından incelediğimiz zaman, 21.5 sentle dünyanın birçok ülkesinden daha pahalıya elektrik kullandığımızı görüyoruz. Gelişmiş ülkelerde bu fiyatların 6-7 sent veya 9 sent civarında olduğunu görmekteyiz.

Şubemize bağlı illerin tahakkuk ettirilen -yani fatura ettirilen- elektrik enerjisi tüketim değerlerini incelediğimiz zaman; Şanlıurfa ilinin 1 milyar 200 milyon kilovat/saat civarında bir elektrik enerjisi harcadığını görüyoruz ve bu iller içerisinde en fazla elektrik enerjisi tüketen il konumunda. Kayıp-kaçığı eklediğimiz zaman bu oranın 5 milyar kilovat/saatin üstüne çıktığını görüyoruz.

Burada yine ilginç bir nokta; tahakkuk edilen enerji sıralamasında 5. sırada olan Mardin'in, kayıp-kaçak eklendiği zaman, en çok enerji tüketen 3. il konumuna geldiğini görüyoruz.

Bu tüketim değerlerinin Türkiye toplamına oranına baktığımız zaman, tahakkuk edilen enerji miktarı olarak Şanlıurfa'nın oranı yüzde 0.8 iken, kayıp-kaçak eklendiğinde yüzde 3.34'e çıktığını görüyoruz. Dolayısıyla, ciddi oranda bir enerji tüketiminin olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Özellikle Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır'da ciddi bir elektrik tüketimi olduğunu görüyoruz ve bunun ana unsurunun da tarımsal sulama olduğunu gözlemleyebiliyoruz.

Şanlıurfa'nın sektörlere bağlı olarak elektrik enerjisi tüketim göstergelerine baktığımızda; sanayi yüzde 27.6, sulama 17.8 olarak gözüküyor. Ancak, bu oranlar tahakkuk ettirilen, yani faturalandırılan enerjiye göre çıkarılmış oranlar. Oysa gerçek değerlerde tarımsal sulamanın önde olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Çünkü ay bazındaki tüketim analizlerine bakıldığı zaman, tarımsal sulamanın en çok enerji harcayan sektör olduğu gözlemlenebilmekte.

"Peki, bunun sebebi nedir?" diye düşündüğümüz zaman da Güneydoğu Anadolu Projesi karşımıza çıkıyor. Aslında Güneydoğu Anadolu Projesi bir kalkınma projesi olarak önümüze sunulsa da, yıllardır bitirilememesi nedeniyle bir kalkınamama hikayesi haline dönüşmüştür. Çünkü bölgede tarımsal sulama derin kuyulardan çıkartılan suyun salma sulama tekniği kullanılmasıyla yapılmaktadır. Yine sulama yatırımları bugüne kadar ihmal edilmiş bir konudur. Sulama yatırımlarının yaklaşık yüzde 14'ü bitirilmişken, enerji yatırımlarında gerçekleşme oranı yüzde 85'ler mertebesindedir.

AKP iktidarı döneminde de sulama yatırımları adeta unutulmuştur. Sulama yatırımlarının GAP'ın toplam yatırımları içindeki payı 2003-2007 aralığında yüzde 29 iken, bundan sonra yüzde 7'ye düşmüştür. Bu durum da çiftçilerin arazilerini kendi imkanlarıyla sulamalarına neden olmaktadır.

Oldukça büyük değerlere ulaşan sulama tesis güçleri uygun projelendirilip tesis edilmediğinden dolayı da ciddi enerji kayıplarına ve enerji altyapı sorunlarına neden olmaktadır.

Bu sulama tesislerini de incelediğimiz zaman, çoğu sulama tesislerinde kötü bir projelendirmeye karşılaşıldığını görüyoruz, bazılarında regülatörlerin kullanıldığını görüyoruz. Bu regülatörler de sisteme ekstra bir güç olarak yansımakta. Çoğunda bir kompanzasyonun olmadığını, yani iptidai olarak kompanzasyonların yapıldığını görüyoruz.

Bu görüntüde, altlara konulmuş iki tane kondansatörle oldukça büyük güçteki bir tesisin kompanzasyonunun yapılmaya çalışıldığını görüyoruz. Tabii, bunlar ciddi anlamda sorunlar doğuruyor.

Yine şehirlerin dağıtım şebekelerine baktığımız zaman, oldukça karmaşık yapıda olan, düzenli olmayan, yapılara tehlikeli bir şekilde yakın olan, bir binaya çok yakın mesafede konulmuş dağıtım şebekelerinin var olduğunu görüyoruz. Tüm bunların dağıtım şebekesindeki altyapının da oldukça kötü durumda olduğunu ve bunun oldukça büyük teknik kayıp oranlarına sebebiyet verdiğini görüyoruz.

Kabaca bir hesap yaptığımızda, bir elektrik dağıtım şebekesindeki yüklenme oranının yüzde 20 artması durumunda kayıpların yüzde 44 oranında arttığını görüyoruz. Yani kayıplar yüklenme oranından çok daha fazla arttığı için, bu kayıp-kaçaklar da bir türlü ayrılmadığı için, kayıp-kaçak oranları olduğundan da yüksek görünüyor. Aslında kayıp-kaçak oranının yüksek olması bir gerçek, ama bu gerçeğin içerisinde teknik kayıpların oranının da çok büyük olduğunun unutulmaması gerekiyor.

Bu bölgedeki enerji sorunlarının temel nedenlerini, çatışmalı ortam ve göç, teknik kurumlara sürekli yapılan siyasi müdahaleler, kayıp-kaçak sorunu ve plansızlık ve teknik yetersizlik olarak sıralayabiliriz.

İletimde TEİAŞ'ın olduğunu görüyoruz. İletimde tek parçalanmayan yapı o kalmış durumda. Dağıtım ve perakende satışta da özel şirketlerin ve özelleştirilen şirketlerin olduğunu görüyoruz. Tüketicinin de serbest olmayan tüketici ve serbest tüketici olarak ayrıldığını görüyoruz. Böyle çok karmaşık, kompleks bir yapı içerisinde elektrik piyasası işletilmeye çalışılıyor.

Tabii, bunlar da birçok problem ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla, pahalı, kalitesiz bir elektrik enerjisi hizmeti; kamu hizmetinde olması gereken elektrik enerjisine erişim hakkının piyasalaştırılmasıyla tüketicinin özel sektörün insafına bırakılması söz konusu oluyor ve elektrik enerjisi bir rant alanı haline gelmiş oluyor. Tabii, bu özelleştirmelerle de, özelleşen dağıtım şirketi çalışanlarının ne olacağı da bir soru işareti olarak karşımıza çıkıyor.

Hidroelektrik santrallere kısaca değinelim şimdi de.

Ülkemizde ciddi anlamda bir hidrolik potansiyelin olduğunu görüyoruz. Teknik potansiyelimiz 216 milyar kilovat/saatken, bugün sadece 51 milyar kilovat/saatinin kullanıldığını görüyoruz.

Suyun ticarileştirilmesiyle, Su Kullanım Hakkı Anlaşması Yönetmeliği yayınlandığından bu yana da 1573 tane HES projesi başvurusunun alındığını görüyoruz ve bu başvuruların da yaklaşık 24969 megavat kurulu güce karşılık geldiğini görüyoruz.

Tabii, bu projelerin pek çoğunda herhangi bir gelişme kaydedilememiş, lisans ticareti proje borsası haline dönüşmüş. Hatta gazetelerde satılık HES ilanları görmeye başlar duruma geldik.

Tabii, son yıllardaki bu projeler halk arasında da tepkilerin oluşmasına neden olmakta. Bu durumun çözümü için ÇED raporları öne sürülse de, ÇED raporlarının sorunun esasına ilişkin çözümleri ortaya koyamadığını görmekteyiz. Yaşanan toplumsal tepkiler karşısında da HES karşıtlığı ya da taraflılığı gibi yanlış ve yanlı yönlendirmelerle konunun özünden uzaklaşıldığını görüyoruz.

Tabii, hidroelektrik santraller yerli ve kısmen de yenilenebilir enerji kaynakları olarak düşünülebilir. Ama bunların planlanmasında doğal güzelliklerin, bitki örtüsünün, insan yaşamının ve tarihi kültürel mirasın üzerinde olumsuz etkiler oluşturmayacak şekilde projelendirilmesi oldukça önem arz etmekte.

Tabii, suya erişim ve temiz su kaynaklarının adil kullanılması en temel insan hakkı olduğunu unutmamamız gerekiyor.

Hidroelektrik kaynaklara baktığımız zaman, bölgede sorunlu barajların olduğunu görüyoruz. Örneğin, Antik Hasankeyf'i yok edecek olan Ilisu Barajı, yine doğal sit alanı olan Munzur Vadisi'ndeki barajlar, Hakkari ve Şırnak illeri içerisinde sudan bir Çin Seddi oluşturmak için yapılan 11 adet sınır (güvenlik) barajları bölgedeki problemlili barajlar olarak karşımıza çıkmakta.

Ilisu Barajına baktığımız zaman, bu barajın, az önce Şube Başkanımız da değindi, teknik açıdan oldukça verimsiz olmasının yanında, GAP'ın tarımsal sulama ve enerji çelişmesini daha da artırıcı yönde bir baraj bu. Çünkü Ilisu Barajı tamamen bir enerji yapısı, herhangi bir sulama yapısı da söz konusu değil.

Son olarak, ülkemizde son günlerde oldukça tartışılan nükleer enerji konusu var.

Nükleer enerjinin dışa bağımlı olduğunu bilmemiz gerekiyor. Ucuz olmadığını bilmemiz gerekiyor. Çünkü nükleer santrallerinin kurulması, işletilmesi, sökümü büyük bir maliyet gerektiriyor. Dünya nükleerden vazgeçiyor. Nükleer santrallerin çok ciddi tehlikeli atık sorunu var ve nükleer kazalar oldukça problemlidir. Özetle; nükleer, pahalıdır, güvenli değildir, dışa bağımlıdır, atık sorunu vardır ve barışın düşmanıdır. Vazgeçilmez de değildir. Ancak, bizde, bunun aksine, bir nükleer aşkı devam ediyor ve "Aygaz tüpü de riskli, ama bu nedenle geri atmamız" diyen bir yöneticimiz var. Dolayısıyla, biz de, Elektrik Mühendisleri Odası olarak, nükleere inat, yaşasın hayat diyoruz ve güneş uygarlığını nükleer uygarlığa tercih edeceğimizi söylüyoruz. Bunun için de temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması gerektiğini özellikle vurguluyoruz. Çünkü yenilenebilir enerji kaynakları hem sürekli, hem taşınabilir özellikli, bakım ihtiyacının olmaması, ihtiyacın olduğu yerde üretim sağlanabilmesi, atık çıkarmaması nedeniyle oldukça önemli kaynaklardır.

Sonuç olarak; Güneydoğu Anadolu Bölgesinin genel enerji yapısına baktığımızda, bölgenin enerji üretimi açısından çok önemli kaynaklara sahip olduğunu görüyoruz. Ancak, bunun yanında, tüketiciler açısından da Türkiye'nin en ciddi problemlerinin yaşandığı bölge olduğunu görüyoruz. Kaynakların kullanılmasıyla yaratılan ulusal katma değerden de eşitsiz pay aldığını görüyoruz.

Bölgede çözüm bekleyen çok ciddi enerji problemleri varken, bu sorunların kaynağı olarak kaçak elektrik kullanımının gösterilmesi de sorunları çözmekten uzaktır. Bu yanlış anlayışın bir politika olarak benimsendiği görülmektedir. Bu nedenle, bu yanlış anlayıştan vazgeçilerek, kaçak elektrik kullanımının ekonomik, sosyal ve adli boyutu dikkate alınarak bir çözüm yoluna gidilmesi gerekmektedir.

Halkın yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla yararlanabilmesi için uygun teşvikler yapılmalı; elektriği temin eden kuruluşların, tüketicilerin, meslek odalarının bir platform oluşturarak, bu sorunlara çözüm önerilerinde bulunması gerekmektedir. Yine müesseseler bünyesinde yeterli sayıda kalifiye teknik elemanın istihdam edilmesi, siyasi kadroların enerji sektörüne müdahale etmesinin önüne geçilmesi oldukça önemlidir.

Son söz olarak da şunu söylüyoruz: Ülkemizin normal koşullarında her yıl belli bir düzeyde artmaya devam eden elektrik enerjisi talebini karşılamak üzere, yenilenebilir enerji kaynaklarımız olarak tanımlanan rüzgar, güneş, jeotermal, hidrolik, biyokütle ve biyogaz olmak üzere, doğayla barışık, temiz üretim teknolojilerini kaynak çeşitliliği içerisinde değerlendirmek enerji politikalarının esası olmalıdır.

Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi olarak da Hasan Balıkcı'yı saygıyla anıyoruz.

ŞANLIURFA İLİNİN YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI POTANSİYELİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Yrd. Doç. Dr. Azmi AKTACİR (Harran Üniversitesi Güneş Enerjisi Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı)

Şu ana kadar bölgemizin bir profili çıkartıldı. Mevcut problemler nasıl aşılabılır; en son konuşan Bilal hocamız buna ilişkin görüşlerini ilettiler. Biz de o anlamda üniversite olarak yaptığımız çalışmalarla ilgili bir sunum hazırladık.

Önce kendimi tanıttım.

Harran Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım ve yenilenebilir enerji kaynakları üzerinde de çalışmalar sürdürmekteyim.

Yenilenebilir enerji kaynaklarıyla ilgili bir giriş yaptıktan sonra, bu konuda yapmış olduğumuz Enerji Raporuyla ilgili bir bilgi verdikten sonra, uygulama örnekleriyle birlikte ve en son kurulması planlanan proje bilgisini aktardıktan sonra sunumumu bitireceğim.

Enerji, bilindiği gibi, ülkelerin sanayileşme, sosyal ve ekonomik kalkınmaları, yaşam standartlarının yükseltilmesi, yine yaşam koşullarını kolaylaştırmak gibi temel hedeflere ulaşmasında en önemli unsurlardan birisidir. Bunun kolayca ve güvenli bir şekilde elde edilmesi oldukça önemlidir.

Tabii, bugün enerji denildiği zaman hemen aklımıza çevresel problemler de gelmektedir. Bunların çözümü de yine önemli etkileri birlikte getirmektedir.

Yenilenebilir denildiği zaman aklımıza hemen rüzgar, güneş, jeotermal gibi doğal kaynaklar gelmektedir. Bu enerji kaynaklarının temiz enerji kaynağı olarak da tanımlanması, çevre bilincinin arttığı günümüz dünyasında bunları ön plana çıkarmış durumdadır.

Peki, bu kaynaklardan nasıl faydalanabiliyoruz?

Çizelge 1. Yenilenebilir enerji kaynakları, kullanım şekli ve mevcut durumu¹.

Enerji kaynağı	Enerji formu	Mevcut durum
Tarım ve orman atıkları	Yakma	Kullanılmakta
Düzenli depolama ve arıtma tesisi gazları	Yakma ve elektrik üretimi	Kullanılmakta
Katı atıklar	Yakma	Kullanılmakta
Güneş enerjisi	Isınma	Kullanılmakta
Jeotermal	Isınma/elektrik	Sınırlı kullanım
Hidrolik güç	Elektrik üretimi	Kullanımda
Rüzgar	Elektrik üretimi	Kullanımda ve gelişmekte
Hidrojen/yakıt hücreleri	Elektrik üretimi	Kullanımda ve gelişmekte
Solar fotovoltaik	Elektrik üretimi	Kullanımda ve gelişmekte
Gel-git	Elektrik üretimi	Sınırlı kullanım
Dalgalar	Elektrik üretimi	Gelişmekte
Solar termal	Buhar ve Elektrik üretimi	Gelişmekte

Bunun cevabını çizelge 1 deki slaytta görmeniz mümkündür. Öncelikle tarım ve orman atıkları, yakma şeklinde mevcut teknolojide kullanılmaktadır. Yine düzenli depolama ve arıtma tesisi gazları yakma şeklinde elektrik üretiminde kullanılmakta. Katı atıklar yine yakmayla bu enerji dönüştürülerek kullanılıyor. Güneş enerjisi, ısınma için oldukça önemli bir potansiyel ülkemizde. Jeotermal, ısınma ve elektrik üretiminde oldukça sınırlı bir potansiyele sahip ülkemizde. Yani kullanım açısından potansiyeli sınırlı, ama sonuçta iyi bir potansiyelimiz de var. Hidrolik güç yine elektrik üretimi için. Rüzgar, aynı şekilde. Hidrojen ve yakıt hücreleri ülkemiz için yeni bir olay; ama sonuçta bu da yine dünya ölçeğinde baktığımız zaman gelişmekte olan bir alan. Fotovoltaiklerle ilgili çalışmalar oldukça artarak devam ediyor. Bunun dışında, belki son olarak termal ve solar sistemlerinden bahsedebiliriz; yani güneş enerjisi ve buharla elektrik üretimi konusunda da gelişmeler devam etmektedir.

Bölgemize baktığımız zaman, ülkemiz ölçeğinde düşündüğümüzde, bölgemizde oldukça büyük bir potansiyele sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Aynı zamanda yine bu potansiyel açısından dünyada da şanslı bölgelerden biriyiz.

Bölgemiz, hidrolik veya hidro enerji alanında Türkiye'nin en önemli bölgesidir. Yine güneş enerji potansiyeli açısından çok büyük değerlere sahiptir, ülkenin en önemli potansiyeli bu bölgededir. Tarımsal atık ve hayvancılık potansiyeli düşünüldüğü zaman, biyokütle yine önemli bir potansiyele sahiptir. Onun dışında, rüzgar enerjisi ve jeotermal enerji açısından yine oldukça önemli potansiyeller vardır. Bu potansiyellerin büyüklüğüyle ilgili çok fazla bir şey söylemek istemiyorum; ama sonuçta bölgemizin potansiyeli oldukça yüksektir, bunu kesinlikle söyleyebiliriz.

Bu konuda üniversite olarak son Aralık 2010 yılında yayınlanan ve Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen Yenilenebilir Enerji Raporundan bahsetmek istiyorum.

Burada tüm potansiyel ortaya konulmuştur. İsteyen arkadaşlar bu verilere oradan bakabilirler. Bu rapor sonucunda da özellikle bölgemize bu alanda yapılacak yatırımlar adına hedef ve stratejiler temelli önemli çalışmalar ortaya konulmuştur. Bu çalışma Mühendislik Fakültesi bünyesinde, Bülent Yeşilata koordinatörlüğünde yapılmıştır. Bu Rapora Karacadağ Kalkınma Ajansı web sayfasından ulaşılabilir. Aynı zamanda yine kişisel web sayfalarımızda da bu rapor vardır; mümkün mertebe herkese ulaşmasını istiyoruz. Elektrik Mühendisleri Odasının ekim ayında düzenleyeceği Mezopotamya Enerji Forumunun da bu alanda önemli bir katkı olacağını da şu andan söyleyebilirim.

Üniversite olarak bu konuda yaptığımız araştırma-geliştirme çalışmaları nelerdir? Bunları 8 başlıkta özetleyebilirim. Oldukça kısa şekilde üzerlerinden geçmeye çalışacağım. Eğer soru gelirse bunları daha sonra açabiliriz.

Şebeke entegre ve fotovoltaik sistemler, buzdolabı fotovoltaik sistemi, sulama fotovoltaik sistemi, aydınlatma amaçlı mobil sistemler, güneş-rüzgar birleşik sistemi, hidrojen fotovoltaik birleşik sistemi incelemiş olduğumuz uygulamalar arasındadır. Ayrıca üniversite içerisinde bir laboratuvarda fotovoltaik hücre üretimi de laboratuvar şartlarında gerçekleştirilmiştir.

Bunun dışında, bölgemizin güneş enerjisi potansiyelinin net olarak ortaya çıkartılması için bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Halen de bu alanda ölçümlerimiz devam ediyor.

Örneklerle ilgili birkaç şey söyleyeyim. Üniversitemizden birkaç fotoğrafla bunları göstermeye çalışayım.

Aydınlatma ve rüzgar hibrit sistemi.

Güneş takip sistemleri. Güneşin doğuşundan batışına kadar maksimum enerji alabilmeniz için kullanmanız gereken sistemler.

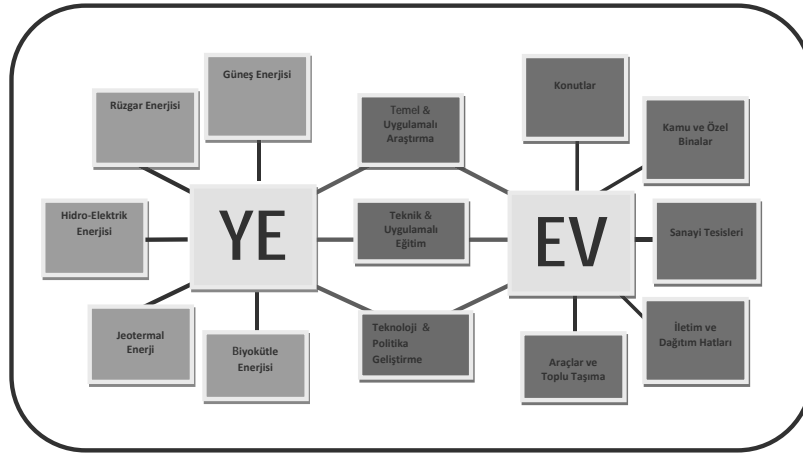
Yine fotovoltaik sistemlerde kullanılan solar kontrol sistemleri, batarya grupları, invertörler ve en son olarak gördüğümüz sistemler mevcuttur.

Uygulama örneği olarak bir durak aydınlatma sisteminden bahsedebiliriz. Yine Merkez Kütüphane üzerinde, şebekeye entegre edilmiş 3.5 kilovat yükünde bir sistem vardır. Bunun bu anlamda bölgede önemli bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz.

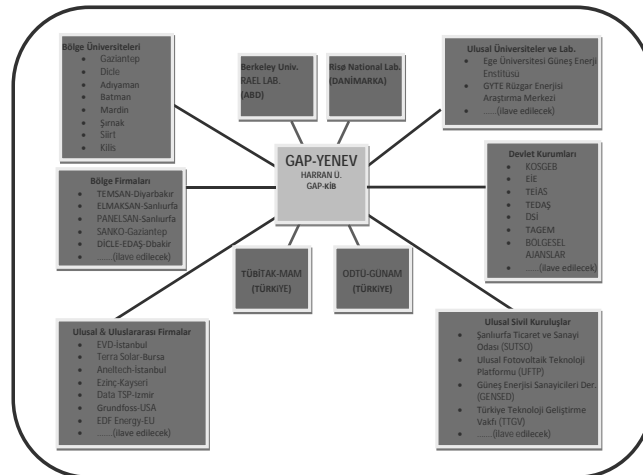
Tabii, üniversite içerisinde son dönemde birçok çalışmayla birlikte, belki de en önemli çalışmalarımızdan birisi de, GAP Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Ar-Ge Merkezi Projesidir. Bu, GAP Bölge Kalkınma İdare Başkanlığı ve üniversitemiz işbirliğiyle hazırlanmıştır. 2011 yılında DPT tarafından destek kararı ortaya konulmuştur. Projede, GAP Kalkınma İdaresi dışında, Karacadağ Kalkınma Ajansı, bölgedeki Sanayi Odası, Belediye, Valilik destekleyen kuruluşlar arasındadır.

Biz burada bir merkez oluşturmaya çalışacağız. Yenilenebilir enerji kaynaklarıyla ilgili her türlü araştırmanın yapılabileceği bir merkez olacak. Aynı zamanda enerji verimliliğiyle ilgili de bir merkez olacak. Sonuçta bölge için önemli bir çalışma olduğunu şimdiden rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bu merkezde GAP bölgesi başta olmak üzere, ulusal ölçekli tüm üniversite, sanayi, kamu ve özel kuruluşlarla potansiyel geliştirmede yararlanılacaktır. Merkez, nitelikli eğitim imkanları sağlayacak, yeni teknoloji kuruluşlarının gelişmesine destek verecek, bölgeyi yeni yatırımlara cazip kılacak ve yerel ve uluslararası firmalarla, araştırma merkezleri arasında işbirliği fırsatları oluşturacaktır. Bu sayede bölgenin zengin yenilenebilir enerji potansiyeli ve henüz bakir sayılabilecek enerji imkanları bölge için yeni bir fırsata dönüşecektir.

GAP-YENEV İşbirliği Modeli

Burada işbirliği nasıl oluşacaktır? Bir defa, bölge üniversiteleri kesinlikle bu işin içerisinde. Bunlarla irtibata geçilerek destekleri alınmıştır. Yine bölge firmaları, uluslararası veya ulusal anlamda bölge dışındaki firmalar, yine ülkemizdeki ulusal laboratuvarlar, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları; bu merkez, bölge odaklı olarak tüm bunlarla işbirliği içerisinde çalışacaktır.

Projenin bütçesi 9.5 milyon TL olarak öngörülmüştür. 8.5 milyon TL tutarındaki kısmı DPT tarafından karşılanacaktır. Bu yıl içerisinde bunun yatırıma alındığını söyleyebiliriz. 2-3 ay içerisinde projeyi tamamlayacağımızı belirtmek isterim.

Öncelikle LED sertifikasına uygun bir yapı oluşturulacaktır. Harran Üniversitesi içerisinde olacaktır. Bölge üniversitesiyle işbirliği içinde, yüksek lisans, doktora gibi çalışmalar bu merkez üzerinden yapılabilecektir.

Oldukça büyük hedefler var, ama sonuçta bu hedeflere ulaşmak için tüm gayretlerimizi ortaya koyuyoruz. Umarım başarılı oluruz.

Bölge zaten Ortadoğu içinde düşünül­düğü zaman, güneş enerji potansiyeli açısından iyi bir potansiyeli mevcuttur. Dolayısıyla, buradan temiz teknoloji danışmanlığı gibi hizmetleri sunabileceğimizi ve bu anlamda çözümler üretebileceğimizi söyleyebiliriz.

Bu projeden beklentiler ne olabilir? Onu da birkaç maddeyle özetleyip, sunumumu bitireceğim.

Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğiyle ilgili teknolojik ürünlerin bölgede üretimiyle önemli ölçüde ekonomik gelişme kaydedecektir. Yenilenebilir enerji yatırımlarıyla yüksek katma değerli ürünlere yönelim artacak; örneğin tekstil sektöründe organik pamuk esaslı, sürdürülebilir ve organik tekstil ve hazır giyim ürünlerinin payı artacaktır. Enerjide sağlanacak maliyet düşüşleri genel olarak hizmetlerde ve sanayi üretiminde maliyetleri azaltacaktır. Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği odaklı yeşil enerji şirketleri bölgede yeni iş ve eğitim imkanları ortaya çıkartacaktır. Hidrolik esaslı yeni yatırımların oluşacak, yeni sulama imkan ve kapasiteleriyle, büyük ölçekli bakir kurak alanlar yenilenebilir enerji destekli sistemlerle de sulanabilecek ve böylece organik ve sürdürülebilir bir tarım sektörü gelişecektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin uygarlığın beşiğinden sürdürülebilir uygarlığın beşiğine geçişle bölgede farklı ve özgün turizm imkanları gelişecektir. Bu bölge, dünyanın net enerji tüketimi bazında ilk sıfır karbon yüklü bölgesidir. Evet, sıfır karbon yüklü diyoruz; çünkü buradaki mevcut potansiyel oldukça önemli. Bunun altını özellikle kalın çizgilerle çizmek gerekiyor. Bütün sektörler açısından, üstünlük sağlayan bir marka tanınırlığı ve gelişimi mümkün olabilecektir.

SANAYİDE ELEKTRİK ENERJİSİ VE ERIŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Mehmet Nuri ALTIN (Şanlıurfa OSB Müdürü)

Ben sözü fazla uzatmayacağım. Ben, Şanlıurfa 1 ve 2. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğünde enerjiden sorumlu müdür olarak görev yapmaktayım. Şanlıurfa Organize Sanayisinin enerjisiyle ilgili bazı bilgiler aktaracağım sizlere. Zaten daha önce konuşan arkadaşlarımız Urfa'nın ve Doğu'nun enerji konusundaki genel sorunlarını dile getirdiler.

Ben, 2007 yılında OSB'de göreve başladım. 2000 yılından bu yana Şanlıurfa OSB'si büyüme aşamasında.2000 yılında 55 milyon kilovat/saat elektrik kullanırken, 2001 yılında bu oran yüzde 70 artış göstererek, 91 milyon kilovat/saate çıktı. 2002 yılında yüzde 45 artış göstererek 133 milyon kilovat/saati buldu bu tüketim. 2003'te yüzde 22 artışla 162 milyon kilovat/saati buldu, 2004'te yüzde 5 artışla 169 milyon kilovat/saati buldu. 2004-2005 geçiş döneminde ise bir düşüşe rastladık; 154 milyon kilovat/saate düştü, yüzde 7'lik bir düşüş oldu. Daha sonra yeniden, yatırımların artışıyla birlikte 2006 yılında yüzde 8'lik bir artışla 177 milyon kilovat/saate yükseldi. 2007 yılında zaten ben göreve geldim. 2007 yılında yüzde 7'lik bir artışla 201 milyon kilovat/saati buldu tüketimimiz. Daha sonra, 2008 ve 2009, malumunuz, dünya krizi gündeme gelince herhangi bir artış söz konusu olmadı; ama Şanlıurfa OSB'sinde bir küçülme de olmadı, 201 milyon kilovat/saatten 198 milyon kilovat/saate düşmesi gibi küçük bir düşüşle bu iki yılı devam ettik. 2010 yılı itibarıyla yeniden bir artış gösterdi, yüzde 14'lük bir artışla 220 milyon kilovat/saati buldu. 2011 yılındaki hedefimiz 245 milyon kilovat/saat.

Tabii, ben, Şanlıurfa 1 ve 2. OSB'de enerjiden sorumluyum. Şu anda Şanlıurfa 1. OSB'de yatırımcı için herhangi bir parsel kalmadığı için, yüzde 65 Avrupa Birliği hibesiyle 2010 yılı ortalarında tam Şanlıurfa 1. OSB'nin karşısına Şanlıurfa 2. OSB'nin kurulumu başlandı. 2011 yılı başından bu yana da sanayicilere parsel dağıtımını yapıyoruz. 1100 hektarlık bir alanın içerisinde burası. Bunun ilk etapta 96 hektarını hizmete açtık, altyapısını bitirdik. Doğalgazı, elektriği, suyu, kanalizasyonu, her türlü altyapısı şu an bitmiş durumda. Bu 96 hektar içerisinde 53 parsel mevcut. Bu 53 parselin 35 parselini tahsis ettik firmalara. Şu anda firmalar kurulum aşamalarında, fabrikalar kuruluyor.

Biz, Şanlıurfa 1. OSB'de 8500 kişiye istihdam sağlıyoruz. 2. OSB'nin kurulmasıyla beraber bu istihdamı yüzde 80 artırıp, 15-15 binlere çıkarmayı planlıyoruz. Tabii, 2012 yılı itibarıyla bunların gerçekleştirilebileceğini düşünüyoruz. Hedeflerimiz arasında, 2012 yılında, o 1100 hektarlık alanda, 96 hektarın dışında kalan alanlarımızı da kullanıma açmak. Böylelikle, her yıl itibarıyla 120-125 hektarlık alan açmayı planlayarak, 2016'da, 2017'de bu 1100 hektarı tamamıyla doldurmayı planlıyoruz.

Tabii, sanayicileri, yatırımcıları buraya çekmek için enerjinin öncelikle ucuza mal edilmesi gerekiyor. Ama EPDK'nın 2006 Aralık ayında 825 nolu Kurul kararı almasından dolayı mustarip durumdayız. Bu mustaripliğimizin en büyük nedeni, çift devre tarifeden enerji alamamamız. Bu da EPDK'nın 24.08.2006 tarihinde aldığı 825 nolu Kurul kararı nedeniyleledir.

Yanı başımızdaki Antep iliyle kendimizi kıyasladığımızda, onlar ... olduğu için 2006'daki Kurul kararından etkilenmediler, çift devre tarifeyle devam ediyorlar. 2010 yılında bizim enerji alışımız ile onların enerji alışları arasında yüzde 10-11 civarında bir fiyat farkı meydana gelmiştir. Bu ta 2008 yılından beri böyle devam etmekte. Gerçi bu 2008 yılında daha azdı, yüzde 6 küsurlardaydı; 2009 yılında tarife değişince, fiyat artışı da oldukça makas açılmaya başladı, yüzde 7'lere çıktı. En son çift devre tarife tanımına aykırı bir şekilde, güç bedeli ve güç aşım bedeli almamaya başladılar. Güç bedeli ve güç aşım bedeli almayınca bu makas daha da arttı, yüzde 11'i buldu. Tabii, enerji alışının pahalıya mal olmasından kaynaklanan sebeplerden dolayı yatırımcıyı Şanlıurfa'ya yönlendirmek biraz sıkıntılı olmaya başlamıştır. Gerçi Mardin'de bahsedilmiştir; Mardin ili, Şanlıurfa ilinden daha vahim bir durumda, onlar daha pahalıya enerji alıyorlar. Onlar bizden de yüzde 12-13 daha fazla maliyetle enerji alıyorlar. Bu da makasın daha da açıldığını gösteriyor. Oraya yatırımcıyı çekmek büyük bir sorun haline gelmiştir.

Şanlıurfa OSB'de bu Kurul kararını aşabilirsek, büyük yatırımcıları 2. OSB'de ağırlamayı düşünüyoruz. Bunların içerisinde Hakan Plastik gibi bir firma geliyor, 8 MWA'lık bir enerji tüketimi ve 600 kişilik bir istihdam düşünüyor. İnşallah böyle büyük yatırımcıları Urfa'ya çekebiliriz.

SULAMA TESİSLERİNDE ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMI VE ERIŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Muhammed 14 TEL (Tatarhöyük Sulama Birliği Temsilcisi)

Adım Muhammed Ali Tel; elektrik-elektronik mühendisiyim. Bozova POMPAŞ 1. kısım inşaatının şu anda işletmesini yapan bir şirkette pompa istasyonu işletme bakım sorumlusu olarak görev yapmaktayım.

Şanlıurfa ilindeki pompaj sulamamızın 1. kısım pompa istasyonu 8669 hektarlık tarım arazisini sulamaktadır. Proje, basınçlı su çıkarma şebekesi kurarak, yağmurlama, damla sulama gibi modern sulama sistemlerine erişim sağlamaktadır. Projemizin 1. kısım inşaatı 1 ana ve 3 tali istasyondan meydana gelmektedir.

İstasyon hakkında bilgi verecek olursak; toplam kurulu gücümüz 136 bin kilovat olmakta, motor güçlerimiz 875, 2200 ve 5900 kilovatlık motorlardan oluşmaktadır. Çalışma gerilimimiz 10 bin volt.

Türkiye genelindeki ekonomik olarak sulanan alanın büyük bir kısmını bünyesinde bulunduran bölgemizde büyük çaplı sulama projelerinin büyük bir bölümü hayata geçirilmemiş olup, mevcut sulamanın önemli bir bölümü elektrik enerjisi kullanılarak, yeraltı kaynak suları vasıtasıyla yapılmaktadır. Kaçak elektrik kullanımının en üst seviyede olduğu yörede, elektrik tüketimi plansız ve kontrolsüzce yapılmaktadır.

Sulama projelerinin yetersiz olması, tarımsal sulamayı bireysel yapılaştırmaya götürmüştür. Yeraltı su rezervlerinin bireysel kullanımı beraberinde birçok sorunu gündeme getirmiştir. Bölgede tarımsal sulamanın sadece elektrik enerjisi kullanılarak yapıldığı göz önüne alındığında, sulamadaki plansız ve koordinasyonsuz büyümenin olumsuz etkileri elektrik sistemine de doğal olarak yansımaktadır.

Bu, işletmemizdeki PS 1-2 pompa istasyonumuzun bir görüntüsü. Üstten görüntüsünü görmekteyiz.

Proje üç aşamadan oluşmaktadır, 1, 2, 3 diye. Şu an POMPAŞ 1 bitmekte, Bozova POMPAŞ 2'nin inşaatı devam etmektedir.

POMPAŞ 1 kapsamında bizim için kurulan trafo merkezi, indirici merkezi görüyorsunuz burada.

Projemizde bulunan dikey tip, 5900 kilovat gücündeki sıcak motorlarımızı görüyorsunuz burada. Saatteki debimiz yaklaşık olarak pompa başına 2000 metreküp.

Sistemin tamamı otomasyon sistemiyle kontrol edilmektedir. Uzaktan, anlık skala bilgileriyle, havuzların durumları, haznelerin durumları bilgisayardan takip edilmekte, ona göre analiz yapılmaktadır.

Bölgemizdeki çiftçilerimiz genellikle pompaj sulama tesislerini münferit olarak kurmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle küçük debilere sahip çok sayıdaki pompa tesisi dağınık düzende su kaynaklarının kenarlarına yerleştirilmektedir. Bu durumun çeşitli sakıncaları mevcuttur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Öncelikle çok sayıdaki küçük debilere sahip pompalamanın verimleri düşüktür, yüzde 50-70 civarında. Bu durum pompalanacak suyun metreküp başına enerji tüketimini artırmaktadır.

Her pompa tesisi için ayrı bir enerji nakil hattı ve trafo tesisi gerektiğinden, tesisin kuruluş maliyetini artırmaktadır.

Çok sayıdaki enerji nakil hattı, hat kayıplarını artırmakta, arıza sayısını ve dolayısıyla işletme ve bakım maliyetlerini artırmaktadır.

Her pompa tesisi için ayrı ayrı hesaplanan trafo güçlerinin toleransları nedeniyle kurulu güçler ve buna bağlı olarak toplamdaki trafo kayıpları artmaktadır.

Projemiz kapsamındaki tali istasyonlardan PS2 pompa istasyonumuzu görmekteyiz. Burada kullanılan motorlar yatay tip, 875 kilovat gücündeki motorlardır. Toplamda saatte yaklaşık 4500 metreküp civarında pompaj sağlamaktadır.

Dolayısıyla, bu trafoları besleyen dağıtım ve güç merkezlerinin de kurulu güçleri artmakta ve bu silsile baraj ve termik santrallere kadar güç artışını zorlamaktadır.

Küçük pompa tesisleri ürün ekimine bağlı olarak zaman zaman yer değiştirebilmektedir. Bu nedenle enerji nakil hatlarının uzunlukları artmakta ve buna bağlı olarak şebeke düzeni tamamen ortadan kalkmaktadır.

Sulama boruları rastgele döşendiğinden doğal drenaj yolları kesilerek zamanla toprağın tuzlanmasına neden olmaktadır. Ancak, belirli bir yatırım programı dahilinde, ilgili yatırımcı kuruluşların koordinasyonu ile, yöre çiftçilerinin oluşturduğu sulama birliklerince işletilen sulama pompa istasyonlarında ve sulama tesislerinde yukarıda sayılan sorunlar görülmemektedir.

Daha önce, pompaj istasyonu kurulmadan önce bölgede 100'den fazla trafo tesisi mevcuttu. Şu anda herhangi bir yapı görülmemektedir.

Projemiz kapsamındaki PS1 pompa istasyonumuz. Burada kullanılan motorlarımız 2200 kilovat gücünde, dikey tip motorlardır.

Son olarak, burada da araziye suyun verilmesini görmekteyiz.

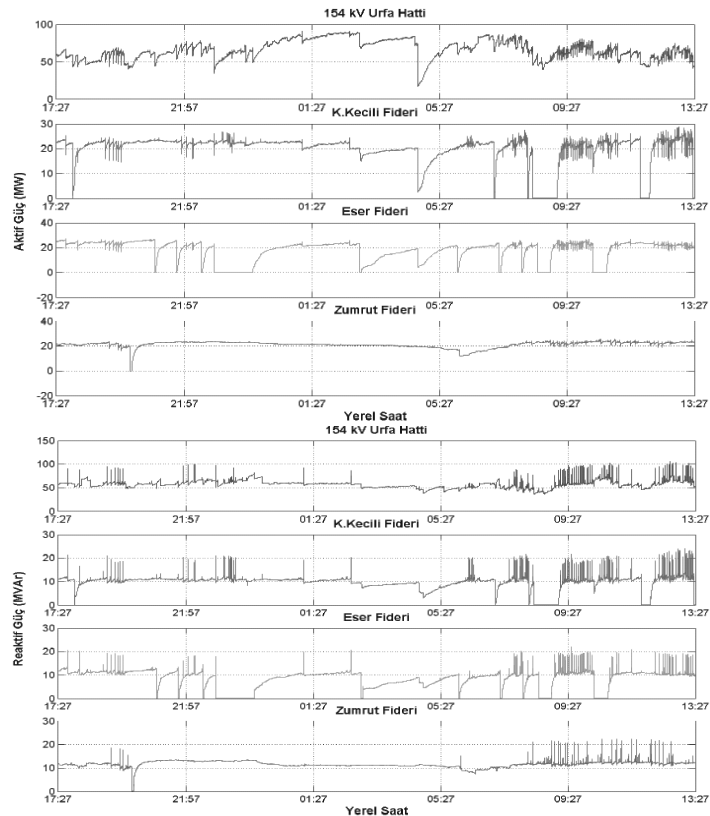
Bunun yanında, iletim sisteminde arızalarımız mevcuttur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Bölgedeki trafo merkezlerinin her geçen gün artan sulama kuyuları karşısında yetersiz kalması gerilim problemlerinin yaşanmasına neden olmaktadır.

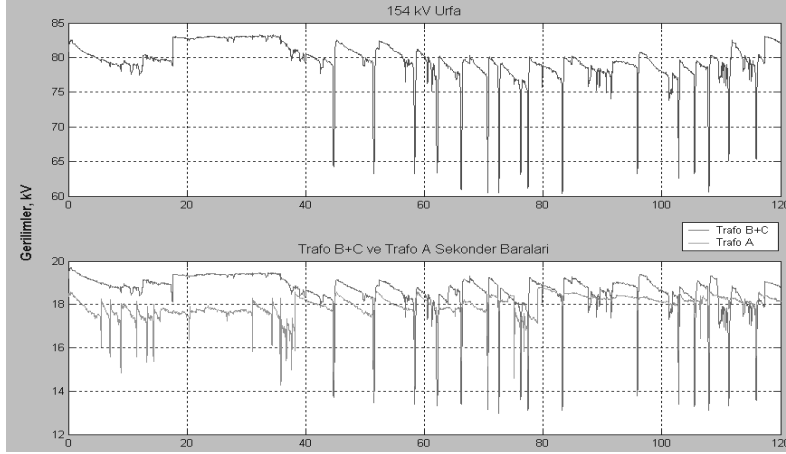
Güç kaynakları ile trafo merkezleri arasındaki mesafelerin uzun ve iletken kesitlerinin yetersiz olması, 154 kilovolt enerji iletim hatlarındaki kayıpları artırmaktadır. Bu nedenle kaynaktan alınan enerji trafo merkezlerine istenilen genliklerde aktarılamamaktadır.

Bölgede kurulu güç, yeni eklenen sistemler karşısında yetersiz kalırken, enerji iletim sistemindeki kayıpların yanında, aşırı ve bilinçsiz enerji tüketimi ile iletim sistemindeki kayıplar daha da artmakta ve enerji iletiminin temel kriteri olan gerilimin hem genliğinde düşüş, hem de bozulmalar meydana gelmektedir.

Özellikle tarımsal sulamanın yapıldığı yaz aylarında elektrik şebekesinde gerilim genliklerinin sürekli olarak nominal değerlerin altına düştüğü ve güç trafolarında kademe değişimlerinin bile gerilim dengelemede yetersiz kaldığı ölçüm çalışmalarında görülmüştür.

Buradaki grafiği incelersek, aktif güç ile şalter arasındaki değişimi görmekteyiz. Aynı şekilde reaktif güç de buna bağlı olarak değişmektedir.

Viranşehir Trafo Merkezi 154 ve 33 kilovolt gerilimdedir. Ölçümlerde nominal olarak 90 kilovolt olan sistemde gerilimin 80 kilovolt ile 60 kilovolt arasında 16 defa ani voltaj değişimleri yaptığı görülüyor. Bu da sistemde, özellikle son kullanıcıya sorunlar yaşatmaktadır.

Sonuç olarak; bölgede sulama projelerinin hayata geçirilememesi neticesinde, yöre halkı, kendi imkanlarıyla, plansız, denetimsiz ve teknolojik olmayan tesisler kurarak, yeraltı sularını aşırı ve bilinçsiz bir biçimde kullanmaktadır.

Enerji fiyatlarının çok yüksek olması, bölge genelinde insanları kaçak enerji tüketimine yöneltmektedir. Bölgede ekonomik koşulların daha ağır olması nedeniyle kaçak kullanıma yönelim daha da artmaktadır.

Enerji politikalarının yeniden belirlenerek, bölge genelinde tarımsal sulamada çok yüksek olan enerji bedelleri düşürülmeli, tarımsal sulama abonelerine ucuz enerji tarifeleri uygulanmalıdır.

Bilinçsiz ve bedelsiz elektrik kullanımı neticesinde; reaktif tüketimin yüzde 60 oranlarına ulaşması, alçak gerilim ve orta gerilimde meydana gelen aşırı yüklenme ve arızalar kayıpları artırmakta, iletim sistemi teçhizatında yıpranma ve maliyeti büyük kalıcı arızalar ve enerji kesintileri ile enerjideki kirlenmeye ve buna bağlı olarak elektrik iletim hattında harmonikler oluşmasına sebep olmaktadır. Oluşan bu gerilim düşmeleri, voltajlar son kullanıcıların motorlarının aşırı ısınmasına, hatta yanmasına sebep olmaktadır.

Teknik kayıpların azaltılarak, işletme çapında iyileştirilmesi için bölgenin enerji altyapısının gözden geçirilerek, enerji nakil hatlarında meydana gelen gerilim dalgalanmasının önlenmesi için gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir.

Dağıtım fiderlerinin kayıt dışı büyümesi ve koordinasyonsuz yüklenmelerle ortaya çıkan reaktif güç kaybı kompanse edilerek, elektrik sistemi güç stabilizasyonu ve güç kalitesinde iyileşme sağlanmalıdır.

Konuya sulama boyutuyla bakıldığında, işletmeye alınan sulama projelerinin bölgenin talebini karşılayacak seviyeye gelene kadar yeraltı su rezervlerinin lokal bazda aşırı miktarda kullanımına devam edilecektir. Yapılacak çalışmalarla su kullanımı konusunda yöre halkı bilinçlendirilmelidir. Bölge halkı sulama yöntemleri konusunda bilinçlendirilerek, alternatif yenilenebilir enerji kaynaklarıyla tarımsal amaçlı sulama projeleri desteklenmelidir.

Son olarak şunu söylemek istiyorum. Yapılan büyük pompaj tesisler daha çok ... kaynaklardan yapıldığı için, kullanılan araçlar daha çok yurtdışı menşeli. Özellikle işletme aşamasında bunların temini çok zor olmakta. Her ne kadar muadilini arasak dahi, özellikle otomasyon sistemlerinde başka alternatifimiz yok. Yani kullanılan parçayı temin etmek zorundayız. Bu da karşımıza bir başka sorun olarak çıkmaktadır.

SORULAR VE CEVAPLAR

SORULAR

NEDİM TÜZÜN (EMO Diyarbakır Şube)-Azmi Aktacir hocama bir bilgiyle birlikte bir soru sormak istiyorum.

Öncelikle, kendi şahıslarında, Harran Üniversitesini gerçekten kutluyorum. Çok önemli bir çalışmaya öncülük ediyorsunuz bölge genelinde. Hem Güneş Uygulama Merkezi, hem de yenilenebilir enerjiye ilişkin projeniz heyecan verici. Bölgenin diğer üniversitelerinde de, Kilis'ten Antep'e, Dicle Üniversitesine, diğer üniversitelerde de buna benzer çalışma merkezlerinin kurulmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Gerçi bazı projelerinizde bölge üniversiteleriyle, hatta sınır bölgelerdeki üniversitelerle işbirliği konusunda çalışmalar yürüttüğünüzü söylediniz. Güneşten başlamıştınız bildiğim kadarıyla. Ege Üniversitesinde Güneş Enstitüsü vardı, ama Harran da bölge açısından önemli bir merkez durumuna geldi. Fakat şunu da ifade etmek gerekiyor, ki siz biraz bunu açtınız, diğer enerji kaynaklarını da kapsayacak şekilde geniş çalışma alanlarına yöneldiğinizi belirttiniz.

Benim sorum şu olacak: Yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin ülkenin tamamı büyük bir heyecanla, çıkacak olan Yasanın bunları teşvik edici biçimde çıkmasını bekliyordu. Ama yeni çıkan Yasa, tabiri caizse, beklentilerini kursaklarında bıraktı birçok kesimin. Siz, bu konuda, bu Yasada en önemli eksiklik olarak neyi görüyorsunuz? Gerçi çalışmalarınız daha çok uygulamaya yönelik, ama uygulamaya yönelik de mutlaka bu çalışmalarınız bir fikir oluşturuyordur. Bu anlamda, Yenilenebilir Enerji Yasasının en kritik, en olumsuz yönleri olarak neyi görüyorsunuz? Gelişmesi için sizin önerileriniz nedir? Üniversitenizde de mutlaka bu konuyu tartışıyorsunuzdur.

İkinci sorum da Beyhan hocama.

Beyhan bey, 22 trafo merkezinden sorumlu bir ilin işletme bakım müdürü olarak görev yapıyor ve aslında çok da sorunlu bir merkezde görev yapıyor. Ben şahsen, idari yapılanmasının uygun düzeyde olmadığını düşünüyorum, ama kendisinin de bu konudaki görüşlerini almak istiyorum. Çünkü bu Forumda da aslında tartışılabilir, birçok ilde politik gerekçelerle bölge müdürlükleri kurulurken; çok yüksek kurulu gücü olan, elektrik tüketimi çok yüksek ve çok sorunlu bir bölge olan Urfa'da daha yüksek bir idari yapılanma, grup müdürlüğü düzeyinde bir yapılanma bu bölgede gerçekten zorunlu değil mi? Bunun altyapısının kurulmaması için bir neden var mı? Bu konudaki görüşlerinizi almak istiyorum.

İDRİS EKMEK-Doğrusunu isterseniz, benim önemseydiğim, biraz da son kullanıcılar açısından yaşanan sıkıntılar. Son kullanıcılar açısından sıkıntıların neler olduğuna dair tartışmayı biraz açabilme şansımız olması gerektiğini düşünüyorum. Bu anlamda, Muhammed Ali Tel'in sunumundan oldukça yararlandığımızı da düşünüyorum. Son kullanıcılar anlamında, hem sulama abonelerinin yaşadıkları sıkıntıları dile getiren, hem de bu pompaj istasyonları anlamında belki bir çözüm yöntemini de ortaya koyabilen bir değerlendirme yaptı. Ama ben, doğrusunu isterseniz, Organize Sanayi Bölgesinden katılan Mehmet Ali Altın'ın biraz da enerjiyle ilgili sıkıntı yaşayıp yaşamadıklarına dair bir değerlendirme yapmasını bekliyordum. Çünkü sunumunda sanki tek sıkıntıları sadece enerji fiyatlarıymış gibi anlattı. Eğer enerjiye kesintisiz, kaliteli bir şekilde ulaşabiliyorlarsa, bunu da bizimle paylaşabilirse kendisi, bizim açımızdan önemli bir ayrıntı olur diye düşünüyorum.

HAYDAR BOZDAĞ-Öncelikle, katılan bütün panelist arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Benim sorum Sayın Azmi Aktacir'e.

Urfa, özellikle kaçak elektriğin en fazla olduğu bölgelerden biri ve Urfa'daki enerji sıkıntısının baş sebeplerinden biri de sulama tesislerinin teknik yetersizliği ve bilinçsiz bir şekilde sulama yapılması. Bir çiftçinin örneğin 50 kilovat düzeyinde bir tesisi kurması ortalama 20-25 bin liraya mal olurken, bunu fotovoltaik sistemlerle kurması çok daha büyük bir maliyete sebep oluyor. Bu çiftçilerin veya tarımsal sulama yapan insanların fotovoltaik sistemlere yönelmesi veya o konuda istekli olması için neler yapmalıyız, devlet bu konuda neler yapmalı?

NESLİHAN ÇİT (EMO Diyarbakır Şube)-Şanlıurfa ilinde yaşanan ve gündemde olan elektrik kesintileri ve kalitesiz elektrik enerjisi kullanımı konusunda TEİAŞ'ın çalışmalarını yeterli görmekte misiniz? Yeterli görüyorsanız, halen elektrik kesintileri var, bunu nasıl açıklıyorsunuz? Bir de bu elektrik kesintileri daha devam edecek mi?

EMRE AYDEMİR (Dicle Üniversitesi) -Aslında kamuoyuna baktığımızda, bölgemiz hakkında, yani Mardin, Diyarbakır, Urfa vesaire illerimizin kaçak elektrik kullandığı yönünde sürekli olumsuz haberler çıkmakta. Asıl ilginç olan, bu haberlerin belli zamanlarda ve belli periyotlarda sürekli tekrar edilmesidir. Bunun sebebi nedir? Elektrik Mühendisleri Odası olarak bu konuya bakış açınız nasıldır? Bu haberlerin doğruluk payı ne kadardır?

ABDULKADİR DURMUŞÇU (Elektrik Mühendisi)-Bilal bey, nükleer enerjiyle ilgili olarak genelde yarattığı çevre sorunlarının büyük tehlike oluşturduğundan söz etti veya ben öyle anladım. Ama şöyle bir durum var: Rusya'da, Çernobil'de gerçekleşen nükleer kaza sonucunda Karadeniz'de şu an bile kanser hastalığıyla mücadele eden insanlar var. Tabii, bunun oluşturduğu çevresel sorunlar da mevcuttur şu an, belki bizim bilmediğimiz. Ayrıca, bildiğim kadarıyla, 1977 yılında kurulmuş olan bir santral var Ermenistan'da ve bu santral Türkiye sınırına yaklaşık 30 kilometre uzaklıkta. Dolayısıyla, böyle bir pozisyondayken, ülkemiz böyle bir pozisyondayken, çevresel faktörler dediğimizde, zaten onlarla iç içe değil miyiz, yani daha çevresel faktörlerden bahsetmeye gerek var mı?

Ayrıca şöyle bir durum da söz konusu: Dünyada elektrik maliyetleri, fiyatı konusunda ülkeleri sıraladınız; Amerika Birleşik Devletleri herhalde alt seviyelerde, yani elektriğin pahalı olduğu ülkeler arasında değildi gördüğüm kadarıyla. Ama şu an Amerika Birleşik Devletleri 104 tane nükleer santrale sahip bir ülke. Dolayısıyla, orada enerji pahalılığı gibi bir durum da söz konusu değil herhalde.

İSMET BİNGÖLLÜ-Ben Dicle Elektrik A.Ş. Şanlıurfa İl Müdürlüğünde görev yapıyorum. Bu Forumda aslında enerjinin elektrik bölümüyle ilgili dağıtım sektörünün olmaması konuşmalardan da ortaya çıktığı gibi, bir eksiklik. Bununla birlikte, tarımsal sulamaya yönelik yapılan tespitlere rağmen Ziraat Odasından bir temsilcinin burada olmaması da ciddi bir eksiklik. Zira oradan bir temsilcinin burada olması, bu üretimi yapan kitlenin sorunlarının daha net anlaşılması, gerek enerjinin sağlıklı bir şekilde sağlanması, gerekse de tüketimin son aşamasında fiyatıyla ilgili noktalarda birlikte bir sonuca gitmeye, birlikte bir fikir birliğine varmaya daha fazla yardımcı olacaktır. Arkadaşların ilerideki Mezopotamya Enerji Forumunda bu eksiklikleri de gidereceklerini düşünüyorum.

Bir-iki noktada dikkatinizi çekmek açısından bazı bilgileri paylaşmak istiyorum.

TEİAŞ Müdürümüz, Urfa ilinin kullandığı aylara ait tüketim miktarlarını gösterdiği zaman, orada aslında dikkat edilmesi gereken konu, sulamanın yoğunluklu olduğu, özellikle pamuk sulama sezonundaki artışın yıl bazında tüketimin yüzde 20-25'ine tekabül etmesidir. Yani normalde tarımsal sulamada, pamuk sezonu olmadığı dönemde kullanılan enerji yaklaşık yine 400 milyon kilovat/saattir. Bu kullanılan 400 milyon kilovat/saat enerji tarımsal sulamanın dışında kullanılıyor. Bu kadar yüksek tüketimin neden kaynaklandığını irdelemek gerekiyor. Birincisi bu.

İkincisi de, bunun ciddi bir şekilde irdelenmemesi, bu sektörün asıl sorumlusu olan, benim de mensubu olduğum... (... ..) Sürekli artan bir şekilde, 50 MVA, 100 MVA trafo merkezlerini devreye almakla birlikte, bu trafo merkezlerini besleyecek ana dağıtım hatlarının olmadığını kendisi de biliyor. Çok kısa bir süre sonra yine enerji yetersizliği başlayacak, kesinti programları uygulanacak ve insanlar enerjiyi buldukları anda saldıracaklar, saldırdıklarında yine kara düzen hatlarla, daha doğrusu aydınlatmaya yönelik, kişilerin evlerindeki ihtiyaçlarına yönelik yapılan hatlarla tekrardan sulama tesisleri devreye girdiği zaman, orada kullanılan iletkenlerin tekrar arızaya neden olup, kullanımı yeterli derecede olmayacak, üretim düşüklüğü olacak vesaire. bunları tartışmadan, tarımsal sulamadaki sorunu çözme, dağıtımdaki eksikliği ortaya koymadan enerjinin yenilenebilirliğini üst seviyeye taşımak bence bir noktada eksiklik.

MESUT ÇİFTÇİ (Dicle Üniversitesi Elektrik-Elektrik Mühendisliği Bölümü Öğrencisi)-Benim sorum Bilal Gümüş'e olacak. Kendisi, bizim bölgemize ilişkin enerji politikalarından bahsetti. Bölgemize baktığımız zaman, petrol olsun, hidroelektrik olsun, diğerleri olsun, enerji kaynakları bakımından zengin bir bölgeyiz ve buradan çıkarılan enerji kaynakları belli tesisler olmadığı için diğer bölgelere yönlendirilmekte. Normalde, enerjinin çıkarıldığı yerde enerjinin daha ucuz olması gerekirken; tam tersine, diğer bölgelere oranla bizim bölgemizde enerji bizlere daha pahalıya satılıyor ve aynı zamanda daha verimsiz. Bunun sebebini soracaktım.

Bir sorum da Mehmet Nuri Altın'a olacak. Kendisi, Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinden sorumlu bir kişidir.

Normalde, Şanlıurfa denildiği zaman genelde tarım çok ön plana çıkıyor. Ama tarımda da epey kaçak elektrik kullanımı var. Bundan dolayı, yani bu kaçak elektrikten dolayı sanayi pek ön plana çıkmıyor Urfa'da. Siz bu konuda neler yapıyorsunuz, ne gibi çalışmalarınız var bu konuda?

SALONDAN- Sorum Beyhan Polat'a olacak.

Şanlıurfa'da yaşanan elektrik kesintilerinin giderilmesi ve benzeri çeşitli sıkıntıların giderilmesine yönelik olarak TEİAŞ'ın önümüzdeki 5 yıllık veya 10 yıllık yatırım programında ne tür planlamalar var?

Bir de şu sıkıntıyla da karşılaştım: Diyelim ki kişinin elektrik borcu var, ödemedi borcunu, gelip elektriğini kesiyorlar. Fakat o kişi hemen bir elektrikçi çağırıp, tak diye elektriğini tekrar açabiliyor. Bunun önüne nasıl geçilebilir? Bunu önleyecek bir sistem olmalı en azından. Bir de nasıl ki borcu ödenmediğinde elektrik hemen kesilebiliyorsa, ödendiği takdirde de hemen açılmasını sağlayacak çok teşkilatlı bir yapı olması gerekiyor. Çünkü borcunu ödemediği halde günlerce verilmeyen elektrik karşısında abone de mecburen bir elektrikçi çağırıyor ve kendi başının çaresine bakıyor.

Bir de Sayın Azmi Aktacı'ya bir sorum olacak.

Sunumunuzda anlattığınız yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş için, onların kullanımını daha fazla artırmak için ne yapmak gerekiyor? Bu konuda TEİAŞ'a ya da bizlere düşen görevler nelerdir?

MURAT- Şanlıurfa'da belli dönemlerde elektrik enerjisi kullanımına yönelik çok ciddi sıkıntılar yaşandığını hep duyuyoruz, görüyoruz, yaşıyoruz. Bu sorunların giderilmesine yönelik olarak birkaç sorum olacak.

Öncelikle Azmi hocama sormak istiyorum. Çünkü üniversite bünyesinde çeşitli çalışmalar yürütmüş o da, o konuda bir araştırma merkezi de var. Birkaç projeden de bahsetti, ama ayrıntılarına çok girmedim. Bilemiyorum, belki ayrıntılarda mevcuttur, vardır, bize de aktaracaktır.

Burada sulama birliğinden katılımcılar var, Organize Sanayi Bölgesi adına katılan katılımcılar var.

Özellikle tarımsal sulamada ve sanayide elektrik enerjisinin kullanımına yönelik yaşanan sıkıntıların giderilmesi noktasında, alternatif yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik üniversitenin bir projeksiyonu var mı? Bu konudaki çalışmalar neler? Özellikle uygulamaya yönelik çalışmalar var mı; varsa neler?

Örneğin şunu bilmek isterim: Tarımsal sulamaya ilişkin fotovoltaik sulama sistemlerinden bahsettiniz. Böyle bir prototip çalışmanız, örnek çalışmanız var mı? Diyarbakır'da bir Güneş Evi var mesela, bilirsiniz, duymuşsunuzdur; kendi enerjisini kendisi üretiyor. Bu tip bir prototip çalışma var mı uygulama noktasında?

Ayrıca, arkadaş sordu, ama ben de tamamlamak istiyorum: Özellikle Elektrik Mühendisleri Odası, "kaçak elektrik kullanımı" kavramını çok kullandığı için ve çok sık gündeme getirdiği için, sormak gereği duyuyorum: Elektrik Mühendisleri Odasının bu konudaki çalışmaları neler? Geçmişte ne türden çalışmalar yürüttüler, önümüzdeki dönem için ve içinde bulunduğumuz dönemde yürüttükleri çalışmalar var mı? Basına, kamuoyuna, kamu kurum ve kuruluşlarına ne tür önerilerde bulundular? Onları da Tarık beyden ve Bilal beyden öğrenebilirsem sevinirim.

Ayrıca, Beyhan beye de şunu sormak istiyorum: Gerçi arkadaşlarımız bir kısmını dile getirdiler, ama TEİAŞ'ın yatırımlarını gerçekten merak ediyoruz. Birkaç yatırımdan bahsettiniz; birkaç trafo merkezinin ilave ünitelerle takviyesi vesaire. İletim hattından bahsettiniz, ama tamamlanamadığını, daha doğrusu çalışmanın henüz başlatılmadığını söylediniz. Bu çalışmalar ne zaman başlatılacak?

Ayrıca şöyle de bir sorun var: Mevcut sıkıntıların giderilmesine yönelik çalışmaların zemini ile artan ihtiyacın veya artacak ihtiyacın giderilmesine yönelik çalışmaların zemini farklıdır. Projeksiyonunuz nedir önümüzdeki dönemler için? Bunları aktarırsanız sevinirim.

İSMET BİNGÖLLÜ- Beyhan hocam; ben onu sizin planlamanız anlamında söylemedim. Orada dikkat çekilmesi gereken konu, enerji tüketiminin bu kadar yüksek olmasının sebebi tek başına bölgemizde tarımsal sulamadan kaynaklı değil. Şebekedeki sıkıntının ocak ayı ile temmuz ayında çok da birbirinden farklı olmadığını anlatmak açısından söyledim. Hani arkadaşlar enerji kesintilerinden falan bahsediyorlar ya, aslında burada sıkıntı şu: Yatırım yapıldığı zaman, şebekelerin arızalarının önlenbilmesine yönelik bir yatırıma dönüşmesi gerekir. Düşünün, bu çağda elektrik kesintileri ve arızalarını konuşuyoruz. Yağmur yağıyor, elektrik kesiliyor; rüzgar geliyor, elektrik kesiliyor. Böyle bir coğrafyada yaşıyoruz. Ben ona dikkat çekmek açısından söyledim. Fazla enerji kullanımının da sadece tarımsal sulamaya yüklenmemesi gerektiğine dikkat çekmek istedim.

CEVAPLAR

BİLAL GÜMÜŞ-Birkaç soru vardı. İki arkadaş, Emre bey ve Murat bey, kaçak elektrikle ilgili soru sordu. Basında, kamuoyunda sürekli kaçak elektrik haberleriyle bölgenin gündeme geldiğini, EMO'nun bu konuda neler yaptığıyla ilgili bir soru soruldu.

Biz, kayıp artı kaçağı tanımlarken, Harran Üniversitesinden arkadaşımız da belirtti, ne kadarı teknik kayıptır, ne kadarı kaçaktır, bu ayrılmamış durumda. Bu önemli bir husus. Ha, bununla ilgili çözüm önerisine gelince; dağıtım şirketleri, çeşitli ölçüm noktaları kurarak, en azından teknik kayıpları belirli oranda ortaya çıkarmaları mümkündür. Yani bu proje dahilinde yapılabilecek bir durumdur ve mutlaka da yapılmalıdır.

Bölgemizde kayıp-kaçak oranının oldukça yüksek olduğu, yani yüksek oranda bir kaçak enerji kullanıldığı da bir gerçektir. Bu, saptanamayacak bir durum değil. Ama bunun sebepleri incelendiği zaman, tek başına buna bir hırsızlık olayı olarak bakmak doğru değil. Bu olayın sosyal, ekonomik, hukuki, adli birtakım sebepleri var. buradaki insanların çoğu sosyoekonomik açıdan oldukça düşük gelir seviyesine sahip insanlar ve bu insanlar enerjiye ulaşmak için en kolay yol olarak bunu görüyorlar; çünkü devletle tek ilişkisini elektrik üzerinden kurabilen insanlar. Yemek pişirmek için parası yokken, elektrikle yemeğini pişirme olanağı varsa, bunu kullanan insanlar da var.

Dolayısıyla, biz, Elektrik Mühendisleri Odası olarak, 2005 yılında, gelir düzeyi çok düşük olan ailelere bedelsiz olarak belirli bir enerji tahsisinin yapılmasını önerdik. Yani aylık 150 kilovat/saat veyahut 100 kilovat/saat gibi, bir ailenin aylık elektrik tüketimine yetecek kadar bir enerjinin gelir düzeyi düşük olan kişilere bedelsiz verilmesinin, bir nevi yeşil sayaç modeli uygulanmasının doğru olacağını önerdik. Bu da özellikle gelir düzeyi düşük aileler için önemli bir nokta olur ve kayıp-kaçağı da en azından bir miktar azaltır. Yani en azından ihtiyacı olduğu için, başka çaresi olmadığı için bu yola sapan insanlar ile gerçekten ihtiyacı olmaksızın kaçak elektrik kullananları ayırt etmekte önemli bir yol olur diye düşünüyoruz. Tabii, ihtiyacı olmadan kaçak elektrik kullanan kişileri de doğru bulmuyoruz, bunun yanında da değiliz. Ancak, bütün bunların geniş bir çerçevede ele alınmasıyla, yani işin sosyal boyutunun da ele alınmasıyla, süregelen göçün vesairesinin de hesaba katılarak çözülmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bizim için, elektrik enerjisini kullanmak kamusal bir haktır. Yani her bireyin elektrik enerjisini kullanma hakkı vardır. Ancak, bu hakkı kullanırken de belirli bir bilinç düzeyinde kullanması gerekmektedir. Yani elektrik enerjisinin bedelini ödeseniz bile, istediğiniz kadar elektrik enerjisi kullanmanız, sınırsız elektrik enerjisi kullanmanız doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bunun üretirken de, tüketirken de birtakım yaptırımları vardır, biçilemeyen maliyetleri vardır. Doğaya, çevreye, insanlığa olan maliyetleri vardır, bunların da göz önüne alınması gerekir.

Sayın Durmuşçu nükleer enerjiyle ilgili bir soru sordu.

Nükleer enerjiyi biz sadece bir çevre sorunu olarak görmüyoruz. Öncelikle bunu söyleyelim. Nükleer enerjiye bakarken birkaç noktadan baktık. Birincisi, nükleer enerjide şu anda kullanılan yakıtlar sonludur, yani sonsuz değildir. Ömrü yaklaşık 20 yıl ile 200 yıl olan uranyum yakıtı kullanılmaktadır, bu da sonlu bir yakıttır. Yani kalkıp bir fosil yakıtı alternatif olarak sunulması da doğru değildir. Üstelik, ülkemiz için bu yakıt da dışarıdan gelecektir. Yani ülke olarak nükleer enerji için gerekli bir hammaddeye sahip değiliz. Yakıtı da dışarıdan almamız gerekecek. Yani bizim enerjimizi dışa bağımlılıktan kurtarmayacak nükleer enerji. En önemli sorun da şu. Radyoaktif enerjilerin yarılanma ömürlerinin binlerce, hatta milyonlarca yıl olması sebebiyle, bu kullanılan elementlerin etrafa oldukça ciddi radyoaktif atıklar salmasıdır. Bu nedenle ciddi çevresel tehditleri vardır. Japonya'daki Fukuşima Santralinin depremden sonraki çevresel tehdidini son birkaç aydır yaşadık, gördük. Şu anda oradaki kaza seviyesi 7'ye çıkarıldı, yani Çernobil'e eşit bir nükleer faciayla karşı karşıyayız aslında.

Ermenistan'da kurulu olan santralin sınırimıza 30 kilometre mesafede olması da bir gerçek. Nükleer zaten sınır falan dinlemiyor; yani radyoaktif tehlike bütün sınırları aşan bir tehlike. Ama "Ermenistan'da var, bizde niye olmasın?!" yaklaşımı da doğru değil. Biz, var olana bir tane daha eklemek yerine, var olanları bertaraf etmek zorundayız. Bu, insanlığın problemidir; bizim ülkemizin ya da bir ülkenin problemi değil, bütün insanlığın problemi.

Amerika Birleşik Devletlerindeki enerji fiyatlarının nükleerden dolayı düşük olması da doğru değil. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, 1978 yılındaki Treemiles Island'daki kazadan sonra bir tane dahi nükleer santral yapmadı; yani 1978'deki kurulu gücü neyse, bugün kurulu gücü ondan daha az. Üstelik, bazı santrallerini kapattı. 33 yıl geçti aradan, yıllık yüzde 2 artışı göz önüne alırsanız, kümülatifini boş vererseniz, enerji talebi en az yüzde 66 büyüdü Amerika Birleşik Devletlerinin. Yani kabaca söylersek, Amerika Birleşik Devletlerinin 1978'deki enerji ihtiyacı ile bugünkü enerji ihtiyacı arasında en az yüzde 100'lük bir fark var. Dolayısıyla, "Nükleer enerji olduğu için enerjisi ucuzdu" gibi bir tespit de doğru değil. Üstelik, nükleer enerji, pahalı bir enerji türüdür. Nükleer enerjinin maliyeti yaklaşık 8-9 sent/kilovat/saat gibi bir bedeldir ki, oldukça yüksek maliyetlidir. Dolayısıyla, "Nükleer enerjimiz olursa ucuz enerjimiz olur" gibi bir düşünceye kapılmamız da çok doğru olmaz diye düşünüyorum.

Bunun yanında, Sayın Bingöllü, dağıtım sektöründen bir temsilcinin burada olmamasını eleştirdi. Biz, dağıtım sektörüne Elektrik Mühendisleri Odası olarak hem yazılı, hem sözlü çağrıda bulunduk; ama maalesef, kendileri icabet etmediler davetimize. Doğrudur, biz onların burada olmasını istiyoruz; çünkü sektörün bütün bileşenlerinin bu panelde konuşup, en azından sorunları ortaya koymalarının doğru olduğunu düşünüyoruz. O nedenle, ziraat odalarına da, dağıtım şirketlerine de çağrı yaptık. Mezopotamya Enerji Forumunda da özellikle bu bütün bileşenlerin olmasına gayret göstereceğiz.

Bir de Mesut Şimşek arkadaşımız, bölgemizin oldukça büyük bir enerji potansiyeli olduğunu, ama bu potansiyelin diğer bölgelere yönlendirildiğinden bahsetti.

Evet, bölgemizde ciddi bir elektrik üretim potansiyeli var. Bölgemiz her zaman tükettiğinden daha fazla enerji üretiyor. Ama bu üretme çok da fazla değil, onu da söylemek lazım. Yani bizim bölgemiz tükettiğinden birkaç puan daha fazla üretiyor. Şu anda güncel rakamları bilmiyorum, ama 2007'de yaptığımız çalışmada, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illeri baz aldığımız zaman, GAP Bölgesindeki illeri baz aldığımız zaman, Türkiye'nin toplam ürettiği ve tükettiği elektrik enerjisinin yüzde 9'unu tüketirken, yüzde 14'ünü üretiyor, yani 5 puanlık bir fazlası vardı.

Tabii ki yerinde üretim ve yerelde üretim, enerji nakil hatlarındaki kayıpların azalması açısından oldukça önemlidir. Yine savunduğumuz bir gerçek de şudur: Bölgelerin Türkiye'deki enerjiye koyduğu katkı bakımından, bu katkıdan dolayı da en azından yatırım olarak, katma değer olarak kendilerine geri dönüşlerin olması gerektiğini söylüyoruz. 2005 yılındaki Enerji Forumunun sonuç bildirgesinde de bu var. Özellikle Türkiye'deki petrolün yüzde 95'ini bu bölge üretiyor, hidrolik potansiyelin yaklaşık yüzde 38'ini üretiyor. Dolayısıyla, Türkiye'ye sağladığı bu katkının bir karşılığı olarak da, bir pozitif ayrımcılık olarak, en azından sağladığı katma değerın bölgenin altyapısına yatırım olarak dönmesinde oldukça büyük yarar var.

Tabii, bölgesel tarife yok; onun için, "Burada pahalı satılıyor, diğer yerlerde ucuz satılıyor" gibi yanlış bir algılama olmasın. Şu anda Türkiye'deki enerji fiyatları her yerde aynı. Ama ileride bölgesel tarifelere geçme projesi var. Bölgesel tarifelere geçilirken, maliyetler baz alındığında, kayıp-kaçak oranı yüksek olduğu için bizim tarifemizin daha yüksek olma olasılığı da var. Bu da böyle bir risk olarak karşımızda duruyor.

Sanırım bana sorulan sorular bu kadardı.

Direkt bana sorulmamıştı, ama bir cümleyle şuna da yanıt vereyim. "Yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş için neler yapılabilir?" diye bir soru vardı.

Yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş oldukça önemli. Ciddi potansiyelimiz var; ama öncelikle bu potansiyellerin doğru olarak ortaya konulması gerekiyor. Bu potansiyellerin ortaya konulmasında da ölçüm ve tespit önemlidir. Azmi hocamızın Harran Üniversitesinde kurulan merkez o açıdan önemli. Bunun gibi merkezlerin öncelikle kurulması gerekiyor. Ardından da bunun teşvik edilmesi gerekiyor. Bu tesislerin veya kullanılacak malzemelerin Türkiye'de üretilmesi için bazı yatırımların yapılması gerekiyor. Bunlar olursa hızla yükseleceğine inanıyoruz.

Yine benzer bir şekilde, Almanya'da nükleer enerji santrallerinin tamamı yasa nedeniyle 2020 yılına kadar kapatılması gerekiyor. Hatta "Bunu 2030'a uzatalım" dediler, ciddi toplumsal tepkiler ortaya çıktı geçen yıl ve Almanya şu anda yenilenebilir

enerji kaynaklarının toplam enerji üretimindeki payını yüzde 20'ye çıkardı. 2020'li yıllarda bunu yüzde 30'ların üzerine çıkarmayı hedefliyor. Daha ileriki projeksiyonlarda, 2050'li yıllarda enerjilerinin yüzde 70'inden fazlasını yenilenebilir enerji kaynaklarından elde etmeyi hedefliyorlar. Bunlar mümkün projeksiyonlar. Yeter ki bu noktaya yatırım yapılsın, bunlar göz önüne alınsın ve bunlara yönelik sistem komple kurgulansın. Örneğin, son çıkan Yasada güneş santralleri için 2012 yılının sonuna kadar 550 megavatlık bir sınır söz konusu. Yani siz istesenez bile 550 megavattan daha büyük bir santral yapıp, onu devreye alamıyorsunuz; bu, şu anda yasayla sınırlanmış durumda. Tabii, bunların hepsinin ortadan kaldırılması gerekiyor veya yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi gerekiyor ki, bu teknolojilere hızlı bir şekilde, doğru bir şekilde geçebilelim.

AZMİAKTACİR-GAPYENEV'le ilgili Nedim beyin katkısı vardı. Hakikaten GAPYENEV, bölgede büyük bir boşluğu dolduracak. Özellikle yenilenebilir enerjiyle ilgili çalışmaların bir merkezi olması önemli. Artı, buradan kalifiye eleman yetişmesi daha da önemli. Bugün mevcut sektör düşünüldüğü zaman, çok büyük fırsatlar var. Genç arkadaşlara, bu sektöre yönelmelerini tavsiye ediyorum. Hakikaten büyük bir potansiyel var ve bu boşluğu da ancak sizin gibi genç arkadaşlarımız doldurabilir. Çalışmalarınız ve ileriye yönelik düşünceleriniz arasında yenilenebilir enerji kaynakları da kesinlikle olmalıdır.

Yeni Kanunla birlikte sıkıntılı bir süreç de başladı. Sonuçta, ürettiğiniz enerjinin alım garantisi, fiyatı falan, bir sürü şeyler belirlendi. Fotovoltaik sistemlerle ilgili ulusal bir platform var; bu platform da kamuyla ilgili eksiklikler biraz bu yönüyle zorlanmaya başladı, onu söyleyebilirim. Eksiklikler mutlaka zamanla giderilecektir; çünkü ülkenin gidişatı bu yönde, yani böyle bir planlama söz konusudur. Onu söyleyeyim. Artık güneş enerjisi veya rüzgar enerjisi veya yenilenebilir enerji kaynaklarını göz ardı edecek bir durumda değiliz artık. Çünkü enerji planlamasında bunlar önemli bir yer tutmaktadır.

Sulama sistemlerine gelirsek; bir defa, bu sistemler artık mevcut. Yani bu sistemler çalışıyor, çalışmıyor şeklinde ifadeler yanlış. Sonuçta bu sistemler iyi bir şekilde çalışıyor. Onu yaygınlaştırma adına neler yapılabilir? Tabii ki teşvik ve destekler çok önemli. Artı, GAP'ın sulama projelerinin bir an önce bitirilmesi bu anlamda çok önemli. Derin kuyulardan artık su çekilip, çok büyük tesisler kurulması hem çiftçiye büyük maliyet getiriyor; hem de, gördüğümüz gibi, artık ülkenin bu anlamda birçok yatırıma da ihtiyacı var. Trafo oluşturulması da sonuçta bir yatırım.

Peki, yenilenebilir enerji kaynaklarıyla bunu nasıl destekleyebiliriz? Fotovoltaik sistemlerle bunları yapıyoruz. Bunlar zamanla olacağı için, bu anlamda bir sulama sanayi de Urfa'nın içinde gerçekleşecektir. Sulama borularından tutun, solar pompa yapan gruplara kadar uzanan bir sanayi. Böyle bir sektörün oluşması da çok hayal değil. Yani artık bu alanda birçok toplantı, birçok bilgilendirme yapılıyor.

Örnek projeler arasında, Kırsal Kalkınma'nın vermiş olduğu bazı desteklerle belki bu iş biraz yaptırılabilir. Çünkü sonuçta alınan ürünler tamamen ithal ürünler, yerli ürün yok. Dediğim gibi, sektör yeni oluşuyor. Ama bu sürekli dışa bağımlı bir yapılanma olacağı anlamına da gelmez tabii. GAP YENEV gibi, bu alanda Ar-Ge merkezleri oluşturulması ve desteklenmesi bunun için de önemli. Yerli yatırımcıların büyük bir arayış içerisinde olduğunu biliyoruz; sürekli bilgilendirmeler veya o konuda gelen yeni bilgiler bize bunu kanıtıyor.

Örnek proje olarak, bizim mikro sayılabilecek bir projemiz var. Toprak Su Araştırma'yla birlikte yapılmış bir proje. Üniversite destekli yine. Bu gezilebilir. Sonuçta küçük bir şey; ama yine de örnek bir proje. Bir de daha büyük, 10 kilovatlık, potansiyel olarak 10 kilovat, dönüm olarak düşünüldüğü zaman da 10 dönümlük bir arazi üzerinde bir sulama sistemi projemiz var. Basıncılı sulama. Sonuçta fotovoltaik sistemle destelenen bir proje. Bunu da Kalkınma Ajansına verdik. Suriye-Türkiye bölgesel işbirliği projesi kapsamında. Bu da değerlendirme içerisinde. Büyük ihtimalle bu ay içerisinde sonuçlanacak. Olumlu sonuçlandığı takdirde, bölge içerisinde dediğim kapsamda yapılan en büyük projelerden birisi olacak. Yani biz artık daha çok çiftçimize örnek olacak projelerle, gerçek anlamda büyük projelerle ilgili çalışmalara odaklanmış durumdayız.

Evet, bana yöneltilen sorular bunlardı.

MEHMET NURİ ALTIN-Sayın Oda Başkanımız biraz serzenişte bulundu konuşmamı kısa kesmemden dolayı. Yalnız, panel uzadı biraz, soru-cevap bölümüne zaman kalsın diye kısa kesmeyi tercih ettim. Zaten panelin amacı da karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak olduğu için özellikle kısa kesmek istedim. O yüzden, önce Sayın Başkanın sorduğu soruyla başlayayım. Enerjiye kesintisiz ve kaliteli ulaşmakla ilgili bir soru sordu.

Enerjiye bütünüyle kesintisiz ve kaliteli ulaştığımız söylemeyiz. Ama enerjiyi kesintisiz sağlamak bizim görev kapsamımızda olan bir husus. Türkiye genelindeki OSB'leri 2006 yılından bu yana dağıtım şirketleri şeklinde düşünebiliriz. Çünkü kendi içerisinde dağıtım yapıyor, satışını yapıyor, arıza bakım-onarımını yapıyor. Yani TEDAŞ'tan ayrıldı, kendi bünyesinde işlemlerini görüyor. Kesinti kısmı bize dahil olduğu için zaten çözümü kendi içimizde halletmek zorundayız. Bununla ilgili herhangi bir sıkıntıyı dile getirdiğimizde kendimizi eleştirmiş oluruz.

Kaliteli enerji dersek, sulamadan kaynaklanan ani dalgalanmalardan etkileniyoruz tabii. Bunun için ne gibi çalışmalar yapıyoruz? Şu anda 2. OSB'nin içerisinde bir doğalgaz enerji üretim santrali kuruluyor, 1 veya 1.5 aya kadar hizmete geçecek. Bunu direkt vanaya bağlayabilirsek, bu bağlantıdan dolayı ani dalgalanmaları da önleyeceğimizi düşünüyoruz.

Şanlıurfa 1. OSB'nin elektrik altyapısı 1994 yılında havai hat şeklinde kurulmuştu. Hâlâ bu devam ediyor. 2007 yılından beri Şanlıurfa OSB bir miktar para da kazanıyor bu işten. Bu kazandığı parayı da enerjiye yatırmak zorunda, yatırım yapmak zorunda iyileştirme yönünde. Biz de bu kazandığımız paraları enerjiye yönlendiriyoruz, yatırım yapıyoruz. Son olarak, gelen havai hattımızı yeraltına almayı planlıyoruz. Bu ay içerisinde büyük bir ihtimalle ona başlayacağız inşallah. Havai hattı yeraltına aldığımızda, Sayın İsmet Bingöllü müdürümüzün dile getirdiği o tür sıkıntılardan kurtulmayı planlıyoruz ilk etapta. Doğalgaz çevrim santralinin devreye girmesiyle dalgalanmadan kurtulursak, büyük bir ihtimalle kesintisiz ve kaliteli enerjiye ulaşmış olacağız. Tabii, yine yüzde 100 diyemeyiz; ama yüzde 95 oranında falan kesintisiz ve kaliteli bir enerji olacak.

Kesintisiz olduğunu nasıl söyleyebiliriz; 50 MVA'lık trafo sadece Şanlıurfa OSB'ye ait; herhangi bir başka yere, köy veya şehir merkezine değil. O yüzden, 3-4 ay içerisinde kendi çözümlerimizi üreterek, Allah'ın izniyle, kesintisiz ve kaliteli enerjiyi sunacağımıza inanıyoruz. Şanlıurfa 1. OSB'de zaten kök binalarımızı yeraltına yaptık, herhangi bir sıkıntımız yok o konuda. Yalnız, müşteri çıkışlarında biraz sıkıntı yaşıyoruz orada da. Onun için öneri götürmüştük; ama Avrupa Birliği kapsamında olan bir çalışma olduğu için bütçe belliydi, bütçenin dışına çıkılamadı. Bizim temennimiz müşteri çıkışlarının da yeraltında olması ve herkesin kendine ait birer hücresi olması yönündeydi. Bu yönde bir çalışmayı proje olarak hazırlayıp gönderdik; ama maddi durumlar buna engel oldu. İleride buna da el atmayı düşünüyoruz. Şanlıurfa 1. OSB'de olduğu gibi, Şanlıurfa 2. OSB'de de bunu sağlayacağız.

Bir de genç bir arkadaşımız Şanlıurfa OSB'de kaçak durumunu sormuştu.

İsmet bey de bilir, Türkiye'deki bütün OSB'lerde olduğu gibi, 2007 yılından beri kayıp ve kaçak konusunu biz üstlendik. TEDAŞ'a ödemelerimizi kayıp ve kaçaksız yapıyorduk. Biz bunun için skala sistemini kurduk, GPRS modemlerle haberleşerek bu kayıp ve kaçakları kontrol altına aldık. Şu anda kaçığımız var demiyorum; çünkü yok. Ama kaybımız var; hat kaybımız var, aydınlatma kaybımız var. Bunlar da çok büyük meblağlarda değil, yüzde 1.2'lerde. O yönde bir sıkıntımız yok. Biz dağıtım şirketiyiz.

Müdürümüzün bir sorusu olmuştu bu kayıp-kaçak için. Naçizane, söyleyelim; biz, Şanlıurfa OSB'nin dört bölge olarak düşünülmesini önerebiliriz kendilerine. Özellikle sıkıntılı bölgelerde, Şanlıurfa OSB'nin dışında kalan sanayilerde büyük sıkıntılar olduğunu biliyorum. En başta oraları pilot bölge seçerek, büyük bir ihtimalle kayıp-kaçığı biraz da azaltabileceklerini düşünüyorum.

Artı, personel sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum dağıtım şirketindeki. Dağıtım şirketindeki personel sayısı yetersizliğinden dolayı kayıp-kaçığa fazla personelin yöneldiğini de göremiyorum. Bunu nereden çıkarıyoruz? Serbest tüketiciyiz biz 2006'dan beri; serbest tüketici olduğumuz halde okumalarda zorluk çekiyoruz, TEDAŞ'taki okumalarda ve serbest tüketiciye dahi bir birimin ayrılmadığını gördüm ben. Bu da büyük bir sıkıntı. 1000 küsur serbest tüketici olduğu halde, okumalarda sıkıntılarının olduğu görülüyor. Allah yardımcıları olsun; bu kadar personelle zor bu bölge.

MUHAMMED ALİ TEL

Son kullanıcının yaşadığı sorunlar şunlar: Şu anda işletmesi yapılan sulama birliğinde, normalde son kullanıcı değil de, ... elektrik aldığım için pek bir sorun yaşamamaktayım. Yani gerilim düşümünde yaşanabilen sıkıntıyı güç trafolarını ayarlayarak gidermekteyim. Fakat daha büyük sıkıntı olan dalgalanmalardan etkileniyoruz. Örneğin, Viranşehir tarafında bir rüzgar çıktığında birden yüzlerce trafo devre dışı kaldığı zaman meydana gelen hattaki dalgalanmalar direkt bize yansıyor. Bu da sistemimize direkt olarak yansıdığı için bazen cihaz zararlarına dahi sebep olmaktadır. Ayrıca, Ceylanpınar Tarım İşletme Müdürlüğünde yüksek gerilim işletme sorumluluğu yaptığım için biliyorum, geçen yıl içerisinde sadece gerilimden dolayı yüzlerce trafo zarar görmüş ve yanmıştır. Bunun yanında, aşırı elektrik kesintileri olduğu için sulama alanlarındaki ürünler de zarar görüyor. GAP Eylem Planı kapsamında TİGEM kendi bünyesinde halen kuyu kazmaya devam etmektedir. Şu anda yaklaşık 500 civarında kuyunun çalışmaları devam etmekte. Toplam sayının 2000'e yakın olması planlanıyor şu anda. Her ne kadar bölgedeki trafo sayısı yetersiz desek de, sadece yaz aylarında bu sıkıntıyı yaşadığımız için olay biraz daha yaz aylarında meydana gelmektedir. Normalde, kış aylarında hatlarda ve trafo merkezlerinde yük oldukça rahattır. Özellikle ağustos ve temmuz aylarında gerilimin aşırı düşmesi sistemde sıkıntıları beraberinde getirmekte; sulama yapan çiftçi düşük gerilimden dolayı motora fazla yük çekiyor, fazla yükten dolayı da bazen motorların yandığı görülmekte.

İHSAN AKKURT (TEDAŞ)- Benim sorum şu: Kaçak var, elektrik kesintisi var, bunların bir şekilde önüne geçebiliriz. Ama biz enerji açısından dışa bağımlı bir ülkeyiz ve düzenli bir politikamız yok. Bu konuda ne yapabiliriz? En büyük sıkıntının bu olduğunu düşünmekteyim . Bunun önüne nasıl geçebiliriz?

PANEL YÖNETİCİSİ- Türkiye siyasetini ilgilendiren bir soru bu. Siyasi irade lazım buna cevap vermek için.

Soru-cevap faslımız da bitti. Bilal beye sorulan sorular vardı, EMO'ya yönelik sorulan sorulardı. Bunlardan bir-iki tanesine ben de kısaca değinmek istiyorum. Belki sizin sorunuza da ışık tutabilir.

Kayıp-kaçaktan başlamak istiyorum.

Elektrik Mühendisleri Odası, Türkiye'nin neresinde olursa olsun kaçak enerji kullanımına karşıdır. Ancak, bildiğiniz gibi, ülkede ekonomik ve sosyal farklılıklar vardır. Bu ekonomik ve sosyal farklılıklar beraberinde bir sürü eşitsizlikler oluşturmaktadır. Bu eşitsizlikler içerisinde bazı insanlar yoksulluktan kıvrınmakta ve kaçak enerji kullanımına yönelmekte. Bu, o insanlar için bir suç teşkil etmektedir; ama devletin bunu alıkoymasına lazım. Vatandaşın maddi ve manevi anlamda desteklenmesini ilgilendiren bir maddemiz var, Anayasamızın 5. Maddesi. Odamızın daha önce birtakım önerileri vardı bu konuda. Yeşil kart benzeri bir uygulamanın bu yoksul kesime uygulanması gibi. yani ayda yaklaşık 150 kilovatlık bir enerjinin kendilerine bedelsiz bir şekilde verilmesi yönünde bir çalışmamız olmuştu. Bu çalışma daha sonra bazı milletvekilleri tarafından Mecliste de dile getirildi; ancak, bundan bir sonuç alınamadı.

Kaçak kullanım salt bundan ibaret değil. Aslında burada büyük tüketicilerin daha çok takibe almak lazım, daha çok denetim altına almak lazım. TEDAŞ'ın denetim hattında ciddi sıkıntılar var. Biraz önce arkadaşlarımız bahsetti, personelden kaynaklı, teçhizattan kaynaklı ciddi sorunları var. Bu sorunların temelinde de özelleştirme vardır. Hepimizin bildiği gibi, özelleştirilecek kuruluşlar özelleştirme beklentisiyle takoza alınır. Takoza alınan kuruluşlar da faaliyet durur, minimuma inecek ölçüde durur, sadece nefes almaya çalışır. Bu kuruluşlarda yürüyen süreçler buydu. Yıllardır bakımsız bırakıldı bu dağıtım hatlarımız, önemli bir kısmı. Hem bölgedeki çatışmalı süreçten dolayı, hem bölgeye yeterli kaynak ayrılmamasından dolayı, hem kalifiye elemandan dolayı, hem teçhizattan dolayı bir sürü sorunu bir araya getiren bir yumak oluşturuldu ve bunun sonucunda da dağıtım hatları tamamen ya da önemli bir kısmı sıkıntıya uğramış bir bölge karşımıza çıktı. Bu bölgede sık sık elektrik kesintilerinin yaşanması; sadece Urfa değil, Mardin, Diyarbakır, diğer bölge illerimizi de düşündüğümüz zaman, sık sık enerji kesintilerinin yaşanması ve enerjinin kalitesiz olması, aslında bu bölgeyi, Avrupa kıtasındaki bu bölgeyi Avrupa'nın Afrika'sı haline dönüştürüyor. Enerji, kaliteli ve kesintisiz enerji, aynı zamanda o bölgenin sosyal ve ekonomik gelişmesine de katkıda bulunur. Dolayısıyla, burada da ciddi sıkıntıları görüyoruz.

Kaçak enerji kullanımının önüne geçilmesi sadece TEDAŞ'ın yapabileceği bir hadise değil tabii. Biraz önce Bilal hocam da anlattı, ekonomik ve sosyal tedbirlerle bunun desteklenmesi lazım, altyapısının oluşturulması lazım. Ayrıca tüketici bilincinin oluşturulması lazım. Yetersiz tüketici bilinciyle hem kazalar oluşmakta, hem gereksiz enerji harcanmakta ve denetimsizlik boyutu yüzünden de enerji kaybı oluşmakta. Bütün bunların önüne geçecek bir eğitim mekanizmasının da gündeme alınması gerekir.

SALONDAN- Kaçak elektrik kullanımı sadece bu bölgenin sorunu değil, diğer bölgelerde de var.

PANEL YÖNETİCİSİ- Kesinlikle doğru. Kaçak elektrik kullanımı sadece bu bölgemizin sorunu değil. Basın yayın organları genellikle kaçığı bu bölgeye has bir problemmiş gibi yansıtmaya çalışıyorlar. Bu, kabul edilebilir bir şey değil. Kaçık rakamları genellikle oransal olarak verilir, yüzde bu kadar, yüzde şu kadar diye. Ama matematiksel olarak verildiği zaman, başta İstanbul olmak üzere, Türkiye'nin önemli bir bölümünde kaçık enerji kullanıldığını görürüz. Matematiksel olarak bunu gördüğümüz zaman resim karşımıza çıkıyor. Ama oransal olarak önümüze konuluyor, burada da rakamlar çok yüksek çıkıyor. Biraz önce Bilal hocamız bir sunum yaptı, dedi ki, "Teknik kayıpların yüksek olmasından dolayı örneğin aslında yüzde 22'lik bir görünüm, teknik kayıpların ayrıştırmamasından dolayı yüzde 40 görünebiliyor." O zaman, örneğin, bir ilin kaybının yüzde 40 olduğunu düşünürsek, buyurun size, yüzde 67 kaçık çıkar ortaya. Yeni bir rakam çıkar karşınıza. Bunu izah etmek lazım. Bunu izah etmeden, basın organlarının, bölgeyi hedef alan birtakım açıklamalarını, birtakım olumsuz başlıklarını kabul edilemez buluyorum ve maksatlı bir politikanın ürünü olarak da görüyorum.

Değerli arkadaşlar; çok uzattık, panelist arkadaşlarımızı da yorduk, sizleri de bu saate kadar yorduk, bizleri sabırla dinlediniz. Ben, panelist arkadaşlarımızın tümüne çok çok teşekkür ediyorum; bizleri kırmadılar, buraya kadar geldiler. Sizler de uzun süre bizleri sabırla dinlediniz. Hepinize çok teşekkür ediyorum ve Enerji Forumumuzu burada kapatıyorum. Buradan çıkacak sonuçların Urfa'nın enerji altyapısına, bölgenin enerji altyapısına, ülkenin enerji altyapısına katkı koymasını umuyorum, yetkililerin ve kamuoyunun da duyarlı olmasını diliyorum.

BEYHAN POLAT- Biraz önce sunum yapan arkadaşlarımızdan birinin değerli sunumunda da geçti, sanıyorum Bilal hocamın sunumundaydı, enerji sektöründeki kurumlar 1997'den sonra, 2000'de ve ondan sonrasında ayrıldı. Bir arkadaşımız da belirtti, şu anda burada dağıtım şirketinden de bir temsilcinin bulunması gerekiyordu; zira burada benim vermemem gereken bazı cevapları kendilerinin vermesi gerekiyordu. Onunla ilgili soru soran arkadaşımıza, üzülerek, bu konuda bir cevap veremeyeceğimi söyleyeceğim. Çünkü uzmanlık alanım değil, dalım değil ve onlar adına bir cevap vermem bana göre doğru değil.

Grup müdürlüğü konusunda bir soru gelmişti, ona cevap vereyim.

Şu anda gerçekten Türkiye genelinde çok ciddi anlamda ağırlığı hissedilen bir bölgede görev yapıyorum. Şu an Türkiye genelinde 22 adet grup müdürlüğü mevcut ve bu 22 adet grup müdürlüğü içerisinde, trafo merkezi sayısı açısından, kurulu güç açısından, elektrik iletim hattı uzunluğu açısından bizden çok daha düşük kapasitede, daha alt seviyelerde olan illerde grup müdürlükleri var. Yani birkaç tane grup müdürlüğü var ki, hem trafo merkezi, hem kurulu güç açısından, hem de hat açısından bizden daha alt seviyelerdedir. Tabii, işin açıkçası, bu kararlar bizim irademizle alınan kararlar değil; Genel Müdürlük düzeyinde belli bir silsileyle alınan kararlar. Biz, ilgili idarelere, ilgili mercilere sorunlarımızı anlatıyoruz; ama çözüm mercii biz olmadığımız için şu anda ancak elimizdeki imkanlarla en iyisini yapmaya çalışıyoruz.

Enerji kesintileri ve enerji dalgalanmalarıyla ilgili bir soru vardı. Bu, kısmen dağıtım şirketini de ilgilendiriyor, ama bizi de ilgilendiriyor. O yüzden bu soruya cevap vermek istiyorum.

Geçen yıl özellikle bölgede çok büyük sıkıntı yaşandı; biz de bunun bilincindeyiz, bunun farkındayız. Sunumumuzda bahsettiğim yatırımlar hep o dalgalanma ve enerji kesintilerinin önlenmesine yönelik alınan kararlar doğrultusunda yapılan çalışmalardı.

Sunumda bahsetmiştim, bizim Viranşehir'de bir 154 kilovolt hat tesisimiz vardı; planladığımız çalışmalardan bir tek onu

gerçekleştiremedik. Onu da idari bir sıkıntıdan dolayı; ihaleye itiraz edilmesi ve ihale sürecinin uzaması ve çalışma döneminin başlangıç tarihinin sulama dönemine denk gelmesinden dolayı gerçekleştiremedik. İşin bitme süresi 100 gündü. Başladığı takdirde daha büyük sıkıntılar yaşanacağı kararına varıldığı için sulama sezonunun sonrasına bırakıldı. Yani iptal edilmesi falan söz konusu değil, sadece bu sulama sezonunun bu şekilde idare edilerek, sulama sezonu sonrasında bu hat tesisinin yapılması kararlaştırıldı.

Bu konuyu içeren bir soru daha vardı, yatırımla ilgili.

Bu yatırım kararları keyfi, ezbere alınan kararlar değil. Biz, kurum bünyesinde, yıllık bazda istatistiki olarak geriye dönük verilerimizi sürekli gözden geçiririz, yıllık bazda trafo merkezi ve trafo anlamında yükleri takip ederiz. Bu yüklerimiz yıllık bazda istatistiki veriye dayalı tutulur ve yüzde 70'in üzerinde yüklenen bir trafoyu tespit ettiğimizde hemen bununla ilgili kapasite artışı konusunda karar alınır ve en kısa zamanda orada kapasite artışı olur. Yani bizim yüzde 70'in üzerinde yüklenen bir trafomuz varsa bir trafo merkezimizde, oraya ikinci bir ilave trafonun geleceği anlamına gelmektedir bizim için. Bunu biz yıllık olarak sürekli yaparız.

Hatlar için de aynı durum söz konusu. Hat yüklerini takip ederiz. Hat yüklerinin ve bölgedeki enterkonnekte sistemin yapısına dayalı olarak hat ilaveleri de yıllık bazda sürekli güncellenir. Yani kapasite yönünden, planlama yönünden 5 yıl ve 5 yıldan daha ileriye yönelik sürekli planlamalarımız olmaktadır.

Bir soru da dağıtım şirketi müdürümüzden gelmişti; "Pamuk sezonunda yüzde 20 fazla tüketim olması tamam, ama diğer dönemlerdeki yükler de ondan yüzde 20 düşük; ancak, yine de yüksek olmasının anlamı nedir?" diye sormuştu.

Sunumumda da bahsetmiştim, bizim bölgemiz, maalesef, elektrik kullanma açısından bilinçli bir bölge değil. Yani yazın tarımsal sulamayla ilgili yaşadığımız sıkıntıların dışında, ısıtma ihtiyacı için de yoğun elektrik kullanımı söz konusu. Dolayısıyla, bilinçli bir tüketim, bilinçli bir yapılanma olmadığı sürece bu sorunları biz hep yaşayacağız. Sunumumda bahsettim, trafo merkezlerimize trafo ilavesi yapıyoruz, hat ilavesi yapıyoruz. Dağıtım şirketindeki arkadaşların da bu yönde çalıştıklarına inanıyorum. Her ne kadar eksiklerimiz çok da olsa, onlar da aynı yatırımları planlıyorlar. Ancak, bilinçli bir tüketimi sağlayamadığımız sürece biz hep bir adım geride kalacağız.

